

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Summa collationum, sive Communiloquium

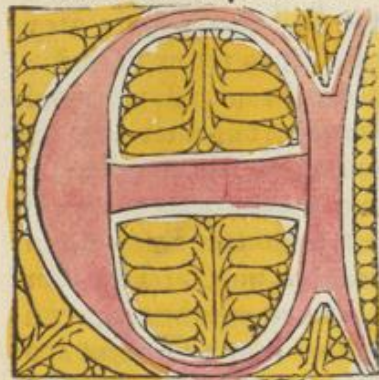
Johannes <Gualensis>

[Augsburg], 1475

Incipit distinctio prima Prime partis. De republica et informatione personarum ex quibus constituitur

[urn:nbn:de:bsz:31-308069](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-308069)

Incipit distinctio prima Prime partis. De republica et informatione personarum ex quibus constituitur.

RE P U B L I C A ut dicitur in communi est velut quoddam corpus compaginatum ex membris. Princeps enim ut dominus obtinet locum capitis. prepositi et iudices ad modum aurium et oculorum. Senatus vel collectio sapientium et consilia uocum ad modum cordis. Milites partem gentes ad modum manuum. laborantes siue agricole solo adherentes ad modum pedum.

putat Plutarchus in libro qui intulatur instructio traiani. Primo dicendo de republica in se et in communi. secundo de personis ex quibus constituitur sigillatim et de ammonitione earum. De primo scilicet de republica primo inquirendum quid sit. secundo qualiter constituitur. Tertio quibus uirtutibus erudiat regem et conseruatur. Quarto qualiter per contrarium deficit et dissoluitur et ex quibus defectu. Quinto de sollicitudine antiquorum et labore per conseruationem reipublice et de magnitudine sustinentie per ipsam. Sexto qualiter non contrahatur doctrina reipublice / doctrina euangelice sicut aliqui posuerunt doctrina euangelice detrahentes.

Cap. primum Quid sit respublica

DE primo notandum quod respublica est res populi. populus autem est certus iuris consensu et utilitatis communiode sociatus. putat Augustinus de ciuitate dei ca. xix. reuerentiam diffinitionem reipublice datam a sapientia et reuerentiam a tulio. ut patet ibidem. Et idem Augustinus de ciuitate dei li. v. ca. xviii. Respublica res populi res communis res ciuitatis. Et sic patet quod omnis qui intendit bonum commune et utilitatem populi vel patrie vel ciuitatis augere conseruare protegere salua iusticia intendit et reipublicam augere et conseruare. ad quam reipublicam habuerunt antiqui affectum magnum ut patebit infra.

Cap. secundum Ex quibus et qualiter constituitur respublica.

EX quibus et qualiter constat respublica definit Augustinus. li. ij. de ciuitate dei dicens quod tunc respublica id est res populi iuste et bene regitur siue ab uno rege siue a paucis optimatibus siue ab omni uerso populo / cum talis est populus scilicet certus iuris consensu et utilitatis communiode sociatus. Tunc enim salua est respublica cum semper ius omnes consensunt et utilitatem communem omnes intendunt. Constat autem ex personis superioribus medijs et inferioribus. Unde ibidem Augustinus.

rectans verba sapiens dicit Quod sicut in fibris aut tibis / atque
 ipso tactu a vocibus concensus quidam tenendus est ex distinctis
 sonis / quem discrepantem aures ferre et audire non possunt / quous
 que concors efficitur / sic ex summis et infimis medijs interiectis or
 dinibus / ut sonis moderatam rationis diuitatem consensu dissimiliu
 morum continere / et que armonia a musiciis dicitur in cantu eam esse
 in diuitate concordiam. Quilibet enim in diuitate est vna litera
 in sermone ut ait Augustinus .iij. de ciuitate dei ca. iij. Patet enim rem
 publicam constare ex personis varijs sicut ex membris suis / vni
 et quoddam corpus dicitur esse ut dictum est supra. Et sicut apo
 stolus ait loquens de republica ecclesiastica vocat eam corpus /
 et dicitur ei membra. Ad rom. xv. Multi vnu corpus sumus in custo
 singuli autem alter alterius membra / et prout ad corinth. xij. Et
 enim in vno spiritu nos omnes in vno corpus baptisati sumus.
 Unde et de reipublice membris et concordia ait Cuiuslibet libro pu
 mo de officijs tercio ca. dicens esse in republica magistratus / per
 sonas priuatas et peregrinos / vbi assignans eorum officia dicit Quod p
 prium munus magistratus est intelligere se gerere personam ciuis
 tatis / debereque eius dignitatem et decus sustinere / seruare leges
 iura defendere et fidei sue commissam memnissse. Quatuor vero in
 quit tullius oportet equo et pau cum quibus iure in republica vi
 uere neque submissum et abiectum / neque se effertentem nimis ea vel
 le in republica que tranquilla et honesta sunt / talem enim sentire
 solemus bonum quem et dicere. Peregrini vero atque incolae of
 ficiu est nihil preter neque suu agere / nichil de alieno inquis
 vere / minimumque esse in aliena republica curiosum. Et hec officia
 requirunt cum queritur quid debeat / quid aptu sit personis / tem
 poribus et etatibus / prout dicit tullius ibidem. Et ex his patet quod si
 cut in corpore naturali membra sunt sibi inuicem de seruentia / et
 pro se inuicem sollicita / et mutuo sese coregentia / et mutuas de for
 mitates coopientia / at sese exornantia. sic debet esse in membris
 reipublice. que est quasi corpus ut dictum est / et maxime in re
 publica ecclesiastica. sicut adaptat apostolus vbi supra. Et si
 cut euidentis signum rabiose fure est / quod vnum membrum destru
 it aliud aut deuorat in corpore naturali / sic signum rabiose mali
 cie est quod vnum membrum reipublice deuorat aliud et disperdat
 maxime si sanu est membrum. Si autem putridum est et infectu
 uum aliorum auferri vel segregari debet ab habente potestate / ser

uato iure iusticie vel amputari. put ait tullius libro .iij. de officijs loquens de tyranno. ca. .vij. dicens Ad hoc gen⁹ hominū pestiferuz atq; impiū ex hominū cōmunitate exterminandū est. Et poit ex emplū. mēbra corpis amputant si spiritu carere ceperunt / ne ceteris noceant membris corpis : sic feritas & immanitas belue a ciuibus tanq; humanitate corpis segreganda ē. Si ergo vtētes organis musicalib⁹ diligenter student ne fiat dissonātia i organis suis. vt fiat pportionalis cōcordātia seu cōsonātia: multo magis gubernatores reipublice debent sollicitate puidere q; in predictis paratib⁹ reipublice sit debita armonia. sicut recitat in pōlicrato li .iij. ca. .vij. Si inquit citharedus alijq; fidicines multa diligentia pcurāt / quō obertātis corde cōpescant viciū: & eandem vnanimē reddāt: faciūtq; dulcissimaz dissonantiū cōsonantiā / cordis nō ruptis / s; tensis pportionalit & remissis . quāta igit sollicitudine debet pnceps moderari nūc uigore iusticie / nūc remissione clemētie vt subditos faciat quasi vnanimē esse in domo . et quasi discor dantium in ministerio pacis & cautatis opibus vnā faciat pfectam & maximam armoniam. Ad hoc aut certum ē q; tutius ē cordas remitti q; pntendi. Remissaz extensio artificis peritia cōualescit: & debitum somi reddit gratum: que si semel rupta est nullo artificio reparatur. pfecto si sonus exigitur quem non habent: frustra tendunt. et citius sepe veniunt ad nullum q; ad eum qui nimis exigitur. Ad huiusmodi autem armonia virtualis erit in re publica quando erit conformis ipi superne hierusalem p sua possibilitate & ordinata legibus dei. Quando de illa verificabit illud Job .xxxvij. Nunquid nosti ordinem celi / et rationem eius pones in terrā. Ratio celi ponitur in terrā / quando res publica humana imitatur rempublicam celestem . vbi voluntas dei lex est prout ait Augustinus loquens de re publica in angelis siue in curia celesti de ciuitate dei secundo capitulo: et sic patet secundum capitulum.

Capitulum tertium. Qualiter debet respublica legibus regulari.

Tercio videndum est quibus virtutibus ordinatur res publica. Et sciendum quod ordinatur secundum legum reuerentiam / iusticie solidantis equitate / concordie vnam unitate / concordantem / fidelitate mutua adiuuante / consilio salubri diu genitorum honesta e decorante / ordinata intentione quasi omnia conservante. Vbi primum patet secundum tullium prima rethorica libro primo vbi ait. Omnes leges ad commodum reipublice iudices referre oportet. nemo inquit leges legum causa sui salvas esse vult / sed reipublice. nam ut ex medicina nihil debet putari in profectum nisi quod ad corporis utilitatem spectat: quod eius causa instituta est: sic a legalibus nihil conuenit arbitrari / nisi quod reipublice ducit profectum / quomodo eius causa sunt compate vel condite. Et ambrosius in exameron omelia. v. Qui reipublice usus est leges omnibus esse communes atque obseruari eas de necessitate vel deuotione communis: vno omnes tenei vinculo. non alius ius esse quod alius sibi intelligat non licere sed quod liceat licere omnibus. esse etiam communem reuerentiam patrum quorum consilio reipublica gubernatur commune omnibus membris vrbis domicilium / communis conuersationis officium: vno prescriptum omnibus / vnum esse consilium hec ille. Et ideo nisi rectis legibus reipublica gubernetur non diu stabit. Nec mirum cum lex sit secundum papinianum et demostenez: inuenio hominis donum dei / dogma sapientie / correctio violatorum: et excessuum voluntariorum ciuitatis compositio / totius cummis fuga. Siue lex est ratio summa insita a natura que iubet ea que sunt facienda prohibetque contraria: ait tullius de legibus. Siue lex nihil aliud est quam recta ratio et a nemine tracta: imperans honesta / prohibens contraria ait idem philippicarum. ix. Siue lex est recta preceptio / prauis depulsio ait idem libro secundo de natura deorum. Ipsa enim est ius scriptum iubens honestum / prohibens contrarium: ait gradianus di. i. Est etiam lex interpretis equitatis / rerum diuinarum et humanarum compositio ait Cusippus. Et ideo necessarie sunt iuste leges ad gubernationem reipublice. prout ait seneca epistola. x. cap. iij. Quod primum quod surrepentibus vicis in tyrannidem regna conuersa sunt / opus esse cepit legibus / quas et ipsas inter vicia tulere sapientes. Et ponit exemplum de salomone qui athenas equo iure fundauit / et de ligurgo qui leges instituit: Et de his loquitur Augustinus et eorum legibus secundo de ciuitate dei capitulo. vi. Vbi de legibus Salomonis ait Agellius libro secundo. Quod misere erant in

in axibus ligneis ut sempiternae manerent. Et de isto ligurgo et legibus eius ait Crogus pompeius li. tercio ut dictum est in breuiloquio de virtutibus. sunt enim leges sicut capistra et compedes equorum et frena ait Crisostomus super Iohannem omelia. xxxvi. ut enim dicitur in tractatu de duodecim abusibus: duodecim abusus gradus est populus sine lege. Qui dum dei dicta et legum sita contemnit per diuersas errorum vias in laqueum perditionis incurrit. Et sequitur. vna regalis via lex dei. que nec ad dexteram amec ad sinistram declinat: et ibi bene de hoc. Et quia omnium legum est inanis censura / nisi diuine legis ymaginem gerat. ut ait Augustinus octauo de ciui. dei. cap. sexto. Ideo omnes leges emanare debent a lege diuina. Per me inquit sapientia diuina reges regnant et legum conditores iusta decernunt. puerb. viij. Humane enim leges eatenus valent quantum non discrepant a diuinis: ait Erhardus. Et ideo hec respublica sola est ordinata que legibus regulatis lege diuina regulatur: que tunc est ciuitas dei in qua rex est veritas: lex clementia: modus eternitas: ait Augustinus. epistola scda. Que lex licet sit vna in se: est tamen multiplex in fructu et veritate Job. xi. Multiplex lex eius est. Et quia inutilis est legum latio nisi sit earundem debita custodia: ideo sollicite debent custodiri in republica. Nam ut ait Valerius libro quinto capitulo. iij. loquendo de atheniensibus. Cum inquit equissima iura sed iniquissima ingenia haberent / moribus suis quam legibus uti potius maluerunt. Igitur debent custodiri a maioribus et minoribus: ne sint sicut tela araneorum / que infirmiora animalia retinent: et valentiora transmittunt: prout recitat Valerius libro septimo capitulo secundo: dicens. leges esse tales ut ait anapsus anathaxus: quod his pauperes et humiles constungi / diuites et potentes alligari non contingat. Et contrario de illo qui eruit sibi vnum oculum et filio vnum / cum filius deberet mulctari prouatione oculorum propter adulterium: ut ait Valerius libro sexto capitulo secundo. De hoc in breuiloquio de virtutibus et Saul nolens parcere filio / qui fuerat transgressus mandatum eius: primi Regum decimo quarto. Unde sicut leges non debent punire innocentem. sicut ait Paulus Actuum vicesimo secundo. Et tu sedens iudicas me secundum legem: et contra legem iubes me percuti. Ita etiam leges non debent absolueri.

reum a disciplina maxime quando quis peccat in rempublicam. Qui enim iustificat impiū & cōdemnat iustum abhominabilis est vterq; apud deū puerb. xvij. vnde valeu⁹ li. vij. ca. xij. dicit q̄ nihil a se gelaij factō sapientius. qui cum aduersus rempublicam lacedomomoz cōspiratōz ortam cōpesset / leges ligurq; abrogauit: que de inōdamnatis supplicium sum negabāt. cōprehensis aut et interfectis fontibus e uestigio restituit atq; vtrunq; simul puidit. ne salutaris aminauerio vel iniusta esset vel iure impeditur: atq; vt semp esse possent: que aliquando non fuerunt.

Cap. iij. Qualiter debet respublica iusticia fundari.

Et quia leges non sufficiunt ad regnum / nisi iusticia regulentur. Ideo respublica debet esse fundata iusticia. et in ea fundata: put ait Aug⁹ recitans sententias sapientum. ij. de diu. dei. ca. xix. Et cōcludens hoc vultissimū esse scz sine summa iusticia rempublicam regi non posse. vnde vllius asseruit nihil tam inimicū q̄ iniusticia ciuitati: nec omio melius nisi magna iusticia geri ac stare posse rempublicā. Et ideo aug⁹. iij. de ciuitate dei. ca. iij. dicit q̄ remota iusticia quid sunt regna nisi latrocinia. vbi ponit exemplum de alexandro magno & pyrata. & de hoc in breuioriquio de vrtutibus phoz. Nit enim tulius libro scdo de offi. ca. xxij. q̄ omnib⁹ necessaria est omio iusticia etiaz solitatio. et his qui vendūt et emunt / conducunt / locant / cōtrahunt / a ijsq; negocijs implicent. necessaria est iusticia ad rem gerendam: cui⁹ tanta est vis: vt nec illi qui maleficio & scelere pascuntur possunt sine vlla p̄tula iusticie viuere. Et ponit exemplum de latronib⁹. vnde & leges latronū esse dicunt quib⁹ pareant quas obseruant. et ponit exempla p̄ equalem p̄cedē partitionem. Bargalus yliucus latro magnas res habuit / & multo maiores lustratus lustratus: cui exercitus impatoris cesserunt. vñ ait ibidem archipyrata. nisi equaliter p̄cedam dispartiat aut interficiatur aut a socijs relinquitur. Et ideo concludit ibidem: q̄ cū tanta vis iusticie sit vt etiam ea latronum opes firmet atq; auget: quantam eius vim inter leges et iudicia in constituendo rempublicam fore putamus. vnde et iusticia est splendor magnus: ex qua boni nominantur. Et huius munus p̄imum est ne cui quis noceat: nisi lacessitus iniuria.

Deinde ut cõmuni bus p cõmuni bus utatur priuatis ut suis: ut ait idem de officijs li. primo. ca. vi. Vel fundamenta iusticie sunt ne cui noceatur: deinde ut cõmuni utilitati deserviat: ait idem cap. viij. Unde et ambrosius libro primo de officijs ait Quod iustus cõmunia habet p suis / sua p cõmuni bus. et sequit iusticia est: prima pars scz in deum: scõda in patriam: tertia in parentes: deinde in omnes. Sed vera iusticia nõ est nisi in republica: cuius conditor rectorq; xps est. Et in ea ciuitate est vera iusticia de qua dictus est. gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei: ut ait Aug. li. vi. de ci. dei ca. xxi. Et de hac valeu. de v. virtutibus li. vi. ca. v. recitans exempla antiquoz de quo dictum est in breuiloquio de virtutibus. et cum ipsa sit virtus qua sua cuius tribuunt. ut ait Aug. xix. de ci. dei. ca. primo. De qua veniunt innocentia / amicitia / cõcordia pietas / religio / affectus / humilitas. ut ait Macrobius li. primo. Diue eius species sunt. pietas erga omnes xpianos. innocentia si ne iniura aliqua. dilectio. reuerentia. concordia. misericordia scz in affectu. et clementia in effectu: put ait hugo. Qualiter aut esse debeat in republica tam superioz erga inferiores et everso q; paruum inter se patebit infra. cum sigillatim de talium informacione dicetur. Nam ut ait Bernhartus in sermone quodam de aduentu. Iusticia est virtus que reddit unicuique qd suum e superior scz equali et inferiori. Orato enim debet reuerentia et obedientia. pau cõsilium quo erudiat ignorantia: et auxilium quo iuetur infirmitas. inferiori custodia ut nõ regnet peccatum in mortali corpe. ad Ro. vij. et disciplina ut dignos faciat fructus penitentie: quibus debet adiungi cautas in deũ ut ait idem. Et hee sunt septem colonne quas edificat sapia in domo sua: puerb. ix. ut ait ille vbi supra. Magno igit affectu iusticia est appetenda / magno studio custodienda / magno honore veneranda. Unde et iusticie templa dedicauerunt gentiles. ut dicit Aug. primo de doctrina xpiana: ca. v. Ideo ad ad eam hortat sapientia diuina iudices reipublice: sapie primo Diligite iusticia q iudicatis terras

Capitulũ .v. Qualit debz respublica vnanimi cõcordia munu

Quia tũc iusticia est pncipaliter in republica qñ est vera cõcordia / necesse e vt respublica vnanimi cõcordia adiuetur: put ait Salusti. li. scõdo recitans verba

sapientis Ego inquit trado vobis sicinū regnū si homines eritis imbecilles in malis. Nam concordia parue res crescunt discordia maxime dilabunt. Et hoc item ait seneca epistola. x. ca. vi. Omne regnum in se diuisum desolabitur ait saluator Math. xij. Et sic a contrario concordia diuū augetur. nihil enim vtilius ciuitati concordia. Non commentator ethicoz. ix. Concordia ciuitatis et magistrorum grata toti ciuitati et totis grecis. et ponit exemplū. concordia grecorum contra xersem grata conferens scilicet omnibus grecis. tunc enim est respublica in se fortis et hostibus terribilis. terribilis inquit ut castrorum acies ordinata. Cant. vi. Super quod gregorius super ezechiel libro. i. omelia. viij. Castrorum acies tunc hostibus horribilis ostendit quoniam ita constipata et condensata fuerit ut a nullo interrupta videatur. vno inquit agmine persequerentur filii israel et debilitabant omnes. Iudicium. xv. ut enim ait seneca. quarto de beneficiis ca. xiiij. homini cui non ius nature quibuslibet fecit eum terribile et validum duas res dedit natura que fecerunt eum validum. ratio scilicet et societas. Societas enim dominium omnium animalium dedit. et imperium teris gentium. et etiam dominium in mari iussit. et ideo in omni republica debet vnus principatu ne fiat diuisio ut ait Hieronymus epistola. x. ca. ij. propter quod rectores reipublice antiquus et si essent plus discordes postquam erant assumpti ad regimen reipublice inter se mutuo concordauerunt. putat ait valerius li. iij. ca. ij. narrans scilicet de melino lepide et fulmo fracto. quia ut censores creati sunt qui prius in inimicis dissidebant publice vindicti sunt non dissidentes in inimicis priuatis. Non ibidem ca. i. narrat de eo qui plangebatur aduersarium eorum erat reipublice vtilis. et quia non est vera concordia nisi ubi regit cautas que facit multitudinis cor vnum et animam vnam. Aduū. iij. Ideo nec res vera publica nisi ubi lex est et cautas. ut dictum est.

Cap. vi. Qualiter debet respublica fidelitate adiuuari.

Qonfirmat in republica debet esse vera fidelitas que adiuuet nisi enim in partibus eius et membris sit vera fidelitas scilicet absque cordis malivolam tergiversatione et absque oculis fallaci deceptio: et absque gestus dolosa simulatione: et absque operis perversa defraudatione non poterit regi nec diu durare: quia ut ait tullius primo de officiis ca. vij. Fundamentum iusticie est fides: et doctorum conuentorumque constantia et veritas. et ut ait ibidem capitulo. xij.

Cum duobus modis fiat iniuria: aut vi aut fraude. fraudis quasi vulpecule / vis leonis videtur: utriusque vero ab homine alienissimum. Totius autem iniusticie nulla est capitalior quam eorum: qui cum maxime fallunt id agunt ut boni videantur. Nec autem fidelitas non acquiritur pecunia vel comodo temporalis sed virtute: putat Ambrosius primo de officiis. Quis fideles putat quos vel pecunia vel adulatione sibi obligandos crediderit. Quis igitur illos qui ad obedientiam plura reddunt pecunia fideles arbitretur. nam isti se frequenter vendere volunt et imperia dura ferre non possunt et cetera. Acquiritur autem fides et conservatur iusticia et prudentia ut ait idem libro secundo ca. xij. Unde et hoc idem ratio est aliquibus membris reipublice. et maxime secundum illud Ciceronis putat Ciceronius ubi supra. Nulla sancta societas nec fides regnat: imo quorundam fides mutatur cum tempore. sicut ait Egesippus libro primo. loquens cum quorundam qui mutavit fidem cum tempore. Sed nihil stabile infidum ait Tullius de amicitia. xij. ca. Et ipsa fides id est fidelitas est fundamentum stabilitatis que est in amicitia ut ait ibidem. Et hec fides fuit in magna reverentia apud antiquos. Unde et catholice eam commendans dicit eam templum habere cum iove / siue esse vicinam iovi in capitolio. Sicut recitat Tullius libro tertio de officiis ca. xxiii secundum illud Ciceronis. O fides apta premiis id est fastigio templi. Nemo potest dici fidelis qui est infidelis suis: ut ait Egesippus ubi supra. Et quia non est vera amicitia nec vera virtus / nisi quam regulat vera caritas: ideo nec est vera fidelitas. fideles enim in dilectione acquiescent illi Sapientia. iij. Amicus autem fidelis protectio fortis Ecclesie. vi. Qui fidelis est permanet in tempore tribulationis Ecclesie. xxij. fidem possidet cum proximo in paupertate illius: et sequitur: in tempore tribulationis permanet illi fidelis.

Capitulum. vij. Qualiter debet respublica salubribus consiliis dirigere:

Qonsequenter sciendum quod respublica debet esse salubribus consiliis directa / eo quod ibi est salus ubi multa consilia: prout dicitur xxiii. unde et rectores reipublice antiquitus dicebantur consules a consulendo. ut dicit Augustinus. v. de civitate dei. ca. xij. Ideo Tullius in libro de officiis. ca. xxij. parva sunt arma foris ubi consilium deest domi. unde ibi recitat quod consilium Salomonis plus profuit civitati Atheniensium quia ab eo leges eorum et instituta quam valuit vi-

Aoua themistedis: quia bellum fuit gestum cōsilio senat⁹ qui a sa-
 lomone erat cōstitut⁹. Et seneca de tranquillitate animi post p̄n-
 cipiū. nō is solū reipublice p̄est q̄ tuet res: & de pace belloq; cē-
 set. s; qui iuuentutē exhortat: q̄ in bonoz̄ preceptorum inopia/
 v̄tutem instituit: q̄ a pecunia luxuriaq; mētes retrahit. Si enim
 moratur in puuato publicum tñ negotium agit. Et Cullius de
 senectute cap. iij. Q̄ dantes consilium in republica plus agunt
 q̄ alij. nam sunt sicut gubernatores in naui. Alij enim in naui sen-
 tinam exhauriunt. alij cursant. alij malos extendunt: ipse vero te-
 nens clauum & quietus sedens in puppi multa maiora & meliora
 facit. Non viribus aut velocitatibus aut celeritate corporis res
 magne geruntur: sed consilio & auctoritate & sentētia. post cōclu-
 dit Q̄ cū talibus senectus augeu solebat: cā apud eos vigeat
 consilium senum. In antiquis est enim sapiētia Job. xij. Unde
 et Roboam qui dereliquit cōsiliū senum & adheist cōsilijs iuue-
 num amisit regnum. quarti Re. xij. Senū enim consiliū multum
 valet. Oñ valet li. vi. ca. ij. de illo qui respondit & mnabatut
 q̄ haberet multos gladios. respondit alius & ego multos annos:
 quasi diceret: te non timeo. Similiter consilio sapientum respu-
 blica augetur regit̄ & cōseruat̄. Oñ narrat Aug⁹. ep̄la. xxiiij.
 scz ad dyostorū de themistede pho. qui nō curauit q̄ esset habi-
 tus in dicitur: cum canere in ymnis ac eplis recusasset: ac ubi cū
 se nescire illa dixisset: ei⁹ dictum esset: quid ergo nosti. respōdit
 rempublicam ex pacua magnam facere cū scz ei⁹ cōsilijs respu-
 blica cresceret. Quales aut debēt esse cōsiliarij i regimie reipub-
 lice dicit̄ infra ubi d̄ senatu id ē collatōe senator̄ siue cōsiliarioz̄

Cap. viij. Qualiter debet respublica v̄tuosis morib⁹ decorari:

Quā nō solum respublica debz esse directa cōsilijs s; debz
 esse ordmata morib⁹ v̄tuosis. fm qd̄ ait aug⁹ veritas
 verbū Ennij poete scdo de ci. ca. ij. morib⁹ antiquis
 res stat romana viuisq;. Quē versū inq̄t vel breuitate vel veru-
 tate tanquā ex oraculo quodā esse affat⁹ mihi videt̄. nā neq; vi-
 us ita grata & morata ciuitas fuisset: neq; mores: nisi hi viui p̄-
 fuissent: aut fundare: aut tam diu tenere potuissent: tantam & tā
 iuste lateq; imperantem rempublicam. Et sequitur: de vicijs
 quid dicam. Mores enim ipsi interuenerunt: vitorum penuria

v̄tutibus & moribus
 v̄tutibus & moribus
 v̄tutibus & moribus

In quod ibi Augustinus recitat verba sapientis. Quales enim
 erant mores antiquorum narrat salustius recitans cathonis verba
 cathonis condonantis in senatu libro primo. Que verba similiter
 recitat Augustinus. v. de ciui. dei ca. xij. Nolite inquit existimare ma-
 iores nostros armis rempublicam ex paruis magnam fecisse. Si
 ita esset multo pulcerumam nos haberemus quippe sociorum atque ci-
 uium: preterea maior copia armorum et equorum nobis quam illis est.
 sed alia fuere que illas magnas fecerunt: que nulla nobis sunt:
 domi inuoluta / fons iustum impetum. Animus in consulendo li-
 ber neque delicto neque libidini obnoxius. pro his nos habemus luxu-
 riam atque auariciam / publice egestatem / priuatam opulentiam
 laudamus diuitias / sequimur inertiam: inter bonos et malos dis-
 cimen nullum. omnia virtutis prima ambitio possidet. nec mirum
 ubi vos separatim quisque sibi consilium capit et domi voluptati-
 bus / hic pecunie aut gratie semper seruitis / eo fit ut impetus fiat in
 vacuam rempublicam. Hec ille. Ubi ergo predicti boni mores sunt
 ibi merito res publica ordinatur: et ubi desunt deservit. unde
 Augustinus primo de ciui. dei cap. xxxiii. loquens de sapientie ait
 Quod non censebat ille felicem esse rempublicam stantibus membris
 et tumentibus moribus. Et idem libro secundo. Romam quidam pe-
 uti quippe portam veterem audiamus laboribus fediozem stan-
 tem fecerunt quam tumentem. quomquidem in ruina eius lapides et
 ligna: in istarum autem vita non murorum sed morum munimenta atque or-
 namenta ceciderunt: cum funestioribus eorum corda cupiditibus
 quam ignibus illius urbis tecta arderent. Hec ille. Et tamen ut ait
 idem epistola. xi. Aduersa et peruersa corda mortalium felices
 res humanas putant cum tectorum splendor attenditur et labes non
 attenditur animarum: cum theatrorum moles extruunt et effodiunt
 fundamenta virtutum. Nam principes in republica sepe non stu-
 dent mores corrigere sed hominibus dominari. put loquit Augustinus.
 ubi supra. xix. capitulo: recitans abusionem talium. Reges non
 curant quomodo bonis sed subditis regnent. punde regibus non tanquam
 rectoribus morum stantibus reum dominatoribus ex deliciarum suarum pro-
 uisionibus seruiant. Et istos bonos mores corrumpunt colloquia
 praua: pme Corneli. xv. Et quia bonos mores vel malos non fa-
 ciunt nisi boni vel prauis amatoribus ut ait Augustinus. xxxiii. epistola.
 Ideo non sunt boni mores in republica nisi ubi ordinati amores
 qui solum sunt in republica ecclesiastica siue in dei ciuitate quam facit

Sunt ad rem

+

*Regis qd regibus quia mori
regnat*

amor dei vsq; ad contemptū sui. put ait Aug⁹. xvij. de diu dei ca. vltimo. Et ecōtrario desunt esse loc⁹ remedioꝝ: vbi que fuerant vicia mores sunt. ait seneca epla. viij. Mos enim est mentis habitus ex quo singuloꝝ opum assiduitas manat. Et sic extendendo nonnunq; vtutes dicunt mores: vt ait polycrat⁹ li. v. ca. iij. Once & ex hoc est deceptio multoꝝ in republica / existimātes prauos mores nō esse vicia ppter assiduitatē. put ait seneca. li. de beata vita in pncipio: argumentū pessimū turbe est: queram⁹ ergo quid optimū factum sit non quid vltimatissimū. et quod nos in possessionem felicitatis eterne cōstituat: non qd vulgo vilitatis puerlo inter pte pbatū sit. Et ibidem. nulla res nos mouebit malis implicat q̄ q̄ ad rumorē cōpessimur optima ratiō q̄ magno ascensu recepta sunt: q̄q; exempla boni multa sunt: nec ad ratōnem s; ad similitudinez viuimus. Et ponit exemplū q̄ aliter est in vijs moꝝ & in vijs pedū. quia i pumis celeberrima via maxime decipit scz quā ambulat multitudo. Similiter inquit in populo qñ se pmitit cadens alteꝝ attrahit. et pum exicium sunt sequētib⁹: sic & in vita accidit scz q̄ cadentes in prauis moribus attrahunt alios et cadere faciunt. Ad quos mores corrigendos laborare debent rectores reipublice:

Cap. ix. Qualiter debet respublica recta intentione ordinari.

Quā nō solum pōicta sufficiunt nisi sit vna & ordinata intentio omnū mēbroꝝ reipublice scz vt ipsa saluet: p ut ait tullij. iij. de officijs ca. v. dicēs. Q̄ vnū debz ppositū esse omnib⁹ vt eadez sit vtilitas vniq; q̄ & vniuersoꝝ qm si ad se quisq; recipiat dissoluet omne humanū cōsortiū siue onis sociatio. Quī vero omēs intendūt cōmunē vtilitatē reipublice: nec aliq; vult nocere alii ppe ppiū cōmodū stabilis erit respublica. vñ ait ibidē Q̄ nō solū hoc naturaliter iure gentū s; etiam in legibus populoz quib⁹ in ciuitatib⁹ singulis vel publica cōtinetur eodem modo cōstitutū est: vt nō liceat sui cōmodi causa nocere alteri. Nec enim spectāt leges: sic enim volūt incolumē esse ciuū cōiunctionem / quā qui diuunt eos morte / exilio / vinculis / damno / coercēt s; leges. Once & ait ibidē q̄ detrahente aliquo alteri: & alterius incomodū suū comodum augere / magis est cōtra naturam q̄ mors q̄ dolor et que q̄ que possunt corpori accide

Et hoc ideo quia tollit conuidium humanū & societatem que s̄m naturam est. Et hanc intentionem habuerunt antiqui nobiles amatores reipublice / qui intendebant comodū alienum sicut suū sicut recitat Cullius p̄mo de officijs ca. viij. Quille terencianus tremens qui nihil humanū a se alienū putabat. Et idem Seneca epistola. xix. Nihil quod est humanum alienuz a me puto. Qd̄ etiam recitat Aug⁹ xxxviiij. epistola. Sapiens enim ait seneca Qui nihil iudicat suum magisq̄ cuiusq̄ ille humano geneu conforis est. sed stulta auaricia mortalium possessionem p̄prietateq̄ decernit: nec quicq̄ credit esse suum quod publicū. Sunt enim sapientes similes soli & lune que omnibus lucent. Unde ibidem seneca. soli & lune plurimū debeo: & tamen non mihi vni ouunt: imo curabant de republica post mortem sicut ante: ut ait tullius de se loquens libro de amicia cap. vij. Non minus cure mihi est qualis post mortem meam respublica fuerit q̄ qualis hodie: paucis enim natus est qui populum sue etatis cogitat. put ait seneca. xliij. epistola. Et ideo quedam ciuitates attribuerunt diuinis honores quibusdam ut excitarent alios ad sustinendum pro republica / ait tullius libro tercio de natura deoz. Unde ait ibidem q̄ in plevisq̄ ciuitatib⁹ augente virtutibus gratia / quo libentius reipublice periculum adiret / optimus quisq̄ viroz fortiorū me mouiam honorem deorum immortalium consecratam intelligi potest. Unde ex hac vnanimi voluntate & intentione cōmuni existētium in republica / ipsa saluatur & conseruatur. et patet in exemplis sensibilibus. Terra enim immobiliter stat / eoq̄ eius queli bet pars tendit ad vnum scz ad centrum: ut patet p̄ aristotelez scdo de celo & mundo. Item nauis regulariter trahitur quādo a vehentibus concorditer ducitur: similiter adies proficit & vigo ratur q̄ diu concorditer tenetur. et sic in omni cōmunitate. Et quia non est p̄fecta intentio ad vnum in aliqua cōmunitate nisi in vnitatem ecclesiastica. in qua queritur vnum quod est necessarium. Et petitur ibi res vna scz habitatio sup̄na in gloria Ideo sola ecclesiastica respublica est p̄fecta: in qua quis non debet querere quod suum est sed qd̄ hiesu xp̄i. Quod ostendit apostolus exemplo membroz in corpore sibi inuicem ministrantiū p̄me ad counth. xij. Qñ igitur p̄dictis modis respublica cōstituitur gubernatur & adiuuatur salua erit.

Cap. x. Qualiter respublica ex predictoꝝ defectu & struitur.

EX predictis patet qualiter respublica diss pat & dissoluitur: & sic destruit ex defectu predictoꝝ. Ex eisdem eni generat res & corrumpit ait aristoteles ethicoꝝ. ij. Ex quo ergo respublica pficitur ex predictis defectu & carētia eorundem deficit & dissoluit ut patet ex verbis cathonis sup. Similit & hoc etiā ut nō maneat color vel pictura in republica. p. ut ait Aug⁹. ij. de ciuitate dei ca. xxviii. recitans verba tullij li v. de republica. nostra etas cū rempublicā sicut picturā accepisset egregiam sed euanescentē vetustate: nō modo eam colorib⁹ hisdem quibus fuit renouari neglexit. s; nec id quidem curauit ut formam saltem ei⁹ extremam tanq̄ lineamēta seruaret. Quid enim manet ex antiquis morib⁹ quib⁹ ille dixit rem stare romanam / quos ita obliuione aboletoꝝ videm⁹. ut nō modo colantur. s; etiam ignorant. Et si ita fuit tunc / multo magis est modo effigies vel color ubi omnes querūt que sua sunt nō que hiesu custi. Et de destructione reipublice loquit Aug⁹ ibidem ca. xix. dicēs postq̄ enumerauit flagida ludibua & scelera que fiebāt in republica. Quis inquit hanc rempublicam nō dicam romano impio s; domui sardonapoli cōparauit qui quōdam rex ita fuit voluptatibus deditus ut in sepulcro sibi fecit scubi: ea sola se habere mortuū quem libido eius consumpsit cum uiuere. Et hec mala in republica siue in mundo orta sunt ex ignauia / ociositate & libidinosā voluptate / et pacis mala tranquillitate: put ait Aug⁹. recitans verba sapientis pumo de ciui. dei cap. iij. Qui cathone suadente ut carthago destrueretur emula romani imperij cōtra dicebat sapio. timens infirmis animis hostium securitatem: et tanquā pupillis quibus idoneum tutorem necessarium videns esse terrorem. Et hoc quidem reipsa probatum est: & leta quippe carthagine et magno scz terrore romane reipublice depulso et extindō: tanta de rebus prospere orta mala continua subsequuta sunt: ut corrupta diruptaq; concordia respublica destructa sit. Que mala ibidem capitulo. iij. enumerat: qualia fuerunt scz ciuilia bella: libido dominādi / auaricie & luxurie & sic de alijs. Consimiliter loquit Augustinus epistola quinta recitans verba Salustij. Q quando nec hominibus nec ipsis quos deos putabant / morum corruptoꝝ & predictoꝝ auaricia rapacitasq; parcebat.

Tunc incepit pice laudabile illud decus salusq; reipublice. Et induit ibi verlus iuuenalis. Nunc patimur longe pacis mala senior armis. Luxuriam incumbit victam viciatur urbem. Nul lum cumen abest facinusq; libidinis • ex quo paupertas romana peuit. Unde sequitur Dolendum viderunt prudentes scilicq; plus paupertatem q̄ opulentiam peuisse romanam: in illa mox integritas seruabatur. p̄ hanc non muros urbis sed metus ipsius ciuitatis dita nequida omni hoste peior irrupit. Qui ergo volunt esse fideles reipublice studeant vt in rectis legibus regant̄ / iusticia ordinent̄: et sic de alijs vt supra dictum est ⁊ a cōtrauo caueāt.

Cap. xi. Quāta sustinuerūt ⁊ fecerūt antiq; p̄ salute reipublice

Qonsequenter cōsideranda sunt exempla antiquoz ⁊ facta circa reipublicā agendā ⁊ cōseruādā. Sicut enī in eis pia sollicitudo p̄ ipsa fuit ad ipsam vehemēs dilectio: ⁊ p̄ eius salute feruida emulatio terrenaz omniū cōtempus siue despectio: terribilium ⁊ arduoz aggressio periculorum ⁊ laborum p̄pessio: mortis libens susceptio: ⁊ neas suoz carozū sicut filioz ⁊ cognatoz occisoz p̄ reipublica nulla lamentatio: et etiam fuit in eis mouendi ante destructōz reipublice omnimoda affectio: quia in illis vigeat solius reipublice salutis desideratio. Et de his p̄ parte in breuiloquio de v̄tutibus. Unde narrat valeus li. sc̄do. cap. iij. De camillo qui precat⁹ q̄ si alicui deozū felicitas romana nimia videret̄ / eius inuidia suo aliquo incomodo satiaretur. Et subito lapsu deoioit q̄ omne ad damnationem qua postea oppressus est p̄muisse visum est. et sequitur eque v̄tutis est ⁊ dona patrie auxisse ⁊ mala in se trāsserre voluisse. Et valeus libro. vi. cap. vi. multum narrat de pietate antiquoz in patriam vbi ait. Restat vt patrie cautas exhibeat̄ / cui⁹ maiestati etiam que deoz nummibus equatur auctoritas parentuz vires suas subieat̄. Supna quoq; cautas ammo equo ac libent̄ cedit. Et exemplificat de illis qui exposuerunt se morti p̄ reipublica. vnde narrat de quodā in cuius capite cum picus sedisset et afficmassent auspices eo ocafo fore reipublice statum felicissimum sueq; domui miserum. Conseruato autem pico in contrarium vtrunq; cessurum: at ille picum suum in cōspectu senat⁹

morsu suo necavit. Et idem narrat Oegeus libro octavo cap. sexto. Idem et Valerius narrat de austore libro quinto cap. sexto. Quod cum esset summe vite / ac reliquias semilibus ac tugosis membris in summo literarum ordo vix custodiens / adeo valent pro salute patrie incubuit: ut eam hostilibus armis solo equatam in lectulo athemiensi iacens manibus in quibus erat euryet. Et ibidem narrat de illis qui mira fecerunt pro republica: sicut de cotro qui se morti exposuit ut sui vincerent. Et de alijs similiter narrat ibidem. Similiter narrat Augustinus quanta fecerunt et sustinuerunt antiqui pro republica. v. de civitate dei cap. xvij ut de illo qui precipitavit se in hyatum terre / cum esset dictum oraculis deorum ut illud quod romanam haberet optimum / illic mitteretur. Et de bruceo qui filios suos occidit / qui fuerunt contra rempublicam: de quo poeta Natos quoque patet: novella bella mouentes. ad penam publice pro libertate necavit. Et de alio qui occidit filium suum: licet pro patria pugnasset. quia tamen contra imperium suum id est contra illud quod imperauerat / licet viasset occidit: ne plus mali esset in exemplo imperij contempti quam boni in gloria hostis occisi. Narrat etiam de alio qui profennam regem occidere non potuit: et pro eo alterum deceptus occidit in ardentem aram ante eius oculos dexteram extendit dicens. Multos esse tales qualem ille videret qui in eius exitium coniurassent: ut cuius ille fortitudinem et coniurationem talium pertimescens: a bello facta pace se compescuit. Et idem seneca epistola sexta. Qualiter autem omnia contempserunt pro salute reipublice narrat ibidem: ubi ait. Quod ipsi pauperes erant quorum diuitijs erarium plenum erat. Et cum haberent rempublicam opulentissimam / in rempublicam rem propriam conuertentes: ipsi in domibus suis pauperes erant. Similiter narrat tullius secundo de officijs capitulo: xxiiij. Quod omnium macedonum gaza qua maxime potitus est paulus tantum in erarium pecunie inuexit / ut unus imperatoris preda finem attulerit tributorum: attamen nihil attulit in domum suam preter memoriam nominis sempiternam / imitatus patrem africanum / qui in nullo locupletior factus est carthagine versa. sicut nec suus collega minimus / non tamen copiosior: cum copiosissimam urbem funditus sustulisset ytaliam magisque domum suam ornauerat: qua ornata domus ipsa videretur ornatio. Non

enim diuitias reputabat suas / sed communicatis. Prouit ait ibi
 de m li. iij. c. v. Et que solum nobis inquit diuites esse volumus /
 sed libere p̄p̄inquis amicis & maxime reipublice. Singulorum
 enim facultates & copie diuitiarum sunt ciuitatis. Unde & antiq̄
 non affectabant aliquos uiuere / nisi q̄ uiuerēt / ad aliorum utili-
 tatem: put ait Seneca liiij. epistola. Q̄ etiam non sibi uiuit: qui
 nemini uiuit. Hinc Josephus uidens patrie ruinas in destructi-
 one ciuitatis hierosolime Cyro eā obsidente cepit deslere: q̄ eua-
 seuit / scz cum ceciderit percussus saxo sup̄ caput: eo q̄ dulce erat
 ei mori ante patriam: ait Egesippus l. vi. Et enim ait Cullius
 p̄mo de officijs. x. viij. c. Omnium enim societatum nulla gratior
 nulla cauior / q̄ ea que cum reipublica est / vnicuiq̄ nostrum cau-
 sunt p̄ntes propinqui liberi familiares / sed omnium ciuitates
 patria vna complexa est / pro qua quis bonus non dubitat mor-
 tem appetere / si ei sit profectus. Unde & ibi concludit / q̄ dete-
 stabilior eorum est immāntas / qui lacerant scelere patriam / et
 in ea delenda funditus occupati sunt & fuerunt. Et idem Cullius
 in rethorica. lib. v. ca. ij. q̄ nullum p̄uculum vitandum pro salu-
 tate reipublice / ut enim ait Valerius li. ij. c. i. Sidum erat & al-
 tum reipublice p̄ctus / cuius silentijs salubritate munitum & val-
 latum vnoiq̄ eius limen intrantes / abiecta p̄uata ciuitate pub-
 licam induebant. Et ideo pro reipublica omnia sustinebant: pro-
 pter quod etiam nec plangerunt filios / q̄n mouebantur pro re-
 publica / maxime si virtuose pugnarent ut ait Cusostimus super
 Johannem omelia. lxij. Arguens fideles qui plangunt mortuos
 quibus est spes resurrectionis. Unde ait. Q̄ gentiles possunt di-
 uigere chustianos: nam mulier quedam gentilis audiens de filio
 in bello cadente interrogauit qualiter res ciuitatis sunt disposite
 quasi diceret. Si res ciuitatis salue sunt / non plango filium. Si
 militē narreat ibidem de alio: qui cū esset coronatus. i. habens coro-
 nam in capite: q̄n audiuit q̄ pro patria filius ceciderat / auferens
 coronam: interrogauit vter duorum id est quis filiorum & co-
 ronam statim rep̄sult. Et de hoc eodem narrat Valerius plami-
 us libro quinto in fine. Q̄ cum genosē solenne sacrificiū page-
 ret: & maiorē filiū nat̄z nomine Gemillū in p̄lio cecidisse cogno-
 uisset / nec ideo cultū deoz institutū omittendū putauit / sed tantū
 mō deponere coronā otentus fuit / p̄cundatusq̄ quomō cecidisset

ut audiuit fortissime pugnans interijisse: capiti reposuit cor
 nam nimiam quibus sacrificabat testatus maiorem se ex virtute fi
 lij voluptatem / q̄ ex morte amaritudinem sentire. Mius ergo mo
 dis affidebantur ad rempublicam. Et ex consideratione istorum
 arguit beatus Augustinus v. de ciui. dei c. viij. et post si isti talia
 fecerunt pro republica et omnia contempserunt / tot pericula sunt
 aggressi et horribilia mortis genera pressi sunt: quid magnus est
 pro illa eterna celesti gloria cuncta seculi huius quilibet iocunda
 blandimenta contemnere: vel quomodo audebit quis de voluntaria pau
 peritate se extollere: vel pro christo mortem timere saluatore di
 cente. Nolite timere eos qui occidunt corpus. Mathei x. vnde
 et ibidem arguit: quod si ipsi hoc fecerunt ex amore patrie et laudum
 cupiditate: prout loquitur poeta de eo qui occidit filios / videt amor
 patrie laudumque immensa cupido. Quid magnum est: pro vera
 libertate que liberos facit a dominatu diaboli / non pro cupiditate
 humanarum laudum: sed caritate liberandorum hominum a demo
 nibus scilicet est faciendum: et sic de alijs: prout bene concludit ibi Au
 gustinus. Si enim ille pro republica id est pro re populi / non redem
 pti magno pretio scilicet sanguine iesu christi / nec regenerati sacramen
 tis eius / nec viuificati sua vita nec effecti vel existentes ad modum
 corporis eius / nec preelati ad vitam eternam / nec heredes dei aut
 coheredes christi facti. Et pro salute temporali / non eterna / ex
 carnali amore patrie et laudum cupidine: nec ad meritum augmen
 tum vel premij cumulum: nec ad animarum salutem vel dei hono
 rem tot et talia fecerunt. Quanta debent facere viri ecclesiastici
 pro republica ecclesiastica id est pro re populi redempti sangui
 ne saluatoris: et electi ab eo: et sic de alijs de qua prima petri. ij.
 Vos estis genus electum / regale sacerdotium: et hoc caritate mo
 uente: et augmentum meritum facientium: et ad cumulum premij / ad
 animarum salutem: et dei honorem. Exemplo saluatoris suauentis
 quod animam suam ponat pro republica / sicut ait i. petri. i. Christus
 passus est pro nobis vobis relinquens exemplum etc. Et i. ioh.
 ij. Sicut ipse animam suam pro nobis posuit sic et nos debemus pro fra
 tribus animam ponere. Et secundum philosophos. antiqui discendi studio impedi
 ti / quos tueri debent deserunt / et nihil conferant studij / nihil operis / nihil
 facultatum / sed in vite solacium / in alterum genus iniusticie murrunt
 prout ait Cullius li. i. de offi. c. ij. Multo magis qui deserunt rem
 publicam diuinam causam perdidit / nec eam adiungunt / quia ut ait ibidem

ca. vi. Preclare scriptū ē a platone: nō solū nobis natū sum⁹ or-
 tusq; nri ptem parua vendicat ptez amicitia: atq; ut placet stoidis
 q̄ in tra gignunt ad vsus hoīm omia creau: hoies ab hoīm cā esse
 generatos: ut ipsi int se alijs alijs pesse possēt. in hoc enī natā duce
 te debem⁹ seq̄ cōmunes vtilitates ī mundū: alias in mediū affere
 nmitatōe vel mutatōe officioꝝ dando ⁊ accipiēdo: tū actibus tuꝝ
 opatione tū facultatibus deumcere hoīm int hoies societate. hec il-
 le. Si ergo phi iudicabāt hoc esse faciendū natā duce: multoma-
 gis dñt ficeles spū inspirate ⁊ diugete viuere ad alioꝝ vtilitate
 ut nemo sibi viuat. romāoz xij. Qualiē aut respublica debz di-
 sponi in se ⁊ in suis pub⁹ ⁊ officijs: docet Muicēna li. x. sue phie
 c. viij. vbi ait. Oportet ut instituēdo leges: hec sit p̄ma intentio
 scz ordinare in tres ptes ciuitatē: in dispositores mīstros: ⁊ legis-
 pitos: ⁊ in vno quoq; illoꝝ ordine ordinet aliqs p̄latus. Et p̄
 hos ordinet alijs: ut nullus sit in ciuitate q̄ nō habeat aliquē sta-
 tum laudabilē: ut scz ab vnoquoq; pueniat vtilitas ciuitati. Et
 iō phibeat legislator ociositate ⁊ vacationē: ne sit aliqs q̄ nō obe-
 diat alicui. Sunt enī ⁊ hoies cōpescendi: ⁊ q̄ nō patiunt compesci
 expellendi sunt a ciuitate. Et sequit: debet etiā phibere oia: p̄tē
 q̄ amittunt hereditates ⁊ ex q̄bus nulla vtilitas puenit: ut non
 sit ludator vel aleator: hoc enim exapit: quod non p̄est ciuitati.
 Sed oportet: q̄ qui acapit afferat fructum alijs. Item prohibe-
 re debent studia hominum que sunt contraria vtilitatibus: sicut
 sunt doctuna furandi: rapiendi ⁊ deapiendi: prohibeāt etiam ac-
 ciones: que si negligentur inducunt contrarium constructionis
 ciuitatis: sicut est formcatio ⁊ consimilia: que retrahunt homi-
 nes a coniugio quod est melius in ciuitate: nequis degeneret et
 eueniat patumonorum alienatio. Doceat etiam: ne proueniat
 diuortium vel diuisio copule: que est in coniugio ⁊ ibi bene de
 hijs: sic enim ordinata ciuitate potest quisquis viuere pacifice
 quo ad se: ⁊ fructuose quo ad alios: ⁊ quisq; possidere quod su-
 um est. Et ob hanc causam maxime ut sua tenerent homines:
 reipublice construde sunt ciuitates. Prout ait Cullius secun-
 do de officijs vicesimo tercio Capitulo. Nam ⁊ si natura duce
 congregabantur homines: tamen spe custodie suarum urbium p̄-
 sidia querebant: ut ait ibidem.

Capitulum xij. q̄ doctrina euangelica non repugnet reipublice
Quoniam aliqui errauerunt/ponentes doctrinā euā
 gelicam contrariam reipublice/sicut scribit Marcellia
 nus ad Augustinum epistola quarta dicens/scz oppo
 nendo. Q̄ predicatio atq̄ doctrina euāgelica: reipublice mouē
 nulla ex parte conuenit: sicut a multis dicitur. Cuius preceptuz
 est/ut nulli malum p̄ malo redere debeamus: & p̄cutienti maxil
 lam/prebere aliam. Et passium dare tollenti tunicaz/ & sic de a
 lijs de quibus Mathi ij. Naz quis tolli sibi ab hoste aliquid pas
 tiatur/vel romane p̄mde depredator non mala velit iure belli
 rependere. Et ad illud respondit Aug⁹ epistola v. ante finez di
 cens. Qui dicunt doctrinam chusti/ aduersam esse reipublice/ dēt
 talem exercitum: & tales milites/tales p̄uiciales/ tales marcos
 tales coniuges/tales parentes/tales dominos: & seruos/tales iu
 dices & reges/tales debitores/tales redditores & exactores: q̄
 les precepit esse doctrina chustiana/ & audeant dicere eam aduer
 sam esse reipublice. Vmo non dubitent confiteri magnā si ei ob
 temperetur salutem esse reipublice/ quasi diceret si p̄dicti essent
 tales in republica/ euangelica doctrina eis optime cōueniret nec
 mirum/ cum talem rem publicam ipsa instituat/ de qua post sub
 dit Aug⁹. Q̄ in ista obliuione moruz pessimorum/ & veteris pe
 dite discipline/ maxime venire ac subuenire debuit celestis aucto
 ritas/ que voluntariam paupertatem/ continentiam/ beniuolentiaz
 iusticiam atq̄ concordiam/ veramq̄ pietatem psuaderet: ceteras
 q̄ virtutes: non tantum p̄pter vitam istam honestissime geren
 dam/ nec tantum propter ciuitatis terrene concordissimam soci
 etatem. Verum etiam propter adipiscendam sempiternam glo
 riam/ & salutem & sempiternam: cuiusdam populi celestem/ diui
 nanḡ rem publicā. cuius nos diues efficit fides spes & caritas. Nō
 si tales essent diues/ & alij omnes quales describit doctrina euange
 lica: nullus faceret malū alicui: nec tolleret tunicā alterius. Itē
 alij errantes posuerūt multa mala euemisse reipublice post fidem
 chustianā/ q̄ tangit Marcellian⁹. Et ad q̄ respondit Aug⁹ ubi
 sup̄ dicens. Multa mala fuisse in republica: etiā ante fidē/ inducēs
 verba Salustij li. ij. Orbē fuisse venalē: etiā & mature pituram
 si emptorē inueniret/ similē inducit verba Iuuenalis. Seruabat
 castas: humiles: fortuna: lasiuas. Quādam nec vicijs contingi

praua sinebat. Queda labor somnig breues & uellere casto. De
 xare dure q̄ manus & proximus urbis. Hamibal & stante curia
 murita &c. Et ad hanc q̄stionem respondit Aug⁹ de diu. dei li.
 v. c. v. Et post reatās mala q̄ uenerunt reipublice romane ante
 fidem &c. De quibus sup̄ dictum est a Salustio. On̄ & idem Au
 gustinus narrat li. iij. de diu. dei c. xxij. Rempublicā romanam
 ita perisse & tot milites interfectos fuisse ab Hamibale / q̄ ipse mi
 seut tres modios plenos annulorum extractorum de digitis ipso
 rum in ciuitatem suam carthaginem / non ergo fidei chustiane de
 bet imputari / si aliqui aduersa / reipublice contingunt / sed magis pec
 catis hominum inobedientium doctine euangelice / & transgredi
 entium eius mādata. put ait Aug⁹ in tractatu de exadio urbis
 Q̄ deus p̄misit flagellari multos in exadio urbis / quia seruus sci
 ens uoluntatem dñi / & nō faciens / uapulabit plagis multis. Lu
 ce. vij. Et ponit exempla / unam tubulam sentit area / ut stipula
 scindat / granum mundetur / unum ignem fornax / ut palea in a
 nerem pergat / aurum sordibus careat / sic tubulationem roma p
 tulit in qua uel emendat uel liberatur pius uel damnatur impi⁹
 Sices ergo non nocuit reipublice / sed multz profuit / nec pro
 pter fidem chustianam fuerunt puniti / sed propter peccata pro
 pria ut dictum est. On̄ huius erroris improbabilitas patet per
 se / dicere enim peius esse illis cum quibus est deus / & melius esse
 illis cū quibus non est deus improbabilis error est / sicut ait Jo
 sephus concionando ad iudeos. Et prout ait Egesippus libro
 sexto. Nos inquit deseruit deus / quia uos pietatis cultum deser
 uistis / presidium speratis diuinum / sed qui uos defendebat ad ho
 stem ingrauit / quia quod colebatis romani uenerantur / nos of
 fendimus. Et mouit auctoritates scripturarum / non enim in
 multitudine populi / sed in timore domini Abraham penetravit
 Egiptum / dormiebat Abraham & torquebatur Pharao. Ge
 nesis vi cesimo p̄mo. Sic de isaac / sic de Jacob contra Esau / sic
 Moyses contra egiptios orabat / non dormiebat / sic de Josue
 Gedeone Ezechia. In oratione ergo meliora arma q̄ in virtu
 te. Non enim in multitudine exercitus belli uictoria / sed de celo
 fortitudo primo Machabeorum tercio. Cum ergo fuit deus sic
 cum illis qui recte credunt / dicere q̄ peius esse hominib⁹ post fidei
 susceptionem q̄ ante / irrationabilis error est. Judith undecimo

Si deus nobiscum est cur apprehendunt nos hec omnia scz mala: quasi dicatur mala non apprehendunt eos cum quibus deus est.

Capitulū primum de informatione principis in republica
Quomodo princeps est ad modum capitis.

P Remissis rationibus instruendi habentes curam reipublice / et conferendi cum eis. Consequenter procedendum est: summo magistro dirigente / ad informationem et instructionem partium eius siue membrorum. Quia ut tactus est supra: respublica est sicut Plutarcum: corpus quoddam quod diuini nominis muneris beneficio animatur / et summe equitatis agitur nutu / et regitur quodam regimine rationis: in quo corpore quod princeps optinet capitis locum: omni subiectus deo / et etiam eis qui vicem eius agunt in terris. quod qui cultum dei et religionis instituerunt et informant / vicem anime in corpore reipublice obtinent: et ergo ab eis totum corpus vegetatur et regitur. Et de isto corpore similiter ait Menenius Agrippa: loquens de romulo in principio hystorie romanorum. Quod ex varijs quasi elementis congregauit / et unum corpus populum romanum effecit. Et quod in isto corpore princeps est ad modum capitis: ut dictum est. Et sicut dicitur primo Regum secundo. Cum esses paruulus in oculis tuis: caput factus es in tribubus israel: ait Samuel ad Saul. Et Hugo de sancto victore lib. viii. ca. v. Terrena potestas caput habet regem / spirituales summum pontificem. Et merito per caput significatur. Quia sicut caput membris omnibus supra positum est / et omnium regituum et in sublime erectum / sensibus omnibus dotatum / et singulari venustate effigatum / prout loquitur Ambrosius in exameron vltima omelia / dicens / caput super reliquos artus nostri corporis cernimus eminere / prestantissimumque esse / tanquam inter elementa celum / tanquam arce in cetera orbis membra. In hac arce quandam regalem inhabitare sapientiam sicut dicitur prophetarum. Oculi sapientis in capite eius / hanc esse ceteris tutiorem / ex illa omnibus membris vigorem prudentiamque deferri. Quid enim validitas lacertorum / quod validitas latrum / quid velocitas pedum / nisi capitis velud principis sui imperialis / quedam amnicule sunt potestas. Ex hoc enim aut destituuntur omnia / aut omnia faciunt et sequuntur / maior humani capitis ornatus quam cerebrum nostrum.

sedemque originem nostrorum sensuum: capillis munit ut vestit.
 Illic enim fides vniuersorum est: cum caput vides hominem cognoscas. sed
 si caput deest nulla cognitio adesse potest: iacet truncus ignobilis /
 sine honore sine nomine. Non et ibi postea concludit / non inuento huic
 quasi cultori suo: membra cetera famulantur: et circumferunt illud ser-
 uili gestamine sicut munimez / atque in sublimi locatum vehunt illud
 Oculi enim imperatoris sui: singula gratuito stipendio militare: alia
 portant: alia pascunt: alia defendunt: vel ministerium suum exhibent:
 pariter et principi ancillantur: ut dicitur. hec ille. Merito ergo ob dictas
 elegantes capituli prerogativas: princeps dicitur caput populi / quod debet
 esse talis quale caput in corpore humano: et cui deseruiant singuli: si-
 cut et capiti membra. Non princeps est potestas publica: et in eius qua-
 dam diuine maiestatis ymago: ait polycratus li. iij. c. i. Ideo et
 anime regem corpus comparatur. put ait seneca li. i. de clementia ca. v.
 Obi loquens de imperatore ait. Quod quomodo totum corpus anime
 deseruit: tanto magis tanto specialibus quanto speciosus ille in oc-
 culto manet: et tamen manus pedes oculi: negotia illius gerunt. Sic
 et immensa multitudo vni anime circumdata est: illius spiritus regit: illius
 ratione flectit. Et hoc idem dicit princeps basis populi. Job. viij. Sub
 quo curuantur qui portant verbum. Non gregem moralium. viij. Quod princeps
 non incongrue greco eloquio basileos dicitur: quod latina lingua: basis
 populi interpretatur. Quia ipse super se populum dominus sustinet: quod motus
 illius potestatis potestatem fixus regit. Multum ergo necessarium est prin-
 cipi: sub quo comprehendit omnis dominatio in republica sibi commissa:
 ut sit virtutibus preditus: prudentia expertus: moribus probus emi-
 nentior in hijs populo quem regit. Cum in brutis animalibus: vigore
 preualentiora presint: ut ait seneca epistola. ix. dicens exemplum. Quod
 primi mortalium et ex hijs gentium: naturam incorruptam sequebantur: eun-
 dem habebant ducem: et legem commissi melioris arbitrio. Natura enim
 est: potioribus deteriora submitti: ut in iumentorum quidem gregibus:
 aut maxima corpora presunt: aut vehementiora: si preceat arma
 degener thaurus: sed quod magnitudine corporis ceteros malos videt.
 Elephantum greges maximus ducit: inter homines maxime est
 proximum: optimum animo: itaque rector eligebatur. Ideoque
 summa felicitas erat gentilium: in quibus non esse potentior non
 nisi melior. Idcirco. Et huic concordat illud quod dictum est
 de Saule. primo Regum decimo: ait Samuel: videtis quem ele-
 git dominus: quod non sit similis ei in omni populo.

Quando ergo talis est princeps: merito potest caput populi dici. Omnis autem princeps est admonendus: de cauenda ambitione puniendi vel dominandi. Est enim cauenda libido principandi sue presidenti.

Cap. ij. De dominatione non est ex libidine ambienda

Ad presens autem notandum / quod non est appetenda multum potentia principandi sue dominatione ob utilitatis modicitatem: ob vere bonitatis in ea paruitate: ob incommoditatis multitudinem: ob eius momentanea breuitatem. De quibus omnibus loquitur Boetius eleganter ij. de consolatione ca. vi. Quid inquit de dignitatibus potentiarum differam: quas celo equatis &c. Et sequitur / quod ita fit: ut non victus ex dignitate / sed ex virtute dignitatis honor accedit. Que vero est ista vestra spectabilis & preclara potentia: nonne terrena animalia consideratis. Num si inter mures videretis murem aliquid ius sibi ac potestatem pre ceteris vendicantem / quanto moueretis catto. Quid vero si corpus spectes / imbecillius reperire queas: quos sepe mustelarum morfu infectata quoque reptantium necat interitus. Ex quo concludit / quod non potest quis vim exercere nisi in solum corpus: cum animus sit liber. Et exinde arguit / quod si dignitatibus & potestatibus inesset aliquid naturalis & proprii boni: nunquam pessimis prouerent: non enim solent aduersa sociari. Et natura respuit: ut contraria quoque iungantur: itaque cum pessimos seque plerumque dignitatibus fungi videtis / dubium non est illa in natura sua non esse bona / que pessimis inherere patiuntur: & li. iij. ca. iij. De hoc enim eleganter / ubi probat quod dignitas siue honor nihil habet ex se virtutis aut probitatis: nec in eis est propria vis hominum sed fallax annectit opinio. Et ideo per umbriles dignitates / dubium non est posse consequi reuerentiam: cum etiam in dignis malum deus deus adduciant / eo quod minus patiantur eorum indignitates: si nullis honoribus inclarescerent. Et concludit / quod cum eo abiectione fit quisque quo magis a pluribus contemnitur: cum dignitas reuerentias facere nequeat improbis: quos pluribus ostentat: despectiores potius dignitas facit. Et hoc merito: reddunt enim improbi dignitatibus per vicem / quos sua oratione commaculant quasi diceret sicut ipsi contempnant dignitatibus / sic e conuerso. Et ponit exemplum / quod catulus poeta nominis

secentem in diuili id est iuniora sella: stramentum appellat id est
 giposum vel tumosum. Erat enim nomius iniquus consul ro-
 manus. & similiter loquitur Bernardus .ij. ad Eugemium dicens
 Symea in tecto: rex fatuus in solio sedens: & loquitur congruent
 Sicut enim symea quanto plus ascendit: tanto euidentius patet
 sue turpitudines: sic quanto plus subleuatur in dignitatibus in-
 dignis: tanto euidentius manifestantur sue indignitates. Unde
 recitat Hieronimus epistola ultima: quod ait Tullius de cesare
 cum quosdam se indignos ornare voluisset: non illos honestauit
 sed ornamenta ipsa: scilicet dignitates turpauit: ob eo cum indi-
 gnitatem. Rectus enim ordo est: ut per virtutes quis transeat
 ad honores. Ut enim ait Augustinus .v. de ciuitate dei capitulo xiiij.
 Coniuncte erant edes honours & virtutis: que pro dijs vel p dea-
 bus habebantur: & per eadem virtutis: fiebant transitus in eadem ho-
 nous: ad significandum quod per virtutem quis debet peruenire ad
 honorem & imperium: non per fallacem ambitionem: ut ait ibidem
 Item non sunt ambiende potestates dñandi: ob multitudinē sol-
 licitudinum & inquietudinum curarum & dolorum: qui tales con-
 tantur: sicut extrahit a Boetio ibidem. Que inquit est hec po-
 testas: quod sollicitudinū morsusque formidinū aculeos vitare nequit
 vellēt enī ipsi secure vixisse: sed nequunt: an potentē censes quē vi-
 deas vellē: quod nō potuit efficere. Qui satellite .i. collectōe exerci-
 tus lat⁹ abit: quod quos tēet ipse plus metuit: quod ut potens esse vide-
 at: in seruientū manu sit⁹ ē. Ut enī ait tullius li. v. de offi. c. viij.
 Etenī quod se metui volūt: a quibus metuant eorūde metuat ipsi neces-
 se est. Et ponit exemplū de dyomisio tyrāno: quod cautiatu timous
 angri solit⁹: intātū quod cultros tōsous metuēs: candente carbone
 adurebat capillū: quā nō audebat p timore pmitti ab aliq radi bar-
 bam: sic adurebat. Et d hoc exēplificat boetius. Et d hoc eodem
 Tullius libro secūdo vbi supra. Similiter exemplificat Tullius
 de Alexādro sergio: quod nō audebat intrare vxoris cubiculū: añq̄
 vn⁹ d satellitib⁹ distracto gladio anteiret: & scrutaret arculas
 muliebres: ne aliqō telū occultaret: quod tñ ab ea infed⁹ ē: ppe bel-
 licātis suspitionē. Et de alijs narrat valeus li. vi. añ finē vbi ait
 quod masculina rex paz fidei i pctorib⁹ hoīm reponēs salutē suā ca-
 nuz custodia vallauit. Nō quāuis ipa ptās a deo sit: omīs enim
 potestas a domino deo est Romanoꝝ xiiij. Et ipsa bona sit in ge-
 nere suo .i. qua quis potest bene vti & ad bonuz non tñ est ita bo-
 na quod faciat bonū habentem eā: nisi ex gratia & virtute sit bonus.

Sicut probat Boetius ubi supra: dicens: q non est in dignita-
 tibus proa vis hominum sed fallax annexio opprimo ut dictum e
 qa si esset i eis natalit munus: nullomō ab illo cessaret: sicut ignis
 ubiqz terraz nunqz tñ calere desistit: put ibi exēplificat. De mis-
 serijs aut am bientum domnium narreat Seneca epla x. c. viij.
 dicens. Qz ut vincerent hostem cupiditate sunt vici: nec ambid-
 omi vel cupiditati restiterunt. Et cum augere videbant alios: au-
 gebantur. Augebat inquit infelicem Alexandrum furor aliena
 fastandi & ad ignota mittebat. Et de celate loquens: ait. Qz am-
 bidio et multiplex modus sup alios eminendi: scz augebant eum.
 Tamen potestates dominationum decontantur: non solum pōis-
 da sed etiam picula spiritua lia animaz. put gregorius moraliaz
 26. exponens illud Job 34. Deus potentem non abiect. On ait
 magna est potentia temporalis que habet apud deum meutum suū
 de bona administratione regimnis: nonnunqz tñ eo ipso q pēmi-
 net ceteris: elatione cogitationis intumescit. Et dūz fous immē-
 so fauore circumdat: intus veritate euacuat: atqz oblitus sui: in
 voces se spargit alienas: talem qz se credit: qualem se fous audi-
 uit: non qualē intus discernere debuit: subiectos despiat eosqz eq-
 les sibi nate ordme non cognoscat. Cundis se existimat amplius
 sapere: quibus se videt ampli⁹ posse. Et ponit exēplum: quia redū-
 iter sepe per gimus: & tñ artis iuxta viam repubus: p vestimenta
 retinemur in via si nō offendimur. Sed a latere nascit quo pun-
 gamur. Et ideo ibi cōcludit: bona nanqz est ordme suo potentia:
 sed cauta via regentis indiget vita. Cuilibet ergo siue sit bonus
 siue malus: piculosum est appetere potestatem dominatōis. Quia
 ut ait ibi greg⁹. Humana mens piecunqz extollit: etiā cum nul-
 la potentia fulat: quanto magis in altum se eugit cui se potestas
 adiungit. Quā brevis est autem talis potestas. ait ecclesiasticus
 x. Omnis potestas brevis vita: iob 23. Eleuati sunt ad modicū
 & non subsistunt. Sup qd greg⁹ moralium 18. de illius breuis-
 tate dicens. Qz ex quo vita hominis est vapor: ad modicum appa-
 rens iacobi q. Et omnis caro fenum: & omnis gloria eius quasi
 flos agri. Vsaie 40. Restat q potestas temporalis brevis est & glo-
 ria carnalis que dum mēt cadit: & dum apud se extollit: repenti-
 no sine terminat. Unde est quasi stipula que in altum capit: & q
 si fumus qui ad nubila extollit: qui se eugit. Et sicut rās qui su-
 bito desiccatur. Et sicut spumose aquaz bulle que omnia excrescunt

Et brevis est vita hominis

ut appareant: crescendo tñ peunt nec subsistunt: ait ibi Gregori.
 Sic est de potentia temporali: ut ibi aptauit sapiētē v. Quid no
 bis pfuit supbia: quid diuitiaz iactantia. Sequit̄ transferūt om
 nia sicut umbra: hanc modicitatem potentie debent cogitare pun
 dipes: & q̄ non sunt domini rerum veraciter sed vocaliter. Exem
 plo regis latuati: de quo narrat̄ in quadam hystoria: q̄ cum flo
 reret in maximo vigore imperij sui: sedile suum in littore maris
 ascendētis statui iussit. Et alloquens mare ait. Impero tibi ne
 ascendas terram meam: nec vestes vel membra dñatoris tui ma
 defacere p̄summas. Nihilominus tñ mare ascendit: & terram ac
 pedem madefecit. Quo facto ille resiliens: ait: sciant omnes habi
 tatores vr̄bis vanam & frivolum esse potentiam regū: nec regis
 quempiam nomine dignum: p̄ter eum cuius nutui celum & terra
 ac mare obediunt. Et nunq̄ postea ceruicē sue coronam auream
 imposuit: sed sup̄ imaginem saluatoris in cruce eaz posuit: in lau
 dem regis eterni: cum tñ esset rex normandie vel norwegie dacie
 & anglie. Unde & rex xerxes cum de sublimi loco infinitam hoim
 multitudinem & innumerabilem exercitum vidisset: fleuisse legit̄:
 ex eo q̄ p̄ centum annos nullus eoz quos tunc cernebat: sup̄fu
 turus esset. Sicut recitat hiero⁹ epla M. C. xv. Et idem vale
 rius li. ultimo ante finem. Mihi videt̄ sp̄e aliena suam conditionem
 deplorasse: taz opū magnitudinē q̄ alcōus sensus felicitatē. Ob p̄
 didta picula & multa alia: antiqui non solū non ambiebāt potesta
 tes dñationum: sed etiaz fugiebāt: vel coacti accipiebāt: & hoc ex
 reipublice utilitate: ut narrat Egeippus li. iiii. De vespasiano:
 qui cum esset in obsidio ierusalē: & venisset rumor Neronē esse
 occisum & Gayum interfectū: qui fuit occisus septimo mēse a die
 assumpte potestatis: tunc viri veteris milicie elegerunt Vespasi
 anum: ut susciperet rogātes scz imperiū: ille vero cepit obnuere &
 se indignum dicere. Illi vero instabant: ille vero resistebat p̄se
 uerantius quoq̄ reluctantes armati circumstunt gladijs mor
 tem minantes. Qui aduertens sibi discumē imminere si resisterz
 & graue piculum si fugisset: ita potius cessit imponētibus q̄ ac
 cepit voluntarius: qd̄ alij ambire solent: urgebant milites: suade
 bant duces: curam plus q̄ honorē inducunt. Similit̄ narra t va
 erius libro vij. capi. scdo q̄ rex subtilis iudicij: cum ferrent sibi
 traditum dyadema puulq̄ capiti imponeret diu retentum confi
 derasse & dixisse legitur O nobilem magis q̄ felicem pannū quē

si quis penitus agnoscat / q̄ multis sollicitudinibus periculis & mi-
serijs sit refertus: nec humi iacentem tollere velit / quasi diceret
Si quis confideraret pericula & sollicitudines annexas potestati
ipsam oblatam non acciperet. Et de hoc Valerius libro v. c. vi.
Narrat de quodam egrediente portam / in cui⁹ capite subito co-
rona erupit responsurus est ei / regez fore si in urbem reuertisset
quod ne accideret voluntarium: & perpetuum sibi inuixit exilium
cuius testante dei gratia / capitis effigies / eree porte qua exierat
inclusa est. Principes enim antiqui / agebant gratias q̄ eorum
potestates minuebantur: prout narrat Valerius lib. iij. ca. i. de
quodam qui cum Aham & viduas gentes amisset / gratias egit
p̄ eo q̄ a magna nimis procuratione est liberat⁹: & q̄ modici ter-
minis regni vteretur. Sic p̄ omnibus rex regum & domin⁹ do-
minantium ac princeps regum terre: exempluz euicens & efficac⁹
dedit fidelibus / ne ambicent temporalem potestatem: quando co-
gnoscens q̄ veniebant vt raperent eum & facerent regem / recessit
in montem. Iohis. vi. super quod Cusostimus omelia. xli.
Christus fugit / erudiens nos fugere mundanas dignitates. Et
sequitur / venit enim erudiens nos contemnere: que hic sunt: & nū
q̄ stupere id est admitti / que in hac vita sunt clara / sed deidere
omnia hec: & tantum futura amare. Unde ait Christus. Q̄ glo-
ria in hominibus est vt flos femi & qui tubuūt eam vmbra somni
sunt viliores

Capitulū .iij. Q̄ ordinate & latius dominatio est assumenda .

Et quāuis dignitates potestatum & nūpatiū: non
sint appetende ex libidine dominandi: sunt tñ assumende
ex intentione obediēdi deo & ecclesie / modo debito & or-
dinato. Sunt enim principes & domini instituendi legitima au-
doritare. Quod contingit quadrupliciter: vel diuina ordinatio-
ne & prouisione: vel ecclesie collatione ex diuina auctoritate: vel
paterna & a legitima successione / vel militum seu populi vnanimi
electione: fuerunt enim reges assumpti ad gubernationem popu-
li dei: diuina ordinatione & preceptione. Ut de Dauid primo
Regum decimosexto. Unde & Moyses orauit: vt deus prouide-
ret hominem super multitudinem populi: qui possit exire & in-
trare ante eos. Numeri vicesimosecundo & cetere.

Item principes assumuntur: ad gubernationem populi dei ab ecclesia: diuina auctoritate. Unde & moyses vocauit iosue / & dixit ut introduceret populū. Deutro. xxxi. Et in ministerio Samu-
 elis vnxit dñs dauid in regem / ut dictum est / in figura q̄ dei vis-
 cavius sc̄z ecclesie p̄latus confert principatum & potestatem & re-
 gnum pepuli / prout iusticia exigit & ecclesie vtilitas. Itē fuerūt
 principes gubernantes populū dei: paterna successione ut Salo-
 mon: 3. reg. i. Sedit inquit Salomon sup̄ tronum Dauid patris
 sui / hoc enim p̄misit dñs regi iuste gubernanti populū suū De-
 utronomij xvij. Ut sc̄z filius eius regnaret. Item fuerunt prin-
 cipes antiquitus assumpti ad regimen populi / vnānīmī militū vel
 populi electione. sicut Vespasianus de quo dictū est. Et alij mul-
 ti imperatores romani & consules. Prout ait Valerius li. iij. c.
 iij. Q̄ ab aratro accipiebantur & accersiebant̄ ut consules fierēt.
 Ut narrat Niliū: quem semen spargentem viderunt / qui n̄
 fuerant a senatu ad eum accersendum & ad populū romani impe-
 rij suscipiendum. Sed ille rustico ope attente manus / salutem pu-
 blicam stabilierunt / ingentes hostium copias pessunderunt. Qui-
 be modo arantium bouū iugum repperāt / triumphalis currus ha-
 gnas retinuerunt. nec fuit huic rubor / eburneo sceptro deposito
 agricolam stipitē aratu repetere. Similit̄ narrat ibidem de Quin-
 tio tyrannico de quo narrat similit̄ aug⁹ v. de ciui. dei c. xvij. Q̄
 cum quatuor iuga possideret & ea suis manibus coleret: ab ara-
 tro fuisse abouctum: ut ductat̄ fieret / maiori vtiq̄ honore q̄ consul
 vidis hostibus ingentem gloriā consecutū / in eadem gloria man-
 fuisse. Et de similibus narrat Valerius vbi supra vbi reddit ra-
 tionem taliū electionum dicens / patre rem vnusquisq̄ non suaz
 agere properabat / pauperq̄ in diuite q̄ diues in paupe versari
 malebat. Et de huiusmodi electione narrat Solinus li. xi. c. iij.
 Loquens de inhabitantibus quandoā in sulā / in regis inquit electi-
 one / nō nobilitas p̄ualet / sed suffragia vniuersoz / populus enim
 eligit spectatum mouebus inueteratum clementia / etiāz annis gra-
 uem. Sed hoc in eo querit̄ cui liberi nulli sunt / nam qui pater fu-
 erit / etiāz vita si spectetur: non admittitur ad regendum. Et si
 forte dum regnat Poignus sustulit: exiuitur potestate. Ideoq̄
 maxime custoditur / ne fiat hereditarium regimen. Deinde etiā
 si rex maximam preferat equitatem / nolunt ei totum licere xl. re-
 doret accipit ne in causis capitis solus iudicet quenq̄. Si quoq̄

displicuit aduocatū iudicatus ad populū / atq; ita datus iudicib⁹
 xl. fert̄ sententia cui necessario acquiescēt. Cultu rex dissimili a ce
 teus vestit̄ symauro habitu / q̄ libez patre amiciū videmus: q̄ si
 etiā in peccato aliq̄ arguit̄ morte muldat̄ / nō tñ cuius q̄ atterit̄
 manu: sed consensu publico rezz omniū in dōcta facultate: etiā col
 loquij potestas oīno pūto negat̄. hec ille. Omnibus his modis
 electi ad regimē populi / dū assit ecclesie consensus: ⁊ auctoritas ex
 deo regnat̄: prouerbiorum. viij. Per me reges regnant: per me
 pūdpes imperant: nec obuiat quod dicitur Osee octauo. Ipsi
 regnauerunt ⁊ non ex me pūdpes extiterunt ⁊ non cognoui.
 Potestas enim pūdpandi ex deo est: sed prauitas regiminis a
 male imperantibus: omnis enim potestas a domino deo. Roma
 norum xij. Et Iohannis xvij. Non haberes in me potestates
 nisi data esset tibi desuper. Dicuntur tamen mali ex deo regnare
 ⁊ non cognosci a deo: eo q̄ non eos approbat: sicut exponit Gre
 gorius moralium. xxv. Sāt enim deus sinendo / sed nescit repro
 bando: ait ibidem nec est imputandum diuine ordinationi q̄ ma
 li regnant: sed subditorum prauitati: ipse enim facit regnare ho
 minem ypocritaz propter peccata populi. Iohannis tucesimo
 octauo. Super quod Gregorius ubi supra. Qui talem patitur
 redōrem: eum non accuset: quia mimicum sui fuit meuti per uer
 si redōris subiaccere editioni. Culpam ergo proprii magis accu
 set opus: q̄ iniusticiam gubernantis. Dabo inquit reges in fu
 rore meo. Osee. xij. scz ob meutorum prauitatem ob peccan
 tium penam. Unde patienter debent etiam fideles sustinere talium
 persecutionem: legitur enim q̄ Achilla in psecutione romanoruz
 interrogatus a quodam sancto ep̄o incluso in ecclesia quis esset
 respondit ego sum Achilla flagellum dei: ⁊ sanctus ep̄us venera
 tus diuinam maiestatem: bene inquit ueniat minister dei. Et inge
 minans illud benedictus qui uenit in nomine dñi / reseratis eccle
 sie foribus / psecutorem admisit: per quē fuit palmā martirij asse
 cutus. Nouit enī flagelli potestatem esse a deo: ⁊ q̄ de⁹ flagellauit
 omnē filium quem diligit. Debreorum. xij. Ideo flagellum uel
 flagellantē n̄ excludit: sed gaudentes admisit. Et huiusmodi pun
 dipantes: super ecclesie ministros de manu ecclesie accipiūt gladiū
 In ipsa enī ecclesia sunt duo gladij. Luce. xxij. Quoz uno utit̄
 p̄ pncipis manum / cui corpū coercendoz confert potestatem alte
 rius gladij scz spiritalis in pontificibus auctoritate sibi reseruata

inaz ut mali regnat

Non enim sine causa gladium portat: dei enim minister est / vindex in eum qui male agit. Romanoꝝ xiiij. Exercet enim officium: quod non conuenit sacerdotij manibus: dei tamen et ecclesie auctoritate iure in omnibus obseruato etc.

Distinctio tercia Capitulum primum De virtutibus principum
Quippe assumptus est ad sollicitudinem et laborem.

Et quocumque modo principum fuerit institutus princeps: assentire debet diuine electioni et ordinationi: non ex libidine acquirendi preuia et comoda propria: nec ex libidine puniendi nec libidine voluptandi et lasciuendi nec ex libidine vindicandi. Sed debet assentire deo et ecclesie. Et principum assumere cum timore et tremore: et cum cordis humilitate ac recta intentione: ut scilicet sit obediens deo et ecclesie: et ad exequendum veriusque imperium: ad dei honorem et populi comoditatez / mala cohibendo / bona iubendo: quia ut ait Augustinus li. iij. ad Cusostium. In hoc seruiunt deo reges: si in regno suo bona iubeant mala prohibeant: non solum que pertinent ad humanam societatem sed que ad diuinam religionem: nec sunt assumpti ad quietez cordis vel corporis: sed ad magnam sollicitudinem et laborem: dum perfecite fecerunt sua officia. Unde narrat Macrobius li. i. c. xvi. de Symonide tyranno. Quod cum quidam familiaris vitam suam estimaret beatam / volens ille quod perpetuo metu misera esset ostendere: et quod plena periculoꝝ gladium euaginatam a vagina de filo tenui pendentem capiti illius inter epulas eminere fecit / ille autem inter epulas / mortis periculo grauatur: nec eum deliciae consolabatur. Talis Symonides inquit est vita mea: quam beatam putas / sic enim mortem nobis presentem videmus. Quomodo ergo felix esse poterit: qui timere non desinit: ut ait ibidem: et idem Tullius libro quinto questionum: post medium. Qui enim preest in sollicitudine. Romanoꝝ duodecimo. Insuper sic vocati ad principatum: vocati sunt ad magnam seruitutem: et quasi ad quandam captiuitatem. Job xxvi. Gigantes gemunt sub aquis: super quod Gregorius moralium xvij. nomine gigantium potentes seculi significat / aque enim populi sunt. Apocalipsis decimo septimo. Gigantes ergo gemunt sub aquis / quia elati dum in hac vita honorem assequi cupiunt / sub ponderibus populorum gemunt: nam quia

to q̄ salu⁹ eugit̄. tāto curis grauiorib⁹ onerat̄ eisq̄ populis mē
 te ⁊ cogitatōne subponit̄ q̄bus subpponit̄ dignitate: vt ait ibidē
 Preterea magna captiuitas videtur iugit̄ circumcindi p̄pter p̄s
 puli multitudinem: ⁊ quasi circumligauit̄ qd̄ accidit p̄ncipib⁹: p̄
 ut dicit Seneca li. i. de clementia ca. viij. Loquēs ad imperato
 rem: possum inquit in qualibet parte vobis incedere solus sine ti
 more: quāuis nullus sequatur comes / nullus ad latus gladius.
 Tibi in tua pace armato timendum est: obsidet te ⁊ quocunq̄
 descendas magnus apparatus sequit̄. Et hoc summe magnitudi
 nis seruitus est: vnde ⁊ Plato cum vidisset Dyomisium corpis
 sui septū custodibus Plato querit a Dyomisio qd̄ egerit vt sic
 custodiebatur. Quid inquit mali fecisti vt a tam multis necesse
 habeas custodi: put dicitur in pollicitato li. iij. ca. iij. Et ideo
 necesse est q̄ sint virtuosi: ⁊ viribus validi / q̄ in talibus dignita
 tibus instituunt̄ / propter quod de Saul dicitur. Q̄ fuit altior
 vniuerso populo ab humero ⁊ sursum. primo regum. x. Et De
 lyus imperator: prout dicitur in pollicitato lib. iij. ca. xij. Cum
 obsecrante senatu vt filium cesarem appellaret. Sufficere inquit
 debet: q̄ ego ipse immerit⁹ regnauerim / cum nō merueri / p̄ncipa
 tus enī nō sanguini debet / sed meritis ⁊ / mutū regnat q̄ rex na
 scitur nec meret̄. Et p̄culdubio: p̄ntum affectum exuunt / qui p̄
 uulos suos sup̄iecta mole imprabili extinguunt: hoc est suffocare
 liberos non p̄mouere. Melendi enim prius sunt: ⁊ virtutibus ex
 ercendi: ⁊ cum in eo p̄fecerint: vt p̄bentur illos virtutibus aū
 cedere: quos dñt honore anteire: inuiti ascendāt ⁊ se diuini suo
 rum neq̄quā subtrahāt votis. hec ille. Nec repugnat qd̄ ait p̄n
 cipatus nō debet sanguini: qd̄ dictū est sup̄. Q̄ p̄ncipes succe
 dunt patribus: q̄a ratione sanguinis ⁊ carnis nō debet p̄ncipat⁹
 siue viuētibus s̄m appetitum carnis: debetur tñ ratione carnis et
 sanguinis / obedientibus deo ⁊ mandatis eius.

Capitulū secundū. Q̄ princeps debet esse humilis deo ⁊ ecclesie

Qualis aut̄ debz esse p̄nceps vel rex: describit dñs elegāt
 deutro. xvij. cū inqt̄ fueris ostitur⁹ rex: n̄ multiplicabis
 eq̄s: n̄ hēbis vxores pluimas. ⁊ sic d̄ alijs: q̄ enumerāt
 ibi. ex q̄ auctoritate p̄z q̄ d̄z eē i eo humilis ⁊ obediēs resp̄dū dī ⁊
 ecclie deū pie colēdo: ecclesiaz ⁊ m̄stros eius deuote honorando.

Item debet esse in eo quo ad se perfecta sanctimonia vel sanctifi-
 catio & respectu aliorum pia clementia ad recte regenduz: diuina
 rum leguz solers intelligentia: & in regnando perfecta iusticia/re-
 spectu omnium larga munificentia: in se & factis ac dictis suis lon-
 ganimis patientia. De primo patens est / quia ut dictum est sup
 dei & ecclesie minister est. Et ideo merito utiq; humilis esse debet
 Unde beatus Gregorius in registro li. v. hortans Mauriciū im-
 peratorem ad debitam reuerentiam minister ecclesie dei exhiben-
 dam: ait / non incignetur sacerdotibus dominus meus sed excel-
 lenti consideratione ppter eum cuius sunt serui eis famuletur: &
 debitam reuerentiaz impendat: quia illi in diuinis eloquijs dii / ali-
 quando nominantur. Exodi xvij. Dijs non detrahes. Malachie
 v. labia sacerdotis custodiunt scientiam. Unde Constantinus ait
 Non est dignum ut nos deus iudicemus. Quid mirum si vestra
 pietas illos digne honorat: quibus in suo eloquio honorem tu-
 buens: eos angelos aut deos etiam ipse deus appeller. unde & ibi-
 dem. Cum Constantino principi / scripte oblate abominationes
 contra ep̄os fuissent / libellos accusationis accepit / quos in eorum
 conspectu incendit dicens. Vos dii estis a deo vero constituti: in
 vos causas vestras disponite: quia dignum non est ut nos iudice-
 mus deos. In qua sententia ait Gregorius: plus sibi ex humilis-
 tate quam illis p̄stitit ex reuerentia impensa. De admirabili aut
 humilitate eius erga deum & ecclesiam dicitur libro primo hysto-
 rie tuptate quasi per totum: ubi dicitur. Q̄ cum esset multitudine
 ep̄orum numerum ecclesiarum excedens: omnibus tucentis / im-
 perator diebus quotidianis abaua exhiberi largissime ordinauit
 Et cum vnus vellet culpate alium / precepit ut vno die libellos
 omnes sibi traderent: quos suscipiens ait: hec quidem allegationes
 tempus habebunt & iudicem: diem scz iudicij: & illum qui iudica-
 turus est omnes: mhi non licet de huiusmodi h̄e auditoriū / scz
 sacerdotum accusantium & accusatorū / quos minime conuenit ta-
 les debere monstrare hijs qui ab alijs iudicant. Imitantes ergo
 diuinam clementiam in alterutro veniaz / accusationes aboleam⁹
 alterutras: & de hijs que ad fidem p̄tinent agere studeamus / cui⁹
 gratia venimus / & omnes libellos iussit cremari. Et sequit̄ cōue-
 nientibus quidem scz ep̄is / maximā comū pauit ibi impator in re-
 galibus sedibus: & subsellia in ea p̄mi p̄cipiens / intrauit ipse cuz
 pauid: & minorū sedē in medio sedit: & ibi multum de admirabili

*Sacerdotibus nulli detrah
 deus non detrahe*

honorē quem exhibuit ecclesie ministrus. Et de hoc lib. i. ca. iij. Ecclesiastice hystorie ubi ait: deus vos constituit sacerdotes: et potestatem vobis dedit iudicandi. Et ideo nos a vobis recte iudicamur: vos autem non potestis ab hominibus iudicari: propter quod dei solius in vobis expectate iudicium. Et verba iurgia quecumque sunt: ad illius referuntur examen: vos enim a deo nobis dati estis iudices: congruum non est: ut iudicet homo deos. Sed solus ille de quo scriptum est: deus stetit in congregatione deorum: in medio autem eorum discernit. Et inquit: hijs omissis ea que ad fidem pertinent: absque ulla animorum attentione differite et distinguite. Non in scriptis Nicolai romani pontificis: dixisse idem narrat. Si proprijs oculis vidisset sacerdotem dei: aut aliquem eorum que monachico habitu circumamicti sunt: peccantem: clamorem meum explicarem: et eum cooperire ne ab aliquo videretur. Qualiter autem ipse deum coluit et divinum cultum dilatauit per orbem: narrat li. i. hystorie scripte: que per totum ubi dicit: quod in somno constitutus: vidit signum crucis in celo et angelos stantes et dicentes. O constantine in hoc signo vinces. Qui ex tunc signum crucis presertim in acie ante se fecit. Et in signum vel vexillum crucis: transformari fecit signum victorie: quod vocabatur labrum: et ante ipsum in acie presertim iussit. Et hec habent li. ix. ecclesiastice hystorie: ubi dicit quod in dextera sua signum crucis ex auro factum habuisse prohibetur. Qualiter autem cultum dei dilatauit: habet hystoria scripta li. i. ubi dicit: Quod in regalibus oratorum fabricatus est: et etiam tabernaculum ad instar ecclesie: quod circumferrebat dum contra hostes castra metere: quatinus nec in itinere degeret ipse vel exeret sacro lumine privaretur. Sequebantur pariter sacerdotes et diaconi tabernaculo seruietes: qui secundum legem ecclesiasticam sacros ordines adimplebant. Romanorum quinto etiam cohortes singule fecerunt tabernaculum proprium: et sacerdotes et diaconos habebant: et diem dominicam sanxerunt a iudicijs et universis causis habere vacationem: et tantum orationibus occupari: illum honorabat: quia in eo christus resurrexit: alium scilicet sextam feriam: quia in eo fuit crucifixus: maximam culturam crucis habebat: supplicium crucis quod prius in usu fuit apud Romanos lege prohibuit. Et ibi multum de mirabilibus operibus que egit. Unde et dominus Iesus Christus recompensavit sibi etiam in vita quia fuit in bellis felicissimus: ut dicitur ibi. Qui cum superasset omnia bella: veluti recompensans Christo: in eius religione magis magisque feruebat et cetera.

Mira igitur tanti principis humilitas: et stupenda in diuino cultu pietas / quã debent imitari fidelium principes vniuersi. Consimiliter viguit mira deuotio erga deum et ecclesiam in Theodosio imperatore / cuius mirum factum hic interseruitur in exemplũ principum: de quo in hystoria tuptita li. viiij. narratur. Quod cum apud tessolonicã ciuitatem quidam iudices lapidati fuissent indignatus Theodosius omnes passim actores interimi fecit: ubi septẽ milia sunt occisi non precedente iudicio: huiusmodi autem cladem penam plenã gemitibus audiens beatus ambrosius. Cuius princeps Mediolanum venisset: et solenniter in sacrum vellet intrare templum: occurrit sanctus Ambrosius ad ianuam. Et ingredientez hys sermombus a sacris liminibus ingressu prohibuit. Nescis inquit o imperator perpetrare a te neis quanta sit magnitudo: neque propter causas tanti furoris / mens tua molem presumptionis agnoscat. Sed forte recognitionẽ peccati: prohibet potestas imperij: decet tamen vt vincat ratio potestatem: scienda quippe natura est eius quod mortalitas atque resolutio: et puluis pro gemitu / ex quo facti sumus et ad quem redigendi sumus: et non flore purpureo confidentes infirmitatem operis corporis ignorare. Ecce coequalium hominum princeps es: o imperator / et conseruorum vnus omnium. est deus: et rex omnium ac creator: quibus ergo oculis aspicias communis domini templum. Quibus calcabis pedibus sanctum illius pauimentũ. Quod manus extendes de quibus adhuc sanguis stillat iniustus. Quomodo huiusmodi manibus: suscipies sanctũ domini corpus: qua presumptione sanguinis preciosi poculũ ore tuo percipies dum furore sermonum tantus iniustus sit sanguis effusus. Recede ergo recede ne secundo peccato proterem nequiciam augere contendas / suscipe vinculum: quo dominus omnium nunc te ligauit. Est enim medicina maxima saniratis. In his sermombus imperator obediens. Erat enim diuinis eruditionibus enutritus: et a parte sciens que sunt propria sacerdotis: que regum flens et gemens: ad regalia remeauit. Cuius octo mensium continua transissent tempora / appropinquauit saluatoris nostri festiuitas. Imperator autem lamentationibus assiduus in palacio reficiens: continuas lacrimas incessabiliter effundebat. Ingressus autem rufinus: tunc magister militum et singularem apud principem fiduciam habens: et videns principem in lamentatione prostratum: accessit vt lacrimarum causam inquireret. At ille amantissime

*Quod Ambrosius p[er]p[er]at
Theodosio p[er] i[n]ter
p[er] p[er]p[er]at
Ingressus*

ingemscēs: & vehementius lacrimas fundens. Tu inquit Rufine ludis: & mala mea non sentis. Ego autem lamentor & gemo calamitatem meam / quia seruis quidē & mendicantib⁹ aperta sunt templa dei: & ipsum dñm ingredientes licent exorant. Mihi vero ingressus in eum vel ad eum nou est / insup celi sunt clausi: hec dicens verba singula singulibus implebat quia lacrimae rüpebāt assidue ait Rufinus / curro inquit si iubes: & pontifici precib⁹ sua debō: ut soluat vnculū qđ ligauit. At impator / non inquit suadebis / noui enim decretum illius esse iustum / neq; reuerēbit impialem potentiam: ut legem posset p̄uaucaui diuinam. Cūq; Rufinus verbis pluribus vreret: & pmitteret ambrosium esse flectēdum. Imperator eum p̄gere cū festinatione p̄cepit: ipse quoq; spe data / post paululum est secutus / credens Rufini p̄missiōib⁹ porro vir mirandus Ambrosius mox v̄c vidit Rufinū ait: impudentiam canum imitatus es: o Rufine tante videlicet neis auctor existens: pudorem ex fronte detegens / non erubescis nec metuis: contra ymaginem latrate diuinā. Cūq; Rufinus supplicaret & impatorem diceret venturum / supno zelo accensus ambrosius ego inquit Rufine dico tibi: quomā eum ingredi sacra limina phibeo. Si vero impium in tyrannidez mutabit necem: libenter ego suscipio: hec & alia plurima Rufinus audiēs / impatori nūciavit votū antistitis / monens ne de pallacio forte procederet. At impator in media iam platea p̄cedens / p̄go inquit & iustas in faciem suscipio contumelias. Cūq; ad sacra puenisset limina / in sacram quidē basilicaz non p̄sumpsit intrare. Sed veniens ad antistitem: & inueniens eum in salutato uo residentē: supplicauit ut eius vncula resolveret. At ille tyrannicam dicebat eius esse presentia: & contra deum velamine Theodosium eiusq; conculcare leges. Vex inquit impator non insurgo inquit aduersus ecclesiasticas sanxiones: neq; inique ingredi sacra limina contendo: sed te resolvere mea vncula depono & cōmuni domini pro me explorare clementiam: nec mihi ianuam claudi sinas / quam cunctis penitentiam agentibus dominus noster aperuit. Tunc antistes quā inquit penitentiam post tantas iniquitates egisti. Quibus medicamentibus incurabilia vulnera plagasq; curasti. At impator tuum inquit est docere & medicamenta temperare / meū vero oblata suscipe / tunc sanctus Ambrosius. Quomā furore inquit tuū

ambrosius dicitur. Deinde inquit Rufinus. Quomā furore inquit tuū

iudicium commissisti: & non ratio sententiam protulit: sed potius iracundia: scilicet legem que decreta furoris euacuet: & triginta diebus sententia necis atque percussio in literis tantummodo maneat: & iudicium rationis expectet: quibus transactis diebus ira videlicet iam cessante: ratio cum iudicans apud seipsam: que cognouit sub veritate disponat: in hijs diebus agnoscat si iusta sit sententia quam protuleris an iniusta. Et siquidem si ratio probauerit iniusta: que protulata sunt disumpet. Si vero iusta firmabit. Dierum igitur triginta numerus: ad hec examinanda sufficit: hanc admonitionem imperator libenti animo suscipiens: & optimam esse confitens legem scribi repente precepit: & prope manus literis confirmavit. Quo facto vinculum eius soluit Ambrosius: & lex actenus obseruatur. Est enim lex huiusmodi. Imperator gratianus Valentinianus Theodosius Augustus flauiano prefecto pretorij illius. Si vindicari in aliquos seuerus contra nostre consuetudinem pro cause intuitu iusserimus: nolumus statim eos aut sub ire penam aut accipere sententiam: sed pro dies .xxx. super statum eorum soris & fortuna suspensa sit: reos sane accipiet carcer atque custodia: & ex cubilijs solertibus iugiter obseruet. Sic igitur sacratissimus imperator ingredi limina presumens: non stans domino supplicauit: neque genua flexit: sed pronus in pavimento iacens: dauiticam proclamauit vocem. Adhesit pavimento anima mea &c. Mambus autem capillos euellens: fronsque percutiens: & pavementum lacunarum guttis aspergens: veniam impetrare persecebat. Cunctis tempus adesset: quo minus ad altare solet offerri. surgens cum lacrimis est ingressus. Cum vero obtulisset sicut solitus erat: inter cancellas stetit. Rursus autem Ambrosius non quieuit: sed differentiam locorum edocuit. Et primo quidem quesuit: quid ibidem expectaret: imperatore dicente sustinere se sacrorum preceptionem misteriorum: sibi per archidiaconum remandauit. O imperator interuota loca tantum sacerdotibus sunt concessa: que ceteris nec ingredi nec contingere permittuntur. Egredeere igitur & hanc expectationem cum ceteris habe communem. Purpura namque imperatores non sacerdotes facit. Tunc fidelissimus imperator: etiam hanc traditionem animo gratanti suscipiens: remandauit non audacie cum inter cancellas remansit. Sed in constantinopolitana urbe hanc consuetudinem esse cognoui. Unde gratias ego pro huiusmodi medicina

*Seruus Theodosii
In missis meo*

Tali namq; tantaq; virtutum excellencia. presul & imperator cla-
rebant. Ego vero vtriusq; opus admiror: illius fiduciam huius
obedientiam: illius zeli feruorem: huius fidei puritatez. Porro
regulas quas a magno sacerdote pcepit: etiam reuersus in Con-
stantinopolitana vrbe seruaui: nam cuz festiuitatis tempe ad ec-
clesiam processisset: oblati in altari muneribus: mox egressus est
Cunq; Nazarius presul ecclesie mandasset intus cur stare noluis-
set: remandauit pnceps: vix inquit discere potui: que differentia
sit imperatoris & sacerdotis: vicum enim inueni veritatis magis-
trum. Ambrosius namq; solum noui vocau dignum pontificem.
Tantum igit prodest increpatio a viro virtutibus florente pro-
lata. Nec ibi. Laudantur ergo est sancti pontificis iusta seueritas
& preconizanda illustis imperatoris obedientialis humilitas. Non
& istis principibus gloriosus pnceps regum terre: recompensa-
uit etiam in hac vita: tribuens eis quasi aram glorie. Nam de fe-
licia prosperitate Constantini narrat Augustinus v. de ciui. dei. c.
ij. Quoadiu imperauit vniuersum romanum imperium tenuit: &
defendit: in gerendis bellis victoriosissimus fuit: in tyrannis oppre-
mendis p omnia prosperatus: & grandæuus senectute defunctus est:
filios imperatores reliquit. De prosperitate autem Theodosij: a re-
ge regum sibi collata: narratur ibidem xxij. c. Qualiter scz deu-
it hostes: & qualiter tela hostium a vento in ipsos retorquebant.
In cuius laudem ait Claudianus o nimirum dilecte dei: cui mili-
tat ether: & coniurati veniunt ad classita venti: humiles enim pn-
cipes & in presenti deus eleuat: & in futuro glorificat: superbos ve-
ro & rebelles sibi & ecclesie: humiliat atq; damnat. Exempluz de
Saul & David ideo eccle. x. Sedes ducum superborum destrux-
it dominus: & sedere fecit mites pro eis.

Capitulum tertium Quod princeps non debet
esse maculatus a lordidante culpa

Sicut pnceps det ee subiectus deo & ecclesie: vt dictum
est ita debet esse purus & immaculatus vita puritate &
sancimonia: maxime a fetore luxurie: & horrore gule.
Non in supra dicta auctoritate deuteronomij dicitur de rege: non
habet uxores plurias: q; allidant animu illius in q; phibetur
libido luxurie: & gule q; ei est annexa. Princeps enim debet esse deo

acceptus & gratus / in se ordinatus & honestus / suis amabilis et
venerandus / hostibus timendus & terribilis / q̄ omnia auferunt
p̄uide libidines & ortava afferunt. Amor enim mulierum enerua
uit potentia Sampsonis / infatuauit sapientia Salomonis / sed
uit sanctimonia David regis / put ait Hieronimus ep̄la .xxiij.
Nec Salomone sapientior / nec Dauide sanctior / & tñ a muliere
vterq̄ deceptus / nullum enī impium durabile nec p̄ncipat⁹ sta
bilis / vbi regnat in p̄ncipe libido luxurie. Oñ & impium roma
num / exhaustum est & dimersum Nerone imperante / cuius gula
omnia deuorauit & maculauit / libido exhaust / auaricia fregit / ig
nauiā / luxuria cū supbia exinamuit / put dicit in polierato h .vi.
ca .xij. Nec mir⁹ qñ ip̄e p̄nceps in talib⁹ libidib⁹ relaxat / sub
diti licētius precipitant. Job .i. bibentib⁹ vinum in domo fratris
p̄mogemti / vbi dicit Greg⁹ moralium .v. Cū maiores voluptati
deseruiūt / minorib⁹ lasciuie frena relaxant. Oñ & Herodes oio
nans corā Augusto / & loquēs de Anthonio / sicut narrat Ege
sipp⁹ lib .i. ait ille nō vid⁹ ē virtutibus tuis / sed magis vid⁹ ē mo
rib⁹ suis / vidit eū Cleopatra vxor / vidit eū Egypt⁹ amor / vidit
eū Canopea luxurie vid⁹ ē q̄a maluit cū Cleopatra vici / q̄ sine
ea viciere / vidit eū mulier infestior suis q̄ aduersarijs. Et de ista
luxuria & nocumētis ei⁹ loq̄t Valeu⁹ li .ix .c .i. Multa ponēs exē
pla de multis / vbi ait q̄ volulentiū vrbs / erat opulēta moribus
& legib⁹ ordinata / p̄ q̄ vō in luxuria ē plapla / in p̄fundū inuui
atum & sp̄ituōmū cecidit / vt seruoꝝ dñationi insolentissime sub
iaceret. Item ibidē narrat / q̄ caprana luxuria inuidum Idam
balem / arms suis illecebus amplexa / vincēdū romano militi tra
didit. Illa ducē vigilantissimum. Illa exercitum acerrimum / da
pibus largis abundanti vino vngentoꝝ fragrāta / & venenis usu
lasciuorem ad somnum & delicias euocauit / ac demuz fracta est &
conculsa pumta feritas. Et sequitur / quid ergo hijs vicijs fedi
us / quid damnosius quibus virtus atterit / victorie relanguescūt
adepta gloria in infamiam conuertit / animiq̄ ac corp⁹ vices
expugnantur adeo vt nescias an ab hostibus an ab illa capi perni
ciosius habendum sit / & ibi multum de hoc. Consimiliter debet es
se p̄nceps liber & immaculatus abhorrere gule / que impellit in
libidinem luxurie / ventrem enim distentum cibo / voluptas gemi
taliuz sequitur. Mit Hieronimus epistola quadragesima tercia.

Venter mero estuans: cito desumat in libidinem. In libero enim
 patre proximus gradus intemperantie ad inconcessam venere[m]
 esse consuevit: ait Valerius l. v. c. i. Princeps enim omni tempe
 debet esse sobrius. et potens vti usu rationis ad causas subditoꝝ
 diiudicandas: et ad dandam responsiones populi: quod impedit ex
 cessus gule. Unde narrat Valerius li. vi. c. i. De muliere dam
 nata a Philippo rege thymulento: que ait / prouocarem inquit
 id est appellarem / ad Philippum / sed ad sobrium: id est si non esset
 ebrius. Excussit rex crapulaz: et causa diligentius inspecta: iusti
 orem sententiam ferre coegit. Et ideo prouet. xxi. Nolite regi
 bus dare vinum: quia nullum secretum vbi regnat ebrietas: ne
 forte bibant et obliuiscantur iudiciorum iustorum: et mutant cau
 sam filiorum pauperum. Et ideo nobiles principes abstinerunt se
 a luxu luxurie: et voracitate gule. vñ narrat Vegecius li. v. de re
 militari capitu. x. Q. Scipio africanus in hispania / cum inter ca
 ptiuos / eximie forme virgo et nobilis: ad eum perducta esset: om
 niunq[ue] oculos in se conuerteret / summa custodia habita sponso
 nomine alio reddidit / aurumq[ue] quod parentes eius redemptu
 u captiuam detulerant: eidem sponso pro nuptiali munere dedit
 qua munificentia vniuersa gens victa imperio populi romani ac
 cessit. Similiter traditum est Alexandrum macedonem eximie
 pulchritudinis virginis captiue: cum finitissimi generis principi de
 sponsata fuisset / summa abstinentia ita preperasse / vt eam nec qui
 dem aspexit. Qua mox ad sponsum remissa: vniuersae gentis p[ro] hoc
 beneficium animos sibi reconciliavit. Similiter de Octauiano / q[ui]
 mortuo Antonio Cleopatra accessit ad Augustum: postq[ue] fuit
 capta / et puoluta ad pedes Augusti / sollicitavit oculos eius. On
 de ipsa poeta. Vultus adest p[ro]p[ri]us / facies incesta porat. Sed fra
 stra quidem hec fecit / nam pulchritudo eius infra pudicam p[ro]nu
 pis fuit / de hoc in Polixato li. vij. c. i. Similiter legit nobiles
 principes mire fuisse abstinentie. prout ait Vegecius li. iij. c. iij. Q.
 Hannibal venocte surgere consuetus erat / an nocte non quiescebat /
 crepusculo demum ad cenam vocabat / nunq[ue] amplius q[ua]m duobus
 lectis apud eum discumbere. Itz cum sub Mastibale impatore
 militaret plerunq[ue] sup nudum humum sacco tectus / somnos ca
 piebat Emilianu s[er]uone tradit in itinere cu amicis ambulantez
 accepto pane vesca solitum. Itz de Alexandro macedone dicit
 Maximianam. xc. annum etatis sue agentem / meridie ante taber[is]

naculum stantem / vel ambulatē capere cibos solitum legimus
 Marcum cathonem eodem vīno: quo remiges contentum fuisse
 traditur. Et de hijs polycratus li. v. c. vi. vbi supradicit q̄ Mus
 gustus cesar: minimi cibi erat: atq; vulgaris sepe secundariū pa
 nem: & pisciculos minutos: & caseum bubalum manu pressum: et
 ficuis biferas viudes / maxime appetebat: vescebatq; ante cenam
 quocunq; tpe & loco stomachus desiderabat. Unde ipse in q̄daz
 epistola: neq; iudeus quidem in cibis tam diligentē seruat sabbatū
 q̄ ego hodie seruauī: q̄ in balneo p̄ horam pumam noctis: duas
 buccas manducaui: p̄ q̄ vngi m̄perem. Itaz quoq; citissime
 remittebam: dum inuicatis animū immutatū videbam. Nec ibi
 Nō & Julium cesarē vīm p̄ssimum: qd̄ inimici quidē negauerāt
 Sicut ait sitomis li. de vita cesar: redās verba Marcij cathois
 de ipso cesare scz ad euertendā temp̄ publicam sobriū accessisse: ar
 ca vidum enī indifferens erat. Unde ait Gaius opius: de eo vt
 dicit ibi. Cū enim ab hospite dicitur olus p̄ viudi esset appositū
 aspernentibus ceteris: dixit se appetisse tale: ne hospes aut negligē
 tie aut rusticitatis culpabilis videret. Magna igit huiusmodi ab
 stinentie sobrietas: & urbana curiahtas. Et si tales fuerunt gētis
 les: q̄les esse debent p̄ncipes fideles. Cuz dicat sc̄putra Ecclesi
 astia nono. De terre cuius rex puer est: & cuius p̄ncipes mane
 comedunt: beata t̄ra cuius rex est nobilis: & cuius p̄nceps vescit
 tempore suo ad residendum non ad luxurandum.

Capitulum quartum. Q̄
p̄nceps debet esse virtuosus.

Q̄ non solum oportet q̄ p̄nceps sit immaculatus a p̄
 didarum libidinum macula / sed etiam debet esse p̄dicat̄
 virtuosorum op̄um prerogatiua. Unde in premissa
 auctoritate deutronomij vt discat custodire inquit verba eius id
 est dei: que in lege precepta sunt / vt scilicet exemplis op̄um /
 prouocet commilitones: & omnes subditos ad ardua op̄anda
 & terribilia aggredienda / facta enim egregia p̄ncipis & exem
 pla virtuosā: plus prouocant subditos ad talium imitationem /
 quam imperia vel mandata. prout ait Claudianus ad Theodo
 sium loquens / in communi iube si quid censes esse tenendum: pu
 mus iussus sit tibi tunc obseruantior: equi sit populus.

ne ferre ne get: cum videret ipsum. Mudo rem patue preire sibi
componitur orbis. Regis ad exemplum: nescit inflectere sensus
humanos: edicta valent q̄ dicta regentis. Mobile mutatur semp
cum principe vulnus. Unde in prologo hystorie tuptate Ome⁹
loquens ad Theodosium: ait. Q̄ pietas est virtus ornati imperij
& q̄ purpura & corona in quibus est signum maiestatis: clemen-
tiam & pietatez semp intrinsecus nutruunt. Et ideo nobiles prin-
cipes nihil imperauerunt: quod ipsi non facerent / sicut de cesar
re dicitur. Q̄ nunq̄ dixit militibus ite sed venite dicebat. Dice-
bat enim quia principatus cum duce labor videtur militibus mi-
nor. Et de Ligurgo similiter legitur: q̄ nihil imperauit alijs
quod primo non impleter: sicut fecit nobilis princeps Gedeon:
iudicum viij. Quod me inquit facere videtis facite: & quod pl⁹
est: hoc fecit princeps regum dominus iesus: vt suos milites am-
maret ad aggrediendum terribilia: & constantes suscipienda. Ce-
pit enim primo facere: postea docere. **M**atum primo

Capitulū v. Q̄ princeps sit misericors pia clementia.

Onsimiliter princeps debet esse misericors pia clemen-
tia: respectu miserorum / & hoc merito / ipse enim est pat-
patue: put Seneca li. i. de clementia c. viij. Et de hoc
idem Seneca eleganter in eodem libro hortans principes ad cle-
mentiam. Unde ait libro primo. Sicut & medicina apud egros ē
vsus: apud sanos horror est / ita clementia q̄uis pena digni inno-
center nocentes colant. Et sequitur ca. v. Nulluz clementia ma-
gis ex omnibus q̄ regem & principem decet. Ita enim virtutes
magnis viuis decore glorieq̄ sunt: sicut illis salutavis potentia ē
Nam pestifera vis est valere ad nocendum. Et capitulo tercio
principum crudelitas bellum est: clementia in quamcunq̄ domuz
peruenit: eam felicem & tranquillam prestabit. Sed in regia
quo rarioz. eo mirabilior / magnanimū est proprium placidum
esse / tranquillūq̄: & iniurias atq̄ offensas superando despiciere
muliebri est furere in ira / non decet regem seu nec inexorabilis
ira: non multum enim super eum eminent cui se irascendo exequat
Et sequitur capitulo quarto. Q̄ si dii placabiles & equi: delicta
potentium non statim fulminibus persequuntur: quanto equius ē
hominem hominibus prepositum / miti animo exercere imperium

Unde narrat ibi capitulo quinto de quodam qui multum studuit
 ad hostes destruendos: etiam cum quendam destruere non posset
 consuluit uxorem: que dixit illi: fac quod media solent: qui ubi vbi
 tata remedia non p̄sunt/temptant contraria. Si igitur seueri-
 tate nihil adhuc p̄fecisti/nunc tempta etiam: quod cedat tibi cle-
 mentia. Ignosce sc̄z illi: quod ille gauisus anuit: et factio impleuit
 Contulitq̄ illi postea consolatu:z amissimum/ fidelissimumq̄ ha-
 buit et heredem. Et ponit ibi bonum exempluz. Quod quemadmodū
 p̄cise arbores: pluribus ramis repullulāt: et multorum satorum
 genera: ut densiora resurgant: resinduntur. Ita regia dignitas
 auget amicorum numez: seueritatē tollendo: penes enim liberi
 q̄ eorum qui interfedi sunt: et p̄pinqui et amici in singulorum lo-
 ca succedunt. Et .x. ca. Aliud exemplum apes sunt iracundissi-
 me: et aculeos in vulnere relinquunt: sed rex ipsarum sine aculeo
 est: voluit enim natura nec telum seuum esse: nec v̄lionem petere
 telumq̄ detrahit et eius iram inermem reliquit. Exemplum hoc
 magnis regibus ingerens: ait ibidem. Vbi multa de hoc p̄ totuz
 ut enim dicit Lucretius sicut recitat Polycratus libro .iiij. c. viij.
 P̄ncipem senem moribus esse oportet. et q̄ modestiora sequat̄
 consilia: et vicem gerat medicorū/ q̄ morbos curant/ nunc exinami-
 tione in repletis/ nunc refec̄ōe in vacuis: et dolore sedāt nūc cau-
 terio/ nunc fomētis. Et ponit exēpla: dicebat enī tyrannus/ insa-
 num esse q̄ oculos si habeat lippientes: malit eos effodere q̄ cura-
 re. Et unguis si actiores fuerit/ refec̄ōdos esse: n̄ euellēdos aije-
 bat. Et sicut Citharedus facit consonantā: non ruptis sed extēsis
 cordis proportionabiliter: vel remissis: sic oportet p̄ncipēz mo-
 derari/ nunc vigore iusticie/ nunc fauore clementie: et vnānimes
 facere subditos. Quāuis enim est cordas remitti: q̄ nimis protē-
 di/ quia semel rupta nullo artificio reparatur. Et ideo ait En-
 nius denudans laudem p̄ncipis. Est piger ad penas p̄ncipis
 ad premia velox. Quisq̄ dolet quotiens cogitur esse ferox. Id ec-
 enim clementia quoddāmodo p̄ncipem equat deo/ sicut alius
 egregius Verificator alloquens p̄ncipem. Sis pius impijs
 nam cum vncamur in omni Munere sola deus equat clementia
 nobis. Si omnibus dicat Saluator. Estote misericordes. Lu-
 ce Sexto Capitulo. Et tamen etiam p̄ncipaliter

conuenit principi/ ut sit clemēs eo q̄ est pater patrie/ ut dictū ē
 Unde & in libris secularibus fertur dixisse Plato. Sicut recitat
 Polycratus li. v. c. vi. Cum in subiectos inquit potestas seuit idē
 est ac si pupillum tutor psequatur: vel suo eum mucrone iugulet
 ob cuius defensionem a deo traditum tibi gladium accepisti. Rē
 namq̄ publicam frui iure pupilli pcelebre est. Et eam tunc demū
 recte pcedere: cuz caput eius se inutile cognouit/ nisi fidelit̄ mē
 bus cohereat. Et itē cum in subditos magistratus ac si caput
 corpus intumescat/ ut a membris aut omnino aut sine molestia
 ferri non possit: hanc passionem sine grauissimo dolore membro-
 rum tolerari. vel curari impossibile est. Si uero incurabilis fu-
 erit passio/ sic uiuere q̄ mori miserius est. Miserius autē nihil uti-
 lius est q̄ ubiqueq̄ finire miseriam. Nec ille. Sicut enim pius
 pater: & sicut clemens tutor pupilli/ & sicut peritus medicus/ de-
 bet esse clemens in sibi commissis: sic debet esse princeps clemēs
 in suos. Et hoc multiplicat. Pumo pie compatiendo miseris sub-
 ditorum: ut enim ait Seneca li. ij. de clementia. Misericordia ui-
 uina est miserie/ habet enim aliqd̄ ipsius cum ipsa trahat ex ea no-
 mē. Et ponit exempluz/ imbecilles oculos esse scias: qui ad alienā
 lippitudinem ipsi suffundunt & c. Et quis hoc fit ex defectu in o-
 culis corporis/ tñ est ex uirtute in oculis cordis: scz resolui in do-
 lorem/ uisa alterius miseria/ flebā inquit sup̄ eo qui afflictus erat
 Job xxx. Unde ualeus l. v. c. i. narrat de clementia marcelli.
 Cū a se captis syracus̄ urbis affluentissime & opulentissime: tūc
 afflicte fortunā & casuz lugubrem intuens: fletum cohibere nō po-
 tuit. Misericordia enim est egutudo ex uisa alterius iniuria labo-
 rantis ait Cullius l. iij. Tusculanarum q̄stionuz. Et misericor-
 dia a misericorde uocata est/ ait Gregorius moralium xx. Est
 enim tristitia in alienis malis ait Damascenus libro pumo capi-
 tulo deimoquarto. Item secundo debet esse clementia in prin-
 ce in remittendo uel temperando penas/ quia clementia est tempe-
 rantia in potestate uiscendi/ uel lenitas superioris erga inferiorē.
 Crudelitas uero nihil aliud est q̄ atrocitas animi in penis
 exigendis: ait Seneca libro pumo de clementia/ & ibidem. Mife-
 ricordia est egutudo animi ob alienarum miseriarum speciem ac
 tristitia de alienis malis. Et de hac dicit Seneca libro pumo ca-
 pitulo pumo. Princeps non solum curam salutis sed honeste dē

catuſ agat / nulla gloria eſt ex ſeua animaduerſione . Unde ⁊
 in laudem tyranni dicitur . q̄ vit clemens in omnes / auſterus in pau-
 cos : quibus parcere nephas eſſet / adeo ut totius imperij ſui cur-
 ſiculo vnus damnatus ſolus fuerit ſenatorum / quibus plurimi in-
 uerentur in ipſuz deliquiſſe . Et hic eſt a ſenatu damnatus : ipſo
 etiam ignorante . Item tercio princeps debet eſſe clemens : cele-
 uando miſeros a miſeria : ⁊ donando neceſſaria : prout narrat De-
 gegus . iiii . c . q̄ cum Philippus audiſſet Phidam quendam bo-
 num pugnatorem . alienatum a ſe / eo q̄ tres filias inops vix a-
 leret : nec a rege adiuuaretur : dictumq̄ eſſet ei monentib⁹ amicis
 vt eum caueret . Quid inquit ille / ſi haberem partem egram cor-
 poris / abſcinderem ne potius q̄ curarem . Deinde ſero familiarit̄
 ⁊ ſecreto loquitur cum phidia : accepta difficultate rerum dome-
 ſticarum ⁊ facultatum pecunia ſufficienter inſtruxit : ac meliores
 fidelioresq̄ habuit q̄ eſſet anteq̄ crederetur offenſus . Item
 quarto princeps debet eſſe clemens : hoſtes deuictos conſolando /
 ⁊ ſicut fuerit vtilitas reipublice honorando . Prout ait valeus
 libro quinto capitulo primo de clementia Pompey . q̄ cum re-
 gem Mememē : qui tñ per ſe contra Romanos / magna bella geſ-
 ſerat : ⁊ etiam Metuoiadē inſeſtiſſimum urbi / viribus ſuis pro-
 tegerat : in conſpectu ſuo diutius ſupplicem iacere paſſus non eſt .
 Sed benigne verbis recreatum : dyadema quod abiecerat capiti
 imponi iuſſit : cunctiſq̄ rebus imperatis in puſtine fortune habitū
 reſtituit : eque pulchram eſſe iudicans : ⁊ vincere ⁊ facere reges
 O q̄ preclarum tribute humanitatis ſpeculum : ait ibidem autor
 vbi narrat de clementia Pauli . Qui cum vidiffet quēdā captuz
 regem adduci ad ſe / occurrit ei : conatumq̄ ad genua procumbe-
 re : dextra manu alleuauit : ⁊ grato ſermone ad ſpem exortatus
 eſt / lateu ſuo proximum in conſilio ſedere fecit / nec honore men-
 ſe indignum iudicauit . Nam ſi egregium eſt hoſtem deſicere :
 non minus tamen laudabile inſeliab⁹ ſare miſereu : ⁊ alia ibi
 bona exempla de clementia . Ibidem narrat q̄ Rathomis morte
 ceſat audita : ⁊ ſe illius glorie inuidere : ⁊ illum inuidiſſe ſue di-
 xit ſeruis : patrimoniumq̄ eius liberis ipſius incolome ſeruauit .

Et ad istam clementiam debet principes imitare: diuine clementie erga eos sollers meditatio. Et de clementia dei erga eos si clementes fuerant / spei etiam certitudo. Unde ait tullius xlv. de clementia ca. iij. Optime deos exemplum principi constitutum: ut se tale esse ciuibus prebeat / quales sibi deos velit. Exempla vero pietatis / in principibus antiquis euidenter patuerunt: sicut in enea qui dicebatur pius Eneas. Unde virgilius li. vi. Tu regem impio populis romanis memento. Nec tibi artes erunt: pacisque imponere mores. Parcere subiectis et debellare superbos. Nec est in summis gloria: summa iuris. Et in tyranno similit / qui didus est optimus augustorum. Et in Utyto qui tante diuinitatis impio fuit / ut omnibus preesse / nullumque punire studuerit conuictos coniurationis contra se / dimisit illesos: et in pustinam familiaritatem admisit / prout legitur in gestis eorum. Exemplum pietatis magnorum principum.

Capitulum vi. Quod sit equus in tenenda iusticia

Et quia misericordia et veritas custodiunt regem / et roboratur clementia thronus eius. puer. ij. Sic debet esse clemens princeps / ut sit in eo equitatis iusticia / sine ea nulla respublica potest regi: ut habitum est supra de republica. Remota enim iusticia quod sunt regna / nisi latrocinia: ait augustinus iij. de ciu. dei. Et quia princeps est fundamentum populi / ut dictum est supra sic ab eius iusticia emanare debet iusticia aliorum. Item quia est pater patrie ab eodem regi debet omnia alia iusticia et gubernari. Item quia est caput reipublice / ab ipso debet ipsa iusticia prospici / et debet considerari ne sit minor quam debeat / et ne sit maior scilicet excedens in punitione. Rex enim iustus erigit terram suam. puer. xxviii. Debet enim esse iustus / leges diuinas seruando / et alios ad eorum obseruantiam quantum ad eum spectat cogendo / et nullas alias statuendo nisi illis conformes / et ab illis regulatas / vel regulabiles regulantes. Quia omnium legum est inanis censura / nisi diuine legis imitationem gerant / ut supra bene habitus est. Et debet esse iustus similiter recte iudicando / secundum illas / et iudicatas sententias exequendo. Quia ut ait Augustinus tricesima prima epistola. Qui rex est / seruit deo / leges iustas precipiendo / et prohibendo contraria sciendo. Per me inquit diuina sapientia prouerbiorum quarto /

Reges regnāt & legū conditores iusta decernūt de quib⁹ legib⁹
 supra dictū est. Unde & legum conditores apud gentiles fuerunt
 multū honorati sicut fuit ligurgus & solon et alij. put. narrat Va-
 leu⁹ li. 2. c. 3. Quod appollo requisitus de ligurgo respondit se ne-
 scire utz ille in deoz numero an hominuz aggregari debuerit: et
 hoc ob equitatem suaz scz legum. Et de eorū legibus loquitur
 Aug⁹. p. 1. de ci. dei. c. 16. Eadem emz instituendarum legum
 fuit causa que regum ait Cuius libro p. 1. de offi. c. 12. Unde
 & antiq. pncipes subijciebant se legib⁹ ab eis statutis ut alios puo-
 carēt ad illas implendas sicut narrat Valeu⁹ li. 6. zelento de qui
 eruit sibi oculū et filio aliū qz filius puniri debebat amissione am-
 boz debiti supplicij modū legi reddidit: et equitatis mirabili tem-
 peramēto siml misericordē prēz & iustū se legislatorē p̄tū est.
 Et simlīc narrat de alio qui legē ab eo statutā transgressus fue-
 rat se gladio transuerberavit ne fraus iusticie esset. On alexan-
 der. Cum inter ipm & milites esset disceptatio / & causa sua fuisset
 damnata in castrensi iudicio: illud iudiciuz acceptū habuit iudic-
 bus gratias agens: quoz in eo fidem pbauerat qd iusticiam om-
 nipotentis dei sibi pferebant. put. dicitur in pollicrato li. 4. c. xi.
 Mira emz tanti pncipis equitas qd voluit se subijcere iudiciabus
 cum subditis suis. Similiter dicit iob. 31. capitulo. Si contempsi
 subire iudiciū cum seruo meo & ancilla mea cū disceptarent ad
 uersus me. Item debet esse iust⁹ / paupes exaudiendo eozqz cau-
 sas examinando. iniurias ppellendo / & ad satisfaciendum eis iniuri-
 as ante compellendo / hoc emm debet eis facere. exemplo egregij im-
 peratoris Crayani qui audiuit viduam ad eum clamantem & iu-
 sticiam petentem de his qui innocentem filiū eius occiderant. Qu-
 inquit auguste impetras / & ego tam atrocem iniuriam patior: qui-
 licet equum ascendiſset ad bellum p̄fecturus respondit / ego satis-
 faciam tibi cum redierit. quid inquit illa si non redierit: successor
 meus satisfaciet. At illa / quid tibi proderit si alius benefecerit tu
 michi debitor es. p̄m opera mercedēz recepturus. fraus utiqz est
 nolle reddere qd debet / successor tuus iniuria z patiētib⁹ pro se
 tenebitur: te vero non liberabit iusticia aliena: bene agetur cum
 successore tuo si liberauerit seipsum. Quibus verbis mo tus impe-
 rator de equo descendens et causam pncipaliter examinans: et
 condigna satisfactione viduam consolatus est. Licet tamen ali-
 bi scripta sit hęc narratio hic tamen inseritur ad imitatōem beati

Gregorij qui aliquando nar rat idem in diuersis tractatibus .
 Item princeps debet esse iustus: nulli quod suum est auferens
 nec auferri permittendo . furta cohibendo . transgressores les
 gum puniendo ad pacem reipublice . Regis enim officium est
 furta cohibere . 23 . q . 2 . Et ibi similiter . Officium est regis bo
 nos sublimare : malos opprimere . Sicut enim dicit Augustinus
 iij . de ciuitate dei . c . iij . Remota igitur iusticia / quid sunt re
 gna nisi magna latrocinia / latrocinia quid sunt nisi praua re
 gna / Manus etenim ipsa hominum est que imperio principis re
 gitur . pado societatis astungitur . placita lege preda diuidi
 tur . et hoc malum si intantum preditorum hominum accessibus
 crescit . ut et loca teneat . sedes constituat . ciuitates occupet . po
 pulos subiugat . enidentius nomen regni assumet / ut ait ibidem .
 Et idem Tullius . ij . de officijs . c . xij . ut habitum est supra ubi
 concludit . Cum tanta uis iusticie sit : ut etiam ea lotronum opes
 affirmet : atq ; augeat quantam eam inter leges et iudicia in cus
 todienda reipublica fore putamus . Et sequitur . nam cum pre
 meretur inops / multitudo ab his qui maiores opes habebant :
 ad aliquem confugebant uirtute pstantem . qui cum phiberet
 inuua tenuioris id est paupioris equitate ostituenda summos
 cum infimis pau iure pertinebat et regebat / ut ait ibidem . Ne
 cessaria est igitur iusticia principantibus / de qua supra dictum
 est . Unde deuteronimij . xvij . dicitur regi ut non declinet in par
 tem dexteram uel sinistram . Sic enim debet esse clemens / ut non
 obmittat iusticie disciplinam / adimplens illud Job . xxix . Cum
 sederem quasi rex / circumstante me exercitu : etiam tamen me
 rentium consolator . In primo equitas iusticie . in secundo pi
 etas notatur clementie sicut Gregorium primo moral . secundo
 Princeps non debet dominari sed ratio . Et ille est uere prin
 ceptus qui est custos iusticie / ait Aristoteles ethicorum . v . Sic
 modis predictis oportet regem prodesse non nocere . Mit enim
 Seneca secundo de naturalibus questionibus Unde et principes
 gentes ne iusticia periret : statuerunt aliquos habentes pote
 statem resistendi eis / prout ait Valerius libro quarto capi
 tulo primo de quodam qui tales instituit : cui cum uxor dice
 ret eum id egisse / ut filijs minorem relinqueret potestatem :
 respondit . Relinquam inquit minorem sed diuturniorem .

Ea enim tuta est potentia que iuribus suis modum imponit.

Capitulum Septimum. De pnceps
habet scientia illuminatus.

Et quia princeps non valet predicta adimplere nisi fuerit illuminatus sapientiali scientia: ideo princeps debet esse illuminatus id est sapientia peritus / maxime diuina ut inerrabiliter leges statuatur conformes legi diuine. Non deuteronomio. xvij. ubi prius de rege postquam sedet in solio regni describitur sibi deuteronomium legis huius in volumine: accipiens exemplar a sacerdotibus leuitice tubus. deuteronomium id est secundam legem siue iteratam. Describitur inquam et in volumine euangelice legis / et etiam in volumine cordis secundum instructionem cordis sacerdotum leuitice tubus id est ecclesie prelatorum legitime intrantium et presidentium / et non assumunt sibi honorem: sed a deo vocatorum sine libidine ambitionis et cupiditatis: et sine affectu carnis et sanguinis. quia sicut tactum est / inanis est censura legum si non diuine legis imitationem gerat. et inutilis est constitutio principis si non est ecclesiastice discipline conformis. ideo imperatori dixit de legibus suis / ne indignantur factos canones imitari. Unde antiqui principes etiam gentiles fuerunt instructi et studiosi in humanis scientiis: ut patet in ptolomeo qui licet esset gentilis vocauit septuaginta legis interpretes / ut notitiam haberet diuine legis / ut communicaret eam sapientibus regni sui. De quibus ecclesiastice huius libro. v. Et Augustinus secundo de doctrina christiana. c. iij. Et xvij. de ciui. dei. c. xli. Et sicut patet de alexandro qui fuit instructus ab aristotele. prout narrat Agelius libro notitium articularum. Inter insignia philippi macedonis patris scilicet alexandri hoc fuit quod et ad literarum studium unicum iuuenem quem sperabat regni felicitatis futurum heredem transmittere curauit. Unde et nato alexandro epistolam aristoteli misit talem Philippus aristoteli salutem dicit. Nilium michi gemitum scito quo diis equidem habeo gratiam: tam proinde quia natus est: tam pro eo quia eius nasci contigit temporibus vite tue. Spero enim forte ut educatus eruditusque a te dignus existat. et nobis et rebus istarum susceptione regni scilicet et ad illud pertinentius. Unde de hoc alexander neque libro de naturis rerum ait Quod aristotelis fuisse discipulum

macedonem certum est cuius causa loycam elaboravit. tam se-
 dulus autem naturarum indagator extitit macedo / ut in va-
 se vitreo in mare misso naturas & consuetudines piscum depre-
 henderet. Gallum enim secum habuit / ut super diluculo gal-
 licium certificaretur. et in vase ipse didicit / quomodo in hodie
 clandestine preparande sint contra hostes in re militari / dum
 exercitum piscum contra alios insurgere inspexit. De huiusmo-
 di etiam studio narrat Seneca epistola. x. capitulo. iij. Geo-
 metriam studuit discere / sciturus quod pusilla erat terra / ex quo
 nimium se occupauerat. et ideo a seipso reputatus est infelix /
 ob hoc quod intelligebat falsum se gerere cognomen magnum sci-
 licet alexandrum. quis enim magnus in pugillo. Et de hu-
 iusmodi ait Plinius. Alexander magnus inflammatus cupi-
 dine animalium naturas cognoscendi / Aristoteli summo in om-
 ni doctura viro / misit aliquot milia hominum / qui erant in tot-
 tius asie grecieque tractu quos venatus aucupia pullatusque ales-
 bant. quibusque vana armata / alvearia piscine vana in cura
 erant / ne quid usquam genitum ignoraretur ab eo / quos per-
 cunctando quinquaginta ferme volumina illa preclara de anima-
 libus edidit vel condidit. Consimiliter legitur de his punctis
 pibus / qui vel fuerunt studiosi de se / vel habuerunt sapientes
 ad instruendum eos. Sicut Nero habuit Senecam / qui eum
 instruxit de clementia in duobus libris eleganter. Et Trajanus
 habuit Plutarcum / qui instruxit eum notabiliter in libro
 qui inscribitur de instructione trayani. cuius quidem epistola fu-
 it talis. Plutarcus trayano salutem dicit. modestiam tuam nouerim
 non appetere principatum. que tamen semper morum elegantia mereri stu-
 disti. quo quidem tanto dignior iudicaris / quanto a cunctis ambi-
 tionis videris esse remotior. Que igitur virtutum congratorum & fortu-
 ne mee. si tamen recte gesseris que pro meruisti. Alioquin te piculis
 & me detrahentium linguis subiectum ire non dubito. cum & ignauiam
 impatorum roma non patiat nec ferat / & sermo publicus est delicta
 discipulorum refundere soleat in preceptores. Sic Seneca neronis
 sui discipuli merito detrahentium carpit linguis adolescentium su-
 orum te meritis in quintilianum refundit. Et socrates in pupillum su-
 um fuisse clementiorum cuminat. Tu vero nero quid ius rectissime
 feras. si non recesseris a tempore. si prius te composueris. si tu omnia di-
 sposueris ad virtutem recte tibi procedet vniuersa pollice institutio

Maiorum vires tibi expressi: quibus si obtemperes plutarcuz
 viuendi habes auctorem. Alioquin presentem epistolam inuo
 co / quia in perniciem imperij non peragis auctore plutarco. hec
 ille. Ex his patet euidenter q̄ veraciter et q̄ equiter et con
 stanter instruxit principem in predictis. De studio vero Jus
 lij cesaris narratur libro de vita cesarum parte prima / quali
 ter inuestigauit cursum solis: numerando horas et momenta
 temporis. et qualiter bisextum inuenit & multos libellos scrip
 sit. Et similiter Solinus scripsit libro primo capitulo secun
 do q̄ eius disciplina omnium postea imperatorum temporum
 fundata ratio est. Et libro primo ante finem ait de cesare q̄
 nullus celerius scripsit: nullus velocius legit: quaternas semel
 epistolas perhibetur simul didisse. Et de Theodosio legitur in
 prologo hystorie repartite Miunt te inquit sozomenus per di
 em exercitau armis / subiectorumq̄ negocia disceptare: iudica
 re simul & agere: modo seorsum: modo publice que sunt agen
 da considerare: noctib⁹ vero libus incumbere. & ait ibi. Quod
 dam candelabrum oleum sibi fundere in lucernam / vt nullus in
 laboribus suis affligi cogeretur / vt somno repugnaret. Unde
 & ait ibidem ipsum scire naturas lapidum: exemplo Salomos
 nis. Consimiliter legitur de Karolo magno q̄ studiosus fuit
 in artibus liberalibus / que erant de p̄de miro modo in palladio
 prout legitur in gestis suis. Et etiam fuit studiosus in libris
 diuinis. et specialit̄ diligebat libros beati Augustini de ciuitate
 dei. Et etiam alquimus docuit eum dyalecticam. et astrologiaz.
 & rethoricam. & transferri fecit studium de roma vsq̄ pauhus.
 & offensus ex dissonantia cantus ecclesiastici. inter romanos et
 gallicos iudicans iustius esse bibere d̄ puro fonte q̄ de uuo tur
 bato. duos clericos romam misit vt autenticum cantum disce
 rent. Et primo per hos ecclesia metensis / & per illam omnis ec
 clesia gallicana ad romani cantus auctores est reuocata. Lau
 danda ergo principis studioseas / qui sic studuit non sibi profi
 cere sed omnibus. & tales fuerūt multi alij principes. Unde in
 literis quas misit quidam rex romanorum regi francoꝝ: qui
 bus hortabatur vt liberos disciplinis instrui procuraret. inter
 alia adiecit eleganter: rex illiteratus quasi asinus coronatus.
 Et ideo illud seculum dicebatur aureum / quando illi sapientes
 regnabāt put ait Seneca epistola. xliiij. In illo inquit seculo

quod aureum perhibetur quando penes illos sapientes regnare
erat passidomus iudicabat. Hi continebant manus / & infirmi-
ores a validioribus tuebantur suadebant honesta. dissuadebant
contraua: & vtilia atq; mutilia monstrabant. Horum prudentia
ne quid de esset suis providebat. fortitudo arcebat pericula.
beneficia augebat iusticia. honorabatq; subiectos temperantia.
officium erat imperare / non regnare. nemo quantum posset ad-
uersus eos experiebatur per quos ceperat posse. nec erat cuiq;
animus ad iniuriam. aut huiusmodi cum bene imperanti bene pareretur
nichilq; maius minari male parentibus posset q; ut abirent de re-
gno: hec ille. Vere ergo illud seculum aureum / quando sapien-
tes sic principabant. Unde Boedus libro primo de consolat. c. iij
Quod secundum platonem respublica felix esse incipit / si eam vel studiosi
si sapientia regerent / vel eius rectores sapientiam studere con-
tigisset. idem Valerius libro. vij. capitulo. ij. Et idem ait So-
crates Quod apollo phidius oraculo sapientissimus fuit iudicatus.
putatur dicitur in Pollicarato libro. iij. capitulo. vi. Nullus enim
est quem oporteat vel plura vel meliora scire q; principem cuius
doctrina oibus debet preesse subiectis. Cum enim pax aut bel-
li debeat opera moderari / legum reiq; publice ipsum oportet ha-
bere periciam / ait Vegecius renatus. Regale enim opus est sa-
pere & diiudicare. ait Cullius libro. i. de diuinatione. Quod opus
non potest exerceri sine discretionis sapientie. Iudex enim sapi-
ens iudicabit populum suum / & rex insipiens perdet populum su-
um Ecclesiasticus. x. Unde & deus voluit sapientes esse rectores
populi sui. sicut abraham qui fuit pater in omni doctrina egip-
tiorum actuum. vij. Et moyses. similiter dauid qui habuit sapientiam
sicut angelus dei. ij. Regum. xiiij. Et salomon qui petijt a
deo sapientiam ad regendum populum sanctum dei. cui dedit do-
minus cor sapiens & intelligens. iij. Regum. vij. Princeps enim
insipiens est sicut furiosus habens gladium in manu. & sicut igna-
rus gubernator tenens gubernaculum in tempestate. & sicut le-
ges ignorans / & sedens in loco iudicij et iudicium perterens. quod plan-
git Sap. ecci. iij. Vidi loco iudicij impietatem & loco iusticie im-
punitatem. Si tamen contingat quod princeps sit ignarus sapientie diuinarum legum
inquirat noticiam diuine legis a sacerdotibus secundum preceptum diuine legis
& audiat veros doctores: adulescat eorum consilijs. Exemplo dauid.
qui habuit secum nathan prophetam / & sadoch sacerdotem.

Capitulum octauum. De principe de-
bet esse largus munificentia.

Et quia princeps debet omnibus prodesse ut dictum est / et debet esse omnibus amabilis: ideo debet in eo esse largitatis munificentia. Amici enim sunt dona tribuentes prouer. xix. Et diuitie scilicet erogate addunt amicos plurimos. ibidem. Hoc enim facit principes esse amabiles / sicut narratur in pollicato libro. iij. c. xiiij. de tyto qui patris auaritia tanta liberalitate purgavit / ut amor et deliciae humani generis ab omnibus diceretur. constantissime tenens in moribus ne quem postulandi gratia ad se accedente sine re vel spe quocumque modo dimitteret / unde et interrogantibus domesticis cur plura polliceretur quam prestare posset. respondit. non oportet quemquam a sermone principis tristem discedere. Item recordatus super cenam quam nichil illa die cuiquam prestasset / dolens et gemens dixit. O amici hanc diem perdidisti. nullum enim uicium deterius auaritia presertim in principibus / prout ait Cuius libro. i. de officijs. c. xxij. Nullum uicium deterius auaritia presertim in principibus reipublicam gubernantibus. Et sequitur quam apollo phitius oraculo edidit spartam nulla re alia nisi auaritia esse perituram unde etiam huius suspitio est uitanda. ait idem. xvij. c. Largitas uero facit principes esse amabiles / prout ait Boetius de consolatione. c. x. Claros largitas facit. Et debet esse multiplex in principibus scilicet in donorum munifica largitione / in sui ipsius affabili condescensione / et quasi sui exhibitione. in superuenientium liberali susceptione / et in necessariorum prompta administratione. Princeps debet donaua tribuere secundum decentiam sui status. et eminentiam sine magna pretiositate. et multa numerositate. et in dilata promptitudine. et cum hilari iocunditate. habita tamen recta consideratione ad suam possibilitatem. et ad eorum quibus dat qualitatem prout ait Seneca libro. ij. c. xij. dicit. Respicendi sunt cuiusque uires facultatesque / ne plus prestemus quam possimus aut minus. Estimanda est enim persona cui damus utriusque persona conferet / et ipsum inter illas examina quod donabis. Et ponit exemplum de alexandro qui dedit urbem cuidam qui cum diceret non conuenire hoc sue fortune. non quero inquit quid te accipere deceat / sed quid michi dare

animosa vox et regia videtur sed stultissima / ait Seneca de natura ibidem . Nichil enim per se decet quenquam / sed refert quid & cui et quare et ubi & cetera: sine quibus facti ratio non constabit . E contrauo ponit exemplum d' antigeno / a quo tynmitus petijt talentum . Cui ille respondit: plus esse q̄ tynmitus petere deberet . At ille repulsus petijt denarium . Cui rex respondit / minus esse q̄ regem dare debere . turpissima huiusmodi cauillatio inuenit: quomodo neutrum daret / cum posset denarium tanquaz tynmito dare / & talentum tanquaz rex . Personae enim contempibili potest prauū dari: et tñ decet personaz nobilez magnuz dare . sed hęc largitas debet esse equitate iusta scilicet dando de suo non alieno . et quantitate moderata / vt det scilicet quantum potest . et utilitate proficua: vt det ad utilitatem dantis: et vt sit intentione ordinata / non ad iactantiam et pompam: sed ad profectum suscipientium / prout de his ait Cullius libro secundo de officio capitulo deimonono ubi ait . Multi enim patumonia effuderunt inconsulte largiendo . quid autem stultius q̄ quod facis . facis libenter curare vt id diutius facere non possis: atq; etiam sequuntur largitionem rapine . Et sequitur . Duo sunt genera largorum / quorum alteri prodigi scilicet qui in epulis & euiscerationibus / et gladiatorum muneribus / ludorum venationumq; apparatu: pecunias profundunt in eas res quarum memoriam aut breuem aut nullam sunt reliduri . Alij sunt liberales / qui suis facultatibus aut captos a p̄dombus redimūt / aut es alienuz suscipiunt amicoz causa . aut filioz collocatōez vel curatōez adiuuāt . aut opitulant̄ in requirenda vel agēda hereditate / et ibi bñ de hoc . Itē Ambro⁹ . li . i . d' offi . ubi ait . Non est largitas si qd̄ alteri largius alteri extorques: illi dare isti nocere: hoc fit iactantie causa magis q̄ misericordie . Et sequit̄ . Perfecta est ubi silentiuz opus tegit / & necessitatibus singuloz occulte subuenit / quem laudat os paupis nō labia sua . Nesciat inquit sinistra tua quid faciet dextera tua Math . vi . Et de hoc similiē tullij li . i . de offi . c . xvij . Ea inq̄t liberalitate vtamur que amicus p̄sit nemini noceat . nichil enim liberale quod non iustū . de hoc Seneca libro . i . de clementia . c . xij . Q non est liberalis qui de alieno est liberalis / s; ille qui qd̄ alteri donat sibi detrahit . & hęc munificentia puocat honorem . non tantum suorum sed etiam extraneoꝝ vel aduersauroꝝ .

prout narrat Valerius libro. v. c. i. de legatis carthaginiensium
 venientibus ad urbem ad redimendum captiuos / a quibus nul-
 la recepta pecunia exercitus captiuorum redditus est / quos ob-
 stupuisse arbitror / & secum dixisse. O munificentiam gentis ro-
 mane deorum dignitati equãdam. o etiam nostram legationem
 supra notam felicem: beneficium quod nunquã dedissemus accepi-
 mus. Unde & in admirationem & p̄comizationem & dilectionem
 dantium / eos beneficij munificentia prouocauit. & hanc largiti o-
 nem auget / quando dona dantur prompte et hylauter / prout
 docet Seneca libro. i. de beneficijs. c. vi. dicens Quidam be-
 neficium ab homine dure & aspere datum / panem lapidosum vo-
 cabat: quem esuienti accipere necessarium est s; tamen acerbum
 Unde verificatur Egredi. Demigrat meritum dantis mor a
 nam data raptim. Munera plus laudis plusq; fauoris habent.

Capitulum Nonum Q p̄nceps sit affabilis hylau leticia.

Tem p̄nceps debet esse munificus in affabili suiip̄si-
 us condescensione. Naz ut ait tullius libro. i. c. xvij
 Beneficium siue liberalitas fit dupliciter: aut opere:
 aut pecunia. altera ex archa: altera ex virtute deponitur. On-
 de & in laudem Trayani deponitur Q arguentibus eum ami-
 cis q̄ in omnes nimũ & vltra q̄ imperatorem deceret cõmunis
 esset. respondit se talem velle imperatorem esse priuatis: quales
 imperatorem sibi quisq; priuatus optaret. Cauere tamen de-
 bet p̄nceps / ne nimis condescãdat: & vilescat auctoritas. Mit
 enĩ valerius li. ij. c. vij. Q mymidie reges nulli mortali osculũ fe-
 rebant. Quodcunq; enim in excelso fastigio positum est: humi-
 liet se certa consuetudine quo fit venerabilius. venerabile enĩ
 sine humilitate vacuum esse consuevit. Ex hac benigna consue-
 tudine & condescensione Julius cesar amorem militum suorum
 meruit. quia illis condescẽbat. Non enim milites pro con-
 ditione sed blandiori nomine cõmilitones appellabant. Miro
 quoq; modo illos diligebat / et carus habebatur ab illis. & aliquñ
 militi suo subdita valitudine grauato / in diuerso loco suũ di-
 misit. & ipse humili loco ac sub diuo accubuit / prout narrat in li-
 de vita cesar. Beniuolentia enĩ p̄ncipis condescensua suorum mul-
 tuz eos puocat in ei9 amore. On & de alexãdro narrat valerius

libro .v. capitulo .i. Quod cum videret militem quendam senio confectum fugore nimio stupefactum: cum ipse esset sedens in sede sublimi prope qua ignis surrexit et in suis manibus illum in sede sua sublimi posuit: dicens sibi id salutare futurum. Et quod apud persas capitale extitisset solum regum occupasse. Quid ergo mirum si sub eo duce militare iocunde tot annis ducebant: cui gregorius militis incolamitas pro fastigio cauro erat. hec ille. Consimiliter narrat Seneca li. v. de beneficijs. c. xviii. de cesare. Quod cum quidam veteranus diceret ei qui apud vicinos ex causa premebatur. Meministi inquit o imperator in hispania cum sub quadam arbore feruentissimo sole velles residere: quandoque ex comitibus penulam subtrauisse. memini inquam quod siti confectus ire volebas ad fontem: sed non poteram recipere manibus: nisi comilito homo fortis ac strenuus aquam michi in gallea attulisset. posses inquit o imperator agnoscere militem illum aut gallearum. Nit imperator se non posse gallearum agnoscere sed hominem: et adiecit. tu quidem ille non es. Meuto inquit miles: tu me non agnoscis. nam tunc integer eram: postea in acie oculus effusus est: de capite ossa eiecit. Quod audiens cesar vetuit exhiberi negotium et aggellos in quibus causa rixae ac litium fuerat: militi donavit. De augusto cesare narrat Pollicratus li. iij. c. xviii. aliter. Quod cum veteranus periclitaretur: rogavit cesarem in publico ut adesset. ille vero vocatus instantissimus dedit: cui veteranus. Non ego cesar periclitante te in bello asiatico vicarium quesivi: sed pro te ego ipse pugnavi. detexitque impressas cicatrices erubuit cesar venire in advocatorem: ut qui verebatur non tantum superbus sed etiam ingratus videri. Tali beatifica benivolentia et concessiva beneficentia meruit non solum amorem militum sed adversariorum. De ipso Julio cesare ait Solinus li. i. de benignitate adeo positus fuit: ut quos armis subegerat clementia magis vicerit. Non est imperator eternus: rex regum: et dominus dominantium. ut ostenderet amorem suum ad nos: et ut nos alliceret ad suum amorem. non solum sua dedit nobis sed etiam semetipsum. summa et admiranda munificencia se nobis communicavit. Et apostolus ad Romanos .v. Commendat civitatem suam in nobis. Et ad ephesios .v. Custus dilexit nos: et tradidit semetipsum pro nobis. Johis .xv. Maiorem civitatem nemo habet quam ut animam suam penat quis pro amicis suis.

Quod cum videret militem quendam senio confectum fugore nimio stupefactum: cum ipse esset sedens in sede sublimi prope qua ignis surrexit et in suis manibus illum in sede sua sublimi posuit: dicens sibi id salutare futurum. Et quod apud persas capitale extitisset solum regum occupasse. Quid ergo mirum si sub eo duce militare iocunde tot annis ducebant: cui gregorius militis incolamitas pro fastigio cauro erat. hec ille. Consimiliter narrat Seneca li. v. de beneficijs. c. xviii. de cesare. Quod cum quidam veteranus diceret ei qui apud vicinos ex causa premebatur. Meministi inquit o imperator in hispania cum sub quadam arbore feruentissimo sole velles residere: quandoque ex comitibus penulam subtrauisse. memini inquam quod siti confectus ire volebas ad fontem: sed non poteram recipere manibus: nisi comilito homo fortis ac strenuus aquam michi in gallea attulisset. posses inquit o imperator agnoscere militem illum aut gallearum. Nit imperator se non posse gallearum agnoscere sed hominem: et adiecit. tu quidem ille non es. Meuto inquit miles: tu me non agnoscis. nam tunc integer eram: postea in acie oculus effusus est: de capite ossa eiecit. Quod audiens cesar vetuit exhiberi negotium et aggellos in quibus causa rixae ac litium fuerat: militi donavit. De augusto cesare narrat Pollicratus li. iij. c. xviii. aliter. Quod cum veteranus periclitaretur: rogavit cesarem in publico ut adesset. ille vero vocatus instantissimus dedit: cui veteranus. Non ego cesar periclitante te in bello asiatico vicarium quesivi: sed pro te ego ipse pugnavi. detexitque impressas cicatrices erubuit cesar venire in advocatorem: ut qui verebatur non tantum superbus sed etiam ingratus videri. Tali beatifica benivolentia et concessiva beneficentia meruit non solum amorem militum sed adversariorum. De ipso Julio cesare ait Solinus li. i. de benignitate adeo positus fuit: ut quos armis subegerat clementia magis vicerit. Non est imperator eternus: rex regum: et dominus dominantium. ut ostenderet amorem suum ad nos: et ut nos alliceret ad suum amorem. non solum sua dedit nobis sed etiam semetipsum. summa et admiranda munificencia se nobis communicavit. Et apostolus ad Romanos .v. Commendat civitatem suam in nobis. Et ad ephesios .v. Custus dilexit nos: et tradidit semetipsum pro nobis. Johis .xv. Maiorem civitatem nemo habet quam ut animam suam penat quis pro amicis suis.

Capitulum decimum. Quod princeps sit liberalis
in hospitis susceptione gratissima.

Similiter princeps debet esse in susceptione hospitiū ad-
uentū dapilis et largus. Si enim hospitalitas est in
omnibus cōmendanda: et eius contrariū detestandum
putat hōrat apō. i. pe. iiii. Hospitales inuicē sine murmura tōe
Et ad heb. xij. Hospitalitatem nolite obliuisci. Per hanc enim
placuerunt quidez angelis hospicio receptis scz abrahaz et loth
gen. xviii. et. xix. Multo magis est laudāda in pncipibus / et ei
contrariū vitupanduz. Et emz p hanc fauor et amor populoz
impetrat. qz splendorū in panibz bñdicent labia multoz ecci.
xxi. Om̄i et saluatores voluerūt facere regez postqz eos sabiauit
panibz Joh. v. Sup quibz custo. omelia. lxxi. Quod multa
fuerat opatus mirabilia / s; nunq̄ confessi sunt scz eū: nisi qñ in
pleti sunt panibz. Magna emz tyrannidis est suphabundantia
castumargie / ut ait ibicez. Et ecōuerso narrat Cullid li. ij. de
offi. c. xviii. Quod mamēto homi ditissimo p̄termissa edulitatis ha
bundantia solat⁹ repulsa⁹ attulit. hui⁹ hospitalitatis exemplū
Job. xxxi. Si comedi buccellā meaz sol⁹ et nō comedit pupil
lus ex ea / et post. foris nō mansit pegrin⁹ ostium meū paruit vi
atorū. Hospitalitas emz honestissima et famosissima est pncipi
bus put diat Valeu⁹ de quodā magnate li. viij. c. vlti. aggre
gentino gallie possessore. Erat inqt opibus excellens / s; animo
locupletior. sempz in eroganda pot⁹ q̄ aggreganda pecunia
occupat⁹ adeo ut dom⁹ ei⁹ qñ quedaz munificentie officina cre
deret. Illic emz publicis apta munimēta vsibus instruebant. il
lic grata populoz oculis spectacula edebantur. illic epulaz ma
gnificā apparat⁹ / labentiqz annone subsidia ouebant. et cum hoc
vniuersis inopia laborantibz p̄uata alimēta. dotes virgimbz
paup̄tatibz pressis: et tumētoz cursu quassatis subsidia erogab
bat. Hospites qz cū vrbānis penatibz / cū etiā rustias tectis be
nignissime excepti: varijs ornati muneubz dimittebant. Quoz
daz vero tempe qngentos simul gelengentiū equites: vi tempe
statis i possessiōes suas cōpulsos aluit ac vestiuit. qd multa. nō
mortale aliquē s; pp̄ide fortūe benignū dicere sinū. ergo q̄t galli
as possidebat / oim̄ qñ cōmune patrimonū erat. p cui⁹ salute et
incrementis tam aggregentina ciuitas q̄ etiam vicine regiones
votis excubabāt. Et contraria parte sunt loca archas habenta

inexorabilibus claustris obseratas. nonne prestantiorem estis
 mas illam impensam q̄ hanc custodiam: hec ille. Ex his verbis
 patet q̄ huiusmodi hospitalitas in susceptione hospitiuz fuit cō
 munitissima & promptissima / ac colatione necessariorum affluens
 tissima. in diuisione beneficentissima. in subministratōne urbanis
 sima. Nec enim debent esse in hospitalitate principū. et hec erāt
 in palacio salomonis. iij. reguz. i. Videns regina Sabba domū
 quam edincauerat solomon / & abos merise eius / & ordines mis
 ministrantium: non habebat ultra spiritum. Similiter hec erant
 in conuiuio asueri hester. i. Omū quoq; ut magnificentia regia
 dignum erat habundans & precipuum ponebatur / nec erāt qui
 nolentes bibere cogent ad bibenduz. nec debent esse nec appa
 rere in pallacijs principū & conuiujs hystuomi gest⁹ vel me
 tetricum cantus. nec ludi inepti. nec clamorosi usus. nec confu
 si apparatus: sed ciuiles & honesti gestus. Unde & in cōuiuio qd̄
 exhibuit dydo enee & mliibus eius licet essent multa superflua
 ut de his scribit Virgilius libro. i. Non tamen leguntur fuisse
 se inhonesti cantus: nec hystuomi gestus. Obi dicitur cythara
 tinnicus yopas personat. aurata docuitq; maxim⁹ athlas. vnū
 hominum genus. & pecudes. vnuz genus ymber & ignis & cetera.
 Licet enim esset a femina preparatus / & nimis delicatum & ad
 voluptatem tendens. non tamen ibi personuit cythara vel stul
 tida vel lasciuia: sed que naturalia erant & ciuili conuiuio decen
 tia. In cōuiuio vero Enee apud Euandrum officio humani
 tatis exhibito: alia reposita leguntur. vbi dicitur. Dapes iubet
 viles / et sublata repom pocula. gramineo vitos locat ipse sedili
 precipuumq; thoro / & villosa pelle leonis. Tunc leti iuuenes cer
 tatim areq; sacerdos. Viscera tosta ferunt thauroruz: oneran
 turq; camstus. Desat Eneas simul et troyana iuuent⁹ perpe
 tim. quot ergo bonis & lustralib⁹ esis In cōuiuio femie cuncta
 erant aurea. In cōuiuio Enee sedile gramineuz. et spoliati leo
 nis pellis villosa. ibi nulla quies ab epulis & delicijs. In isto ve
 ro conuiuio necessaria apposita: ibi cytharusta: hic sacerdos ad
 aram: ibi iocosa: hic seua tractabantur. Unde summe cauendū
 principibus / ne lasciuie delidatum: et continuationes conuiuio
 rum: et torpores somnorum ipsum & suos eneruent. Capra
 na enim luxuua muidum armis hamibalem illecebus suis com
 plexa: romano militi vincendu. n tradidit sicut dictum est supra

capitulo .iij. istius distinctionis. Unde illa vigilantissimum ducem & exercitum acerrimum. dapibus largis. habundanti vino. vngentorum fragrantia. venens usu. lasciuore ad somnum & delicias euacuauit. & sic facta & concussa punita feritas est. put legitur in hystorijs romanoꝝ. & in pollicrato libro. viij. c. vij.

Capitulum vndecimuz. Quod princeps sit longanimus patientia.

Ultimus princeps debet esse longanimus patientia. & imperturbatus. quod narrat Gregorius moral. xxv. Potestati amica est patientia. quã debet princeps reſrenare ex conſideratione naturalis paulitatis ſue cuz illis quibus preſt. quod notatur in dicta auctoritate Deutro. xvij. Quod de numero fratrum debet eligi rex. in quo notatur paulitas naturalis eius. & eorum super quibus regnat. quod conſiderans Job dicebat. Si contempſi ſubire iudiciũ cum ſeruo meo. Et ſequitur. Nonne in utero fecit me qui et illum Job. xxxi. Et de hac patientia ſiue tolerantia iniuuarum. ſiue ſuſtinentia improperioꝝ. ſiue remiſſione eorundem dictum eſt in breuiloquio de virtutibus. Summe enim iracundia eſt cauenda pũcipibus propter eius pũcipitatem & turpitudinem. ut enim ait Seneca libro. i. de clementia alloquens pũcipem. Loqui non poteſ miſi ut vocem tuam que vbiq; ſunt gentes exapian. Graſci nõ poteſ miſi omnia pũcipiant. Cuz igitur pũceps latere nõ poſſit. et oculi hoĩm in ipm reſpiciãt. put ait ibidem. pũceps debet precas uere iracundiaz q̄ deformat hoĩem exteꝝore & confundit interioꝝ. put ait Seneca li. ij. de ira dicens Quod nichil eque profuit iratis q̄ intueri deformitatẽ rei ſc̄z ire. Nam in ea facies turbatior. ora pulcerrima fedat. toruos vultus ex tranquillis redõdit. inquit deoꝝ omnes iratos. Quales putas eſſe animum cuius extra ymago taz ſeda eſt. q̄nto illi intra pectus eſt acuoꝝ ſpũtus. terribilioꝝ vultus. intenſioꝝ impetus ruptus ſe miſi erupit. Quales ſunt hoſtiũ vel feraz cede inuadentiũ. aut ad cedẽ eunziũ aspectus. q̄lia poete infernalia mõſtra finxere. ſuccinda ſerpentibus & igne & flatu & ceſa. talem in nobis irã figurem. Et ideo ait Eſia q̄ iratis pũcipit aſpexiſſe ſpeculũ ut ymago reſpũſa oñceret hoĩ ſuaz difformitatẽ. & ibi bñ de hoc Cuz igitur pũceps geſtũ debeat habere honeſtũ. ob oĩm aspectuz hoĩm in ipm & habere animũ imperturbatum ad iudicanduz in tranquillitate.

et ad operandum in equitate studio se debet itam cauere. et animu
 mum seruare in tranquillitate. quia ita impedit animum ne cer
 nere possit verum et ita vni iusticiam dei non operatur Jacobi
 1. Debet enim vincere prius iram que est hostis interior. regnum
 anime confundens. Deinde vincere hostes regnum exterius in
 uadentes sicut de fabutio fuit. in cuius laude ait Seneca libro
 i. de ira. Quod prius videt iram quam hambalez. Consimiliter de alijs
 principibus legitur Quod cum essent potentissimi tamen fuerunt pa
 cientissimi. qualis fuit Julius cesar prout ait in libro de vita ce
 sarum. Et in sustinentia contumeliarum. remissione iniuriarum.
 et immoderatione penarum. ubi dicitur quod cum sibi probra con
 tumelia et impropria dicerentur non vindicauit. sicut fuit il
 lud Gallias cesar subegit Nicomedes cesarem et Nicomedes
 non triumphat qui subegit cesarem. Imponebatur enim ei quod ni
 comedes rex bithimie fuit abusus eo in iuuentute nephando fla
 gitio. et cum multa conuicia de hoc audisset semper legitur dissi
 mulasse Similiter cum lato clauo usque ad manus fimbriato ut
 esset consuetus laxius agebatur ait Sillio amonens optima
 tes ut puerum male andum cauerent. In eodem libro legit in
 acie proclamasse. ut cuiusque parcere qui pugnauit contra pompeyū
 et cuilibet suorum concessit seruare vnum quemcumque vellet par
 tis aduersae scilicet quando essent capti. nec leguntur ulli perisse
 ab eo in prelio. exceptis affucano et lucio. nec hos quidem de vo
 luntate ipsius preceptos putant ut dicitur ibidem. Similiter
 cum esset cupidissimus margaritarum. et diceret Caelio ut ali
 quid faceret. respondit. prius inquit satiaberis margaritis. Si
 militer cum quidem scubret vellem ut me ad cenam inuitasses
 profecto nichil reliquiarum fuisset. nunc me reliquie vestre ex
 ercent. imponebatur ei quod esset auarus et cupidus. Similiter de
 cesare Augusto legitur. prout dicit pollicratus libro. iij. c. xviii
 quod mire patientie fuit. Cum enim aduersus pumatem quendam
 grauius exanderet. loquere inquit Augustus quod placet. quod di
 ligentiam auibus et lingue taciturnitatem inuixi. quietem ani
 mo. et in omnibus his potentiam meam accusa. quia nichil ali
 ud argui potest nisi impatientia mea. Unde obseruatum est quo
 tienscumque ingrediebatur urbem. ne de quoquam supplicium sume
 retur. Item ibidem dicitur. cum quidem sibi diceret. Es rex.
 Respondit. si enim essem non diceres. Item Turnus eques

romanus cum mactum turdum sumpisset in conuiuio cesaris: interrogauit an mittere liceret: respondit princeps. quid si liceat. ille statim per fenestram misit. Similiter miles peritus aucupij / noctuam que cesarem inquietabat: spe ingentis premij captam tulit ad cesarem. Hoc peracto iussit imperator mille nummos dari. At ille ausus est dicere. Malo inquit ut uiuat: auem dimisit. Abijtq; contumax miles / non sine admiratione multorum cesare non offenso. Item Augustus in pollionē scupserat plexemios. At ego inquit pollio taceo. non est leue in eum scribere qui potest proscrubere. Sicut autem non facile conapiebat iram: ita nec facile admittere amiciciam. et quem semel admiserat constantissime retinebat. Et eidem inter uasua & decora a quodam probasse obiectum est / q; ad optionem auunculi stupro meruerit. quia eum Julius cesar altius amasse dictus est / non sine rumore prostrate amicicie. Alius quoq; ei iratus obiecit / q; solitus erat tura arcenti face suburere: quo mollior surgeret pilus. Item eo tympanisante inquit Plebeyus. uides ne ut finedus orbem digito temperat. & cum gnanus ob corporis breuitatem / conuidantis cuiusdam impetu diceretur. sibi caldiamenti grandiusculis utendum esse respondit. De Cybeuo similiter legitur q; licet fuerat in multis culpabilis / aduersus conuidia paciens extitit dicens q; in ciuitate linguas liberas esse et mentes hominum oportebat. Similiter et Domitianus patiens fuit uerborum: cui fertur dixisse orator Lucanus non esse mirandum q; eneam haberet barbaz cui os ferreum cor plumbeum esset eo q; dura dumtaxat loquebatur: que ex iniquitatis adipe quam corde conceperat procedebant. De patientia uero admirabili Augusti cesaris narrat Seneca libro tercio de ira q; cum tymmagines hystorarum sculptor / quedam in ipsum cesarem: quedam in uxorem: quedam in totam domum dixerat: nec dicta perdidit: magis enim circumferiebantur. Et quia in ore hominum est temeraria uerbanitas: & ideo ipsum sepe monuit cesar / ut lingua moderatius ueretur. perseveranti uero illi domum suam interdixit cesar. consensit tamen illum in contubernio pollionis assummi: & libros acta cesaris continentes Item Tymagines cōbussit

Et tamen cesar nec motus est: quot laudibus suis gestisq; manus attulerat. nunquam tamen hostem inimici sui questus est. Unde et arguit ibi Seneca. Benedicat sibi quisquis quotiens ita laceffitur: nunquid in domo mea plus possum quaz toto orbe terrarum dominus augustus potuit? ille tamen contentus fuit a conuidatore suo secedere. Quis sum ego / cuius aures lesi nephas sit. multi ignorauerunt hostibus / ego non ignoscam pigis negligentibus garulis. Et subiungit. que debent mouere hominem ad ignoscendum. puerum inquit etas excuset. feminam sexus. extraneum libertas. domesticum familiaritas. Et sequitur. Amicus est scilicet qui offendit fecit quod uoluit inimicus fecit quod debuit. prudentiori cedamus. stultiori remittamus. pro quocunq; illud nobis rependamus. Sapientissimos uicos quandoq; delinquere. neminem esse tam circumspedum cuius non diligentia aliquando sibi ipsi cedat. neminem tam maturum cuius non grauitatem in aliquod feruidius factum casus impugnet. neminez tam diu diu offensarum qui non in illas dum uitat incidat. Nobiles enim uiri despicunt et obprobria et contumelias prout ait idem ponens bonum exemplum. Proprium inquit est magnitudinis uere / nec quidem sentire se percussus scilicet iniurijs / sicut immans fera et magna ad larraturu canu lenta respicit. et sicut iratus hyrcus ingenti scopulo flexus resultat. Qui enim non irascitur incussus iniuria perstitit. qui uero irascitur motus est. Uir enim nobilis audiens impropria debet cogitare eorum stulticia. uel intemperantiam. uel ignorantia. Unde ait ibidez. Quare fers egre inquit rabiem frenetia. uerba puerorum. proteruas manus. nempe quia uidentur nescire quid faciunt: sic et de alijs. Sunt enim imprudentes in omnibus: par imprudentia: par patrociniu. Ibi dem narrat Seneca de mira patientia Antigoni regis cuz quosdam ex militibus audisset omnia mala imprecantes regi qui ipsos in illud iter et inexercabile lutum deduxisset / accessit ad eos qui maxime laborabant. Et cum ignorantes a quo adiuuarentur eos explicuisset / nunc inquit maledixistis Antigono cuius uideo in has miseras incidistis. nunc autem bene optate ei qui uos ex hac voragine eduxit nec amplius eis dixit. Idem Antigonus cum obsidisset castrum / et multa impropria sibi dicerent

ex castro: fiducia loci contemnentem hostem. Gaudio inquit et boni aliquid spero / sed in castris meis silentium habeo. Et cum fame eos domuisset / captis sic usus est: ut eos qui militie utiles erant in cohortes describeret. ceteros preconi subiaceret. Idem se negavit facturum fuisse: nisi expediret dominum habere qui tam malam haberet linguam. Ibidem etiam dicitur quod scipio affucanus cuidam arguenti eum quod parum pugnaret. respondit. Imperatorem me peperit mater mea / non bellatores. Erat tamen fortunatissimus / et strenuus bellator et victor. Idem legitur de Theodosio imperatore: et recitatur in codice Si quis nomina nostra tradiderit maledicto laceffenda eum pene nolimus subiugari. quoniam si ex leuitate procedit contemnendus est. si ab infamia / miseratione dignum. si ab iniuria remittendum. Ibidem dicitur de Vespasiano / qui dicenti sibi obprobria. respondit. Inuismodi hominibus debemus usum. nobis correctionem. penam cumiosis. De patientia philosophorum dicitur in pollicrato Quod Musippus cuidam maledicenti sibi: respondit. ut tu lingue tue sic ego aurum meorum dominus sum. Ibi etiam dicitur quod xenophon de ipso maledicenti respondit. Tu didicisti maledicta dicere: et maledicta ego contempnere. et dyogenes respondit. Oportet sapientiam ab insipientia ferri: et meliores se iudicat lingua mala quam carpit Socratem interrogauit Melchias / quare xantipem uxorem suam iurgiosam. et quare die noctumque in utilioribus staret molestis domo non abigeret. cui respondit philosophus. Cum talem domi perperior / consuesco et exerceo: ut ceterorum foris petulantiam et iniuriam facilius feram. Quare autem patientia et ire continentia est magis necessaria principibus. rationem reddit Seneca eodem libro dicens Quod cum utilis sit seruientibus affectuum suorum huius mali rabidi scilicet ire continentia / utilior tamen regibus est. peurent omnia si quare rem suadet ira / fortuna permetteret. nec diu potest que in illo malo exercetur stare potentia. Et enumerat ibi exempla de potentibus / quos potestas inuolauit in tyrannicam iram. Narrauit enim de Dario duce persarum Quod cum indixisset bellum Sindhicis / rogatus a nobili sene / ut ex tribus filiis

vnum sibi in solatium relinqueret . duoz autem opera vteretur
 plusq̄ rogabatur pollicitus . omnes se illi dixit remissurum / & oc-
 cisos in conspectu parentis abiecit crudelis futurus si omnes ab-
 duxisset . Similiter narrat ibi de xerse qui patu petenti vacatio-
 nem vnus filiorum permisit eligere quem vellet . deinde quem
 eligerat in partes distractum sibi dimisit . Similiter narrat de re-
 ge Cambise . quem cum vnus ex caussimis nimis deditum vino
 moneret vt parcius biberet / turpem esse diceus in rege ebrieta-
 tem quem omnium oculi auresq̄ sequuntur . Respondit rex . vt scias
 as oculos post vinum esse / in officio manuum approbabo deinde bi-
 bit liberalius q̄ alias . & iubet filium illius stare ex opposito . et ex-
 tendens arcum cor adolescentis transfixit : id enim sepe appetere di-
 xerit & respiciens patrem ait . Si satis certam haberet manum .
 at ille negauit appollonem potuisse certius dimittere . O cruen-
 tum regem . o dignum in quem omnium suorum arcus vertere-
 tur . Similiter narrat de Apollo rege persaz / q̄ cū esset a quo-
 dam offensus filios eius epulandos apposuit : et subinde quesuit
 an placeret conditura . et vt vidit eum plenum malis suis filio-
 rum capita afferri iussit . & quomodo esset acceptū interrogauit .
 non defuerunt misero verba : apud regem inquit omnis cena iocun-
 da . De Syro similiter narrat ibidem / q̄ cum versus babilo-
 nem festinaret ad bellum : nec posset transire late fusum amnem
 gyllen . Et esset vnus eques regius ibi submersus / ita commot⁹
 iurauit se illum amnem diuisurum : vt etiam non soluz transiu sed
 calcari a feminis posset quem postea in trecentos & sexingentos vi-
 uos diuisit . hec feritas regibus barbarus fuit in ira : quos nulla
 eruditio : nullus trāz cultus imbuerat prout ait ibidem Seneca
 Quanta etiam scelera fecerunt principes itaq̄ : narrat ibi sicut de
 alexandro qui tyrum sibi caussimum & vna secum educatum sibi
 parum adulantem inter epulas manu sua transfodit . sed obiur-
 gantem eum ex macedone ac libere in persicam seruitutem transe-
 untem . Similiter hisimacum eque sibi familiarem leonem obiecit : &
 thalefforum membris truncatum scilicet auribus & naso : in cauea
 velut animal quoddam nouum et mutatum diu pauit . & cum es-
 set dissimilimus hominum qui illa patiebatur : dissimilior erat qui
 faciebat . ait ibi Seneca . Ad vincendam ergo iram et tenendam
 patientiam in omnibus vt semper sit compos sui . sollicitus & studi-
 ose princeps debet laborare ne sit victor hominū tantuz s̄ vidioz

Nam quomodo terrena ciuitas uult esse uictrix gentium. cum sit captiua uictorum. Sic Augustinus. xv. de ciuitate dei capitulo. viij. Licet multis alijs modis debeat princeps informari: tamen predictis modis principaliter possent euangelici predicatorum habere occasionem edificatoe offerendi cum principibus.

¶ Capitulum duodecimum. De princeps sit uirtuosus in uita sua.

Quales autem debent esse principes fideles: docet Augustinus optime. v. de ciuitate dei capitulo. xxiiij. dicens. Neque nos christianos quoque imperatores idcirco felices dominos dicimus. quia uel diutius imperarunt: uel imperantes filios morte placida reliquerunt: hostes reipublice domuerunt: uel inimicos diues aduersum se insurgentes. et cauere et opprimere potuerunt. Hoc enim et alia huiusmodi etum non se uite uel munera uel solatia. Quidam etiam cultores demum accipere muerunt: qui non pertinent ad regnum quo pertinent isti. et hoc ipsius misericordia factum est: ne ab eo qui in eum crediderunt: istud uelut summum bonum desiderarent. Sed felices eos dicimus si iusta imperant: si inter linguas sublimiter honorantium: et nimis honorabiliter salutantium: et obsequio nimis humiliter seruientium: non extolluntur si se homines memineunt: si suam potestatem ad dei cultum dilatandum maiestatis eius famulam faciunt si deum timent. diligunt. colunt. si plus amant plus regnum illud: ubi non timent consortes habere. si tardius iudicant: facile ignoscunt. Si eandem uindictam pro necessitate regende tuentem reipublice non pro saturandis inimicorum odijs exercent. si eandem ueniam non ad impunitatem iniquitatis: sed ad spem correctionis indulgent. Si quid asperum coguntur plerumque decernere: misericordie lenitate et beneficiorum largitate compensant. Si luxuria in eis tanto castigatio quanto potest esse liberior. Et si hec omnia faciunt: non propter ardorem manus glorie: sed propter caritatem felicitatis eterne. Si propter peccata sua humilitatis et misericordie et orationis sacrificium: deo uero immolare non negligunt. Tales christianos imperatores dicimus esse felices. interum in spe: postea re ipsa futuros. cum id quod expectamus aduenit: hec Augustinus. Qui sufficienter ordinabiliter et perfectibiliter: que sunt necessaria principibus enumerauit.

Itē de informatione dominoꝝ bene in tractatu de iz. abusionibꝯ
 ubi dicitur. Sextus abusionis gradꝯ dñs sine virtute: quia ni-
 hil proficit dominandi habere potestatem: si ipse dñs non habeat
 virtutis vigoreꝝ. Et sequit̃. Quia necessario eum qui dominatur
 habere oportet: scz terroꝝ. amorē. & ordinatōem. Nisi enī ame-
 tur dñs p̃ter & metuat̃ illiꝯ ordinatio minime constare poterit.
 per beneficia igit̃ & affabilitate p̃curet vt diligat̃ & per iustas vin-
 didas non p̃prie iniurie s; legis dei studeat vt metuat̃. Illius or-
 dinatio minime constare poterit vt sup̃. p̃pterea quoq; dñi multi
 pendunt in eo ipse deo adherere debet qui illum in ducatum consti-
 tuit / qui ad portandū multoꝝ onera euz velut fortioꝝ solidauit
 & p̃mit exempluz. Paxillus enim non bene fixus nisi firmiter ali-
 cui fortiori hereat: omne qđ in eo pendet cito labit̃. & ipse solutus
 a vigore sue firmitatis euz omnibus ad terraz dilabit̃. Sic & prin-
 ceps nisi conditōi suo adhereat tenaciter / et ipse & omnis qui cō-
 sentit ei cito deperit. Et p̃mit̃ ibi exempla de quibusdā qui p̃ offi-
 cium dñandi dño appropin. quauerūt qualis fuit moyses. quidam
 vero deteriores fiunt vt saul. et in eodem tractatu dicit̃ qđ nonus
 abusionis gradus est rex iniquus. Et sequit̃ in fine. iusticie regis
 est neminē iniuste per potentiaz opprimere / sine acceptōe p̃sonaz
 inter viz & p̃ximuz suum recte iudicare. aduenis pupillis et vi-
 duis defensoꝝ esse. cohibere furta adulteria punire. iniquos nō
 exaltare. impudicos & hystuones nō nutrire impios de terra p̃e-
 re paruos & p̃iurantes viuere non sinere. ecclesias defendere.
 pauperes alimonijs alere. iustos super negocia regis constituere.
 senes & sapientes & sobrios consiliauos habere. Magoꝝ auolaz
 phytomissazq; sup̃stitōibus non intendere. iracundiam differ-
 re. patriaz fortiter et iuste contra inimicos defendere. per omnia
 in dño conficere. p̃sp̃erantis causa animū non eleuare. cuncta ad-
 uersantia pacenter tolerare. fidem catholicā in dñis habere. filios
 suos non sinere impie agere. certis horis orationibus insistere.
 ante horas congruas cibum non gustare. hec regni p̃sp̃erantem
 in p̃sentū faciunt & regem ad regna celestia perducunt. Qui vero
 regnuz s̃m hanc legem non dispensant multas inimic̃ aduersita-
 tes tolerant imperij. Et sequitur quantū valet iusticia regis se-
 culo. pax inquit populoruz est. tutamentum patrie. comitas ple-
 bis monumentū gentis. cura languoꝝ. gaudium hominuz. tempe-
 ries aerus. serenitas maris. terre fecunditas. pauperū hereditas.

solaciu filioꝝ. et sibimetipi spes future beatitudinis. Et sciat rex q̄ sicut in throno p̄mus constitut⁹ est sic ⁊ in p̄mis si iusticia non fecerit p̄matuz habitaturus est. Iniusticie vero regis contra-
re sunt cōmoditates p̄ut ibi narzat Bernhard⁹. Potentes enī
potenter tormenta patiuntur Sapientie. vi.

Capituluꝝ. xiiij. De informatione aristotelis ad alexandꝝ.

In epistola que dicitur aristotelis ad alexandꝝ multa
scribuntur que spectant ad p̄ncipis informationem ex
quibus hic pauca interseruntur. Dominare inquit ar-
stoteles ad alexandꝝ super eos in bonitate / q̄d si feceris omnes
erunt subiecti ad tuuz beneplacituz ⁊ p̄ceptuz ⁊ ob amorem que
habebunt in te dominaberis in eis pacifice cum triumpho. Et se-
quitur. Si vis virtutem acquirere largitatis considera posse tu-
um ⁊ tempa necessitatis et merita. debes enī largi bona cū men-
sura hominibus indigentibus ⁊ dignis. qui enim dat aliter ⁊ pec-
cat et transgreditur legem largitatis. quia qui largiter donauit
sua non indigentibus nullam acquirit laudem et quicquid datur
indignis perditur. Qui vero ultra modum fundit diuitias suas
cito venit ad amara littoꝝa paupertatis. ⁊ assimilatur illi qui su-
pra se dat suis victoriam inimicis. qui autem de bonis suis tempe-
necessitatis dat homini indigenti. talis rex est largus sibi ⁊ subdi-
tis ⁊ regnū illius p̄sperabitur ⁊ mandatum eius obseruabitur.
talem regez laudauerunt antiqui. talis rex dicitur virtuosus. lar-
gus. ⁊ moderat⁹. Qui fūdīt inordinate bona regni sui indignis
⁊ non indigentib⁹ talis est depopulator reipublice. regni destru-
tor. inconueniens regimini. Unde p̄digus appellatur eo q̄ est
procul a regno suo prouidentia. Nomen vero auaricie multum
dedecet regem ⁊ disconuenit regie maiestati. Sequitur ibidem
q̄ inuenit scriptum in preceptis magni doctoz hermogenis q̄
summa ⁊ vera bonitas. clauitas. et intellectus. plenitudo legis ac
signū perfectōis est abstinentia a pecunia et possessionibus subdi-
toꝝ. Sequit̄ ibideꝝ. O alexander declina a conatu bestialiū vo-
luptatum quia corruptibiles sunt. conatus enim voluptatuz ge-
nerat carnalem amorem. amor carnalis auariciam. auaricia desi-
derium diuitiarum. illud inuerecundiam. illa presumptōnem. illa
infelicitatem vel infidelitatem. illa latrocinium. illud vitupatōez.

Ex qua nascitur captiuitas vel cupiditas / que ducit ad detur-
 mentum legis. & destructionem familiaritatis. & ad ruinam to-
 tius corporis. Dico illud qd sapientes philosophi & diuinit⁹ lo-
 quentes dixerunt. quia videlicet in pumis decet regiam maie-
 statem obtemperare se legibus institutis. non infida apparen-
 tia sed facti euidencia / vt cognoscant omnes. Sequitur. Decet
 regem legisferos honorare. religiosos venerari. sapientes subli-
 mare & cu eis offerre. Sequit. Oportz regē cogitare futura &
 futuri casib⁹ prudēt occurrere. Sequit. Multū ouenit rege
 maiestati honorifice inoui. cuz pulcro apparatu apparere. Itēz
 honorificum est regem abstinere a multiloquio. quia vt ait pol-
 licratus libro. v. capitulo. vi. Qui habundant sui copiositate
 vilescunt. & cum in multiloquio peccatum non desit / pauca pru-
 denter loquentis sermo est preciosus. Vnde Socrates queren-
 ti / quomodo quis famam optimam compararet. Si gesserit
 inquit optima / et locutus fuerit pauca. Et prosequitur Ar-
 storeles dicens. Noli frequentare consortia vilium persona-
 rum. quia nimia familiaritas parit contemptum. Indi statue-
 rūt / qd rex semel tantū in anno appareat cū regali apparatu. et
 nobiles stare ante eum. vulgus vero a remotis / et illa die do-
 na elargi. reos de carceribus emanipare / et pia opera exer-
 cere. Et tunc vnus sapientior de principibus / consuevit con-
 dionari ad regem / referens grates deo / quia regnum Indo-
 rum ita bene ordinauit. et tam sapiente rege patuam deco-
 rauit. et post conuertit se ad populum. bonos mores regis
 enumerans captando beniuolentiam / et inducens eos ad hu-
 militatem. reuerentiam. et obedientiam ac dilectionē regis.
 Quo facto populus studet regias laudes extollere / pro regia
 vita deum exorare. pueros ab infantia inducunt in regis amo-
 rem. honorem. obedientiam. et timorem. Consuevit tunc ce-
 leratos punire vt ceteri corrigantur. tubuta alleuiare. cum
 mercatoribus dispensare. eisqz partem remittere. ipsos cum
 suis mercibus diligenter defensare / et defendere / et custodi-
 re. Et hec est causa quare multum populata est India.

Illuc enim vndiq; libenter concurrunt mercatores: ibiq; bene capiuntur / & luçantur diuites et pauperes: quæ et forenses. Ideo illuc concurrunt & mæ tributa regalia & redditus augmentantur. Sequitur. O alexander noli appetere transitorius / & quod oportet te cito relinquere: sed pete diuitias incorruptibiles. noli esse crudelis & inflexibilis ad parcendum his de quibus habuisti victoriam. cogita de futuris casibus. noli imitari desideria tua in comestione potu. coitu. et diuturno somno. Coitus enim est propretas porcorum a quo si cessaberis grandis erit tibi gloria non exerceas vidum irrationalium bestiarum & actus brutorum. Crede michi indubitanter quod coitus est destructio corporis. abbreviatio vite. corruptio virtutum. legis transgressio. mores generat femineos. Decet imperatoriam maiestatem priuatos habere fideles cum quibus delectabitur cum varijs instrumentis organorum cum fuerit tediosus. Anima enim humana in talibus naturaliter delectatur. sensus requiescunt. corpus vigoratur. sollicitudo & curiositas euanescent. & hoc fiat tribus vel quatuor vicibus / et honestius est quod fiat priuatim. Et tunc absterne te a vino. & poteris multa secreta scire & percipere. debes habere de tua familia speciales qui tibi referant: que fiunt et que dicuntur per regnum tuum. honora sapientes. nullus sit de nobilibus tuis qui tuam non sentiat largitatem. pateat omnibus clementia maiestatis tue & nobilitas tui animi liberalis. Decet habere regem continentiam. discretionem. & a usu multum abstinere. quia risus tollit reuerentiam & generat senectutem. Ille rex est laudabilis qui assimilatur aquile dominantis & non vni subiectarum. Si quis in presentia eius iniuriam faciat. considerandum quo animo fiat: an ludendo ut placeat: an in contemptum. Primo modo leuiter corrumpitur. Secundo grauiter. ius dominationis attende. Obedientia dominationis in quatuor attenditur. In religiositate. dilectione. curialitate. & reuerentia. Rex in regno sicut pluuia in terra que est celi benedictio: & terre vita viuentium iuuamen. Et primo tempore necessitatis succurre ciuitatibus. tunc debes aperire ceslaria tua: ut uiuant vniuersi prouidentia tua. caue effundere sanguinem humanum: quia hoc soli deo conuenit. Mit enim hermogones quando creatura interficit creaturam sibi similem. virtutes celorum clamant ad diuinam maiestatem dicentes. Domine

M. d. 1. p. 70. r. 1.

seruus tuus vult tibi esse similis . annales patrum discute / mde
 poteris multa bona exempla extrahere : facta preterita dant cer
 tum documentum in futuris . Caue ne infungas fidem datam
 quia conuenit hoc infidelibus iuuenibus & meretricibus . Rex
 nisi multum rogatus vel iracundus non debet iurare . Studia in
 ciuitatibus statue / precipue hominibus tuis / vt filios doceant
 scientias literarum . & tuam decet prouidentiam eis in necessarijs
 subuenire . Regnuz grecorum sublimauit diligentia studentiu
 probitas sapientum . nunquaz confidas in operibus mulierum
 et seruijs . recole factum regine indorum . Quando mandauit
 tibi causa amicie multa exennia et dona venusta inter que mis
 sa fuit illa venustissima puella / que ab infantia imbuta fuerat
 et nututa veneno serpentino / ita q natura sua versa fuerat in
 naturam serpentis . Et nisi ego diligenter inspexissem in illaz : et
 arte magica indagassez eo q ipa ita audacter horribiliter & in
 cessabiliter & inuerecunde figebat visum in faciez hominis . per
 pendi siquidem q interficeret homies solo visu vel morfu qd
 tu experimento probasti . Et nisi hoc tibi certissime ostendissem
 mors tua fuisset ardore ipsius coytus subsecuta . Ex premissis
 igitur predicator diuinus potest habere occasionem instruendi
 principes . & utiliter conferendi cuz eis maxime tempe pacis .

Capitulum tredecimuz q princeps
 non faciat iniusta bella.

Et quia tempus est belli et tempus pacis Ecclesiasti
 ci . iij . Principes sunt informandi tempe belli . In pri
 mis ergo notanduz q belli illati a principe vel assump
 ti / debet esse iusta necessitas : et debet esse eiusdem iusticie equi
 tas : ac in exercendo intentionis ordinabilitas . Quia vt dicitur
 2 . q . questione . i . Bella possunt sustineri sm euangelium / vt oc
 casio iniquitatis expiatur et propter pacis necessitatem . In
 bello emz iuste repellitur siue reprehenditur nocendi cupiditas
 vltiscendi crudelitas . impacientis atq implacabilis animi feritas
 seueritas debellandi . libido dñandi . et siqua similia que in bellis
 reprehenduntur vt ait Augustinus . xxij . contra fastum . Et
 similiter questione dicta . in qua dicitur q bella non sunt pecca
 ta que fiunt propter malorum coercionem / bonorum subli
 mationem . et propter obedientiam reipublice exhibendam .
 et ibi satis de iustis bellis de quibus Augustinus vbi supra .

Quod auctoritas belli est penes principem: ministerium exequendi penes milites. & post bellum quod gerendum deo auctore suscipitur: recte suscipi dubitare fas non est: vel ad terrendam. vel reconduendam. vel subiugandam mortalius superbiam. Et idem Augustinus epistola. v. Misericorditer si fieri posset etiam bella gererent a bonis ut licentiosius cupiditatibus committis. hec vicia preterentur quam iusto imperio vel extirpauit vel puniri debuerunt. Et de iusto bello. v. de ciuitate dei. c. xv. et. xxij. c. v. Bellum tamen nunquam debet fieri nisi urgente necessitate: prout dicitur dicta causa. q. 8. Si nulla urget.

Capitulum secundum quartum. Quod princeps in bellis caueat a dei offensa.

Secundo est princeps admonendus / ut sit in eo cura omnia que deum offendunt et ecclesiam eius cauendi. & ea que deo placent & ecclesie prosunt seruandis. diligens studio sitas. Debent enim principes & sui summe prouidere: ut habeant deum secum quod erit quando obediunt eius mandatis et ea adimplent prout ait Achor alloquens holofernem iudith. x. ubi cum recitauit beneficia dei exhibita populo suo concludit. Nunc ergo domine perquite / si est aliqua iniquitas eorum in conspectu dei eorum / & ascendamus ad illos quomodo tradens tradet illos deus tibi. si autem non est offensus populi huius coram deo suo / non potuimus resistere ei & cetera. vsq; defendet illos. Numeri. xiiij. Nolite timere dominus vobiscum est. Leuitica. xvi. Si in preceptis eius ambulaueritis. Sequitur. prosequimini inimicos vestros & corruent coram vobis. Contrauiosue. vij. Quod ob furtum vnius scilicet achor multi occisi sunt de populo. Qui vult igitur victoriam habere in bello habeat deum secum. exemplo abrahe. moysi. dauid. & aliorum principum iustorum.

Capitulum xv. Quod princeps in expugnando sit cautus.

Tertio princeps debet prouidere ut sit in suis militibus regimibus ordinabilitas / et expugnandi artificialis sagacitas. Debet enim scire artes rei militaris: quam artem dicunt lacedemonij tradidisse propter quod hambal ytaliam petiturus.

lacedemonium quaesuit ductorem / prout dicitur in pollicrato libro .vi. ubi narrat Crogus pompeyus libro .xi. de Alexandro Q cum ad periculosum bellum exercitum eligeret / non iuvenes robustos: nec pimum florem etatis: sed veteranos plerosq; etiam emeritos militie / qui cum patre patruos etiam militauerunt. ut non tam milites q̄ magistros militie electos putaret ordines. quia nemo nisi sexagenarius duxit / ut si p̄ncipia castrorum cerneret senatum alicuius reipublice videre diceret Itaq; nemo in prelio fugam sed victoriam cogitauerit. neq; eis in pedibus quicq; spei sed in lacertis fuit. Econtrario fuit de dario & de suis. & ideo illi victores & hi victi. Qui enim sc̄os optat euentus dimicet arte nō casu ut dicitur in pollicrato ubi sup̄. quaz artē noscunt expti in militia ut dictū est.

Capitulum .xvi. Q p̄nceps suos coherceat disciplina.

Tem p̄uidere debet p̄nceps ut in se & militibus suis sic debita et recta disciplinabilitas: cohibendo sc̄z carnis lasciuas. comestationes. voluptates. & impudicias. cupiditates. rapinas. dissensiones. discordias. presumptiones. et inobedientias. Defacili em̄ potest v̄mā exercit⁹ quā tuscunq; ubi non viget disciplina debita / prout dicitur in pollicrato libro .vi. c. xij. Q romanis adeo profuit disciplina / ut orbem terre sue subijcerent didomi. Alexander macedo exiguam manuz militareꝝ suscepit a patre sed doctaz qua assuefacta militie orbem terraz aggressus innumeras copias hostium subdidit. Xerxes a tucentis lacedemonioꝝ ad tremepilas vel ad tremulas vexatus / cum eos manu infinita plevisq; suis amissis vix conuidisset in eo se deceptum dicebat q̄ multos quidem homines habebat. viros autē disciplina tenaces nullos. Et similit̄ fuit visus turpit̄ apud salaminā ut vix in vna naui euasit. fertur tñ q̄ duces exercit⁹ eius nō osueuerūt pre multitudine numerau aliter q̄ singulis telis receptis a singulis / ut ex numero teloruz ducū numer⁹ teneret. Frustra em̄ p̄ncipes sperāt victoriā: nisi vigeat apud se & suos disciplina / cohibēdo p̄uidā. Nō narrat Valeu⁹ li. ij. c. ij. Q corneli⁹ scipio consul in hispaniā missus ex momento quo castra intrauit / edixit ut omnia que voluptatis causa comparata erant auferrentur / et submouerentur. Constatq; tunc maximum institorum et lixarum numez. cum duobus milibus scortorum inde abiisse. Et sic exercit⁹ qui ante

metu mortis de formi se sceleus fedoris idu maculauerat. erecta
 ⁊ recreata virtute: adiem illaz ⁊ animosam mirantiaz incendijs
 exustam/ruinisq; prostratā solo equauit. Et de hoc quere ma
 fra vbi de disciplina militau.

Capitulum decimumseptimuz. De pnceps la
 borez vt in suis sit fidelitas vera.

Etem pnceps debet puidere vt in suis sit vera fide
 litas. et sui ipsius ab eis amabilitas. Ut enim ait Ju
 lius cesar qui non laborat vt militibus sit carus mili
 tem nescit amare / prout dicitur de ipso in libro de vita cesariz
 parte prima. Quod militem nec fortuna pbabat sed tantum mo
 ubus ⁊ viub⁹. tradabatq; pau seueritate seruitute atq; indul
 gentia. non vbiq; ⁊ semper: sed cum hostis in pximo esset: ⁊ co
 hercebat tunc maxime exactor grauissimus discipline delicta.
 neq; obseruabat omnes: sed sedicioforum punitor acerrimus.
 suos milites comilitones appellabat. diligebatq; vsq; adeo vt
 audita clade tituana barbam capillumq; submiserit. nec ante
 de psseret q̄ vindicasset: quibus rebus ⁊ deuotissimos sibi ⁊ for
 tissimos milites reddidit. his modis attrahit pnceps corda
 suorum plusq; pecunia vel muneribus / prout dicit Cullius li
 bro. ij. c. xvij. de officijs recitans dictum philippi ad allexandꝝ
 in quadam epistola pclare inquit. allexandꝝ filium philippi ac
 cusat q̄ largitione beniuolentiam sequeretur. Quod malum te
 inquit vel ratio in istam spem vanam induxit / ut eos tibi fideles
 esse putares quos pecunia corrupisses. an tu id agis vt macedo
 nes non te regem suum sed mmistꝝ ⁊ pbitorem putent. quod
 quia sordidum est regi / melius q̄ largitudinem corruptelaz di
 xit esse. sit enim deterior qui accipit atq; ad idem semper expe
 ctandum paratior. hec ille filio s; pceptuz putemus omnibus.
 Ioz valeu⁹ li. vij. c. ij. supaddit q̄ auus eius philippus / ma
 ior ex parte mercator grece magis fuit q̄ victor. Sed qz ho
 mies sunt cupiditate insatiabiles mutabiles ⁊ instabiles. Opor
 tet pnapes multa dare. put ait seneca li. x. de bnficijs. c. xxiiij.
 loquēs de philippo p̄dicto q̄ cuidā militi dederat alteri⁹ p̄diū
 Reges inquit donant in bello opertis oculis. non sufficit homo
 vn⁹ tot armatis cupiditatibus. non potest quisq; eodez tempe

et bonus virum et bonus ducem agere. Quomodo tot milia hominum insatiabilia saturabuntur? quid habebunt si suum quod super habuerunt quasi diceret. Princeps vel dominus quasi cogitur ob armatas cupiditates suorum: ad auferendum quibusdam et dandum alijs. nec negat philippus in epistola supradicta: quomodo oportet principem largum esse et multa dare. Sed insinuat quod non sunt multum fideles qui sola pecunia quasi conducunt et mercantur magis enim condescensiuam benignitatem et sociali affabilitatem: attrahit princeps suos ad amorem quam pecuniam. Non narrat Valerius libro .viii. c. viii. Quod themistocles omnium civium suorum nomina memoria comprehendit. Et thirus omnium militum suorum nomina similiter scivit. Et metruades centum et viginti gentium que sub eius regno erant: linguas didicit. Ille thirus scilicet ut suum sine monitore exercitum salutaret. hic ut eos quibus imperaret sine interprete alloqui posset. Iohannes Solinus li. ij. supradicens Quod hic fecit sicut imperatores qui fecerunt ut suos attraherent ad suum amorem.

Capitulum de ultimo dauum. Quod de celo est victoria: et quod debet esse in eo spes firma.

Et quia victoria est de celo a rege regum. sed quia non in multitudine exercitus victoria belli: sed de celo fortitudo est. Machabeorum. iij. Principis debet esse vera fides. et firma spes. et pia supplicatio ad deum: ut ipse sit dux belli et protector suorum. Exemplo moysi exodi. xxij. ubi dicitur. Cum leuaret moyses manus vincebat israel. Non deutero. xx. Si exieris ad bellum contra hostes et cetera non timebis eos: quia deus tuus tecum est. Et sequitur. Appropinquante bello stabit sacerdos ante adiem et sic loquetur. Nolite metueret: quia dominus in medio vestri est. sic fecit theodosius: putat narrat in hystoria romanorum ubi dicitur Quod cum Eugenius et Arbogastes cum instructa adie alpium transitum tenuissent. theodosius expertus ubi et somni orationem incumbens: totam noctem pugil exegit: cum tamen se esse destitutum a suis sciret: ab hostibus circumseptum nesciret: fiducialiter arma suscipiens: signumque crucis prelio se dedit: ac se in bellum etiam si nemo sequeretur victor futurus immisit. Nazarius consultus Iohannes anachorta cum victorum sponderat Non sequitur ibi Quod cum ad congressionem ventorum esset vehemens turbo a parte theodosij in ora hostium ruit: qui et ab eius parte

spicula missa valenter hostibus infingeret: et hostili etiam manu
 missa reflecteret / alibi repelleret vt dictum est supra. Et sic ho
 stilis exercitus prostratus Eugenijs captus atq; interfectus
 Arbogastus manu sua propria percussus est. ex quo patet quan
 tum valet in bello iusticia principis & orationis instantia. Unde
 & ibidem sequitur. & post mortem theodosij filijs suis regnantib;
 bus archadio & honorio gilco comes affrice arbitratus in par
 uulis minimam spem fore affucam proprio iure usurpare cepit.
 cuius frater malalechel huius perfidiam perhorrescens redijt in
 ytaliam: qui missus ad illum hostem bello insequendum. iam sci
 ens a theodosio: quantum in rebus desperatissimis oratio hominis
 per fidem cuncti clementiam dei impetraret. capraua insulam adijt
 inde secum sanctos viros adducens: cum quibus orationibus et
 ieiunijs dies aliquot continuauit & noctes. ante tertijs quoq;
 q̄ hosti contiguus fieret: cernit noctu beatum Ambrosium pau
 lo ante defunctum qua vel quando victoriam caperet / diem sibi
 indicantem & locum: ac tercio demum die orationibus ymnisq;
 peruigil cum quinq; solis milibus aduersus octogintamilia ho
 stium pergens. eos dei nutu sine bello in editionem accepit Gil
 co comes fugaz arripuit. Et post aliquot dies strangulat⁹ in
 terijt. Mirifica ergo diuina bonitas: & magnifica fidei virtuositas
 & multifica vel multiplex orationis utilitas. Et in his princeps
 debet honorare ecclesiam dei & eius ministros. et prohibere suis
 ne presumant ecclesias inhonorare. Unde narratur ibidem q̄
 predictus malalechel rerum secundarum insolentia tumens / ec
 clesiam dei temerare ausus est. atq; ex ea quosdam non dubita
 uit extrahere / sed pena mox secuta est saculegum: ipse post ali
 quantulum temporis punitus est. Similiter narratur conse
 quenter ibidem q̄ cum achila deuastaret ytaliam: vir sanctus
 leo papa ad eum accessit. & cuncta que optauerat optinens: non
 tantum rome sed totius ytalie victoriam reportauit. Tertius
 namq; achila dei nutu fuerat. nec cuncti sacerdoti aliud valuit re
 spondere nisi q̄ ille preoptabat. Tertur quoq; achilam a suis
 post recessum pontificis interrogatum esse: cur ultra solituz mo
 rem tantam reuerentiam romano pape exhibuerit. quoniam qui
 dem ad omnia pene que ille imperasset obtemperauit ipse iussisset.
 Tunc regem respondisse: non se pape personam reuerentum esse.
 sed alium se vicum iuxta eum in habitu sacerdotali astantem

vidisse: forma angustior: canide venerabilem. illumque euaginato quoque gladio sibi terribiliter mortem minantem: nisi cuncta que ille expetisset expletet. Cuius enim princeps sit minister dei / suscipiens gladium ab ecclesia ut dictum est supra: iustus est ipsum ecclesiam honorare: eius inimicos defendere: et eorum iniurias pulsare.

Capitulum de amonitione. Quod princeps coherceat sensus suos ab omni concupiscentia.

Uiso qualiter princeps debet regere alios / ne false importet nomen principis vel regis. sollicitate studere debet ad regendum se et familiarum motu passionum interuorum et ad principandum concupiscentijs que militant aduersus animam. ut enim dicit ysidorus. ix. ethimologiarum. c. iij. Rex dicitur a regendo: recte faciendo nomen regis tenet peccando amittit. Rex eius si recta facis / aliter non eius. Ille vero vere est princeps et realiter qui sibi principatur scilicet mentalibus appetitibus et desideriis carnalibus. et merito ille rex est qui eos regit Job. xij. Et fundit respectum super principes. Unde Gregorius moral. xi. Principes dicuntur qui cogitationibus dominantur / vel principantur. et super illud ibidem. Baltheu regis dissoluit dicit Gregorius ubi supra. Qui membrorum suorum motus bene regere sciunt / merito reges vocantur. Et supra illud Job. xxxvi. Reges in solio collocat in perpetuum. Gregorius moral. xxvi. Reges que prelati scilicet motibus carnis: modo luxurie appetitum frenant: modo estum auaritie temperant. modo gloriam elationis inclinant: modo liuores suggestionis obruunt: modo ignem furoris extinguunt / reges qui temptationum suarum motibus non consentiendo succumbere sed regendo posse nouerunt: hec ille. qui tales sunt veraciter et virtualiter reges sunt. Ideo oraculus in carmine liuico ad reprehendum dominandi libidinem ita canit sicut recitat Augustinus quinto de ciuitate dei capitulo tredecimo. Latius regnas auidum domando spiritum que si libiam semotis gradibus iungas / et uterque populus seruiat vni

Et de hoc Claudianus egregie alloquens Theodosium. Tu licet extremos late domineus p̄ indos. Temeo te mollis arabis te seres adorant. Si metuis si praua cupis: si duceus ira Seruicij parare iugum tollerabis iniquas. Inteu leges / tunc omnia iura tenebis. Cum potes rex esse: tui procliuior vsus in peiora datur. suadet q̄ limina luxum: illecebus effrena fauet / tūc vincet s̄ compume motus. Asperuus tamen prompta venas cum durus ire. Consultitur / cum pena patet / s̄ compume motus. Non tibi quod liceat / s̄ quod feasse decebit. Occuret mente: domet te sp̄dum honesti. hec ille. Unde et valentinus Imperator octogenarius / et adhuc virgo / die fati sui: precomia triumphorum suorum recolens: quibus fuerat felicius / ait se tantum vna victoria gloriari: qui requisitus quare respondit. Quia inimicorum nequissimam domui meam carnem amice. Hic imperator in gloriis migrasset a seculo: nisi ei restitisset. Cum qua tu familiarem assensum pepigisti. Mit valeuus in primo tractatu. Illi ergo sunt reges et principes: qui sic seipos et sua omnia regunt. Job vicesimo nono. Cum regibus et consulibus terre. Ubi Gregorius quarto mora. Reges qui sua bene corpora regere sciunt: qui desiderio in se temperant: super subiectas cogitationes leges virtutis regulant. Reges: quia sibi ipsis president / et se regere sciunt. Iero beata terra: cuius rex nobilis est. Et de terra cuius rex puer ē. Eccl. xi. Ut eni ait Seneca Epistola sexagesimanona. Multi ut hostem vincerent: vici sunt cupiditate. Nemo cupiditatibus resistit: nemo ambitioni. nemo crudelitati: et cum agere videantur ab eis agitantur vel agebantur. Et epistola centesima vicesima loquens de alexandro. ait victor tot regum: tot populorum: ire tristide q̄ succumbens. Id enim egerat ut omnia potius in potestate haberet q̄ se. O q̄ magnis homines tenentur erroribus / felicius mos se iudicant ignaui: quia imperare sibi maximum est imperium. Et propter hoc idem tricesima octaua epistola. Si vis omnia tibi subijcere: subijce te rationi. Multos reges si te ratio regat ab ipsa disces quid et quemadmodum aggredi debeas. Et quia non semper sic facit homo. ideo non semper verus rex. prout ait idem capitulo vicesimo primo. Animus noster modo est rex modo tyrannus. rex est cum honesta intuetur salutem communi si corpus curat. et isti nichil imperat turpe: nichil sordidum.

Ubi vero corpus est impotens et delicatum: transit in nomen detestabile / et fit tyrannus / parum igitur valet principum gentibus exterius dominari principis: easque humanis regere legibus / nisi princeps illos regens: regatur lege rationis: et lege diuine equitatis. Malus enim si regnat: seruus erit tot dñorum quot videtur. putat Augustinus. iij. de ci. dei. ca. iij. Et econtrauo: melior est qui dominatur animo suo / expugnatore orbium. puerbiorum. xvi. Quia ille videt et expugnat exteriora. hic vero regit et ordinat sua interiora. sicut quod exponit Gregorius in pastoralis capi. xij. De tali rege verificatur illud. puerbio. xx. Rex qui sedet in solio iudicij intuitu suo dissipat omne malum.

Capitulū Secundū. Q princeps caueat a tyrannide et in iusticia

Quod predictis patet quia licet differt princeps siue rex a tyranno: quia princeps dicitur qui est legitime institutus et iure diuino et humano principatur: et qui est utitur predictis potest: et se ipsum regit ut dictum est. Tyrannus vero qui contrariis modis se habet Job. xij. Numerus eorum Tyrannidis annorum incertus est. Et ibi Gregorius mora. xij. Tyrannus est: qui in communi republica non iure principatur. et li. x. pollicrati ca. i. Q differentia est Tyranni et principis: quia hic legi obtemperat: et eius arbitrio regit populum: cuius se credit ministrum Tyrannus vero qui contrariis modis se habet in litteris secularibus / cautum est vel cautum: quod non est peccatum Tyrannum occidere: sed equum et iustum / ait idem libro tercio in fine. subdens rationem: qui a deo recipit potestatem / legibus seruit et iusticie: et iuris famulus est. Qui vero eam usurpat / et iura depumit: et voluntati sue iura submittit. in eum ergo merito armatur iura: qui leges exarmat. Ideo Cullius tercio de officiis capitulo septimo Nulla est nobis societas cum tyrannis sed potius summa distinctio neque enim contra naturam est spoliare eum si possis: quem etiam honestum est necare / atque hoc genus pestiferum atque impium: ex hominum societate exterminandum est. Et enim ut membra que dam amputentur / si sanguine et spiritu carere ceperunt: et nocent ceteris membris corporis sic et ista tanquam infirma hominis feritas et immanitas bellue a commune humanitate corporis segreganda. Unde et omnis princeps: licet sit legitime institutus: debet

tamen caute ab operibus tyranniis: que sunt in iustis legibus populum subiectum opprimere: in debitis tributis et tallijs agrauare rebus proprijs spoliare: operibus in debitis angariare vel aggrauare ab inuadentibus hostibus non defendere: prepositos et balanos iniustos ad populum excoiciandum perficere et sic de alijs: quia ait Augustinus de ciuitate dei capitulo secundo. Rex cum est iniustus tyrannus est. Et sapiens Ethi. viij. Ponens differentiam inter regem et tyrannum Tyrannus est / qui quod sibi est conferens intendit. Rex qui quod est utile subditorum. Rex est: qui per se sufficiens in omnibus bonis superexcellens: et talis nullo indiget: utilia non sibi sed subditis intendit ut ait ibidem. Unde de principantibus modo tyrannico dicitur prouerbiorum. xvij. Leo rugiens / et versus esuriens: princeps impius: super populum pauperem. Dux indigens prudentia multos opprimat per calumniam / de talibus conqueritur dominus Ysaie de amonono. Principes tui infideles socij furum etc. Et de talibus loquitur Seneca libro tertio de naturalibus questionibus capitulo primo. Potius est deorum opera celebrare: quam philippi aut alexandri latrocinia / et hamibalis et aliorum. Et sequitur quod est precipuum in rebus humanis non classibus maria complecti: nec in rubri maris litorum signa persequi: nec deficiente terra ad iniurias aliorum errasse in oceano ignota signa querere: sed non uidisse Quia nulla maior victoria quam uictoria domuisse: innumerabiles sunt: qui populos in potestate habuerunt: paucissimi qui se. hinc ille. Sed princeps nobilis et iustus cauet a predictis: cogitans quod est patris pater / ut habitus est supra ut enim ait Rusto. Ethicorum octauo. Similis est comparatio regis ad subditos: et patris ad filios: pastoris ad oues paterno enim modo / pie debet regere populum / et clementer ut dictum est supra. Que sit autem merces principum bonorum regentium temporaliter dicitur. Deuteronomij. xvij. Non multiplicabit sibi equos. Sequitur ut longo tempore regnet ipse et filij eius super israel: quale uero sit damnum tyrannice regnantium dicit Ecclesiastici quinto. Regnum a gente in gentem transfertur propter iniustitias et contumelias et diuersos dolos / ut patet de saule. i. Regum. xvi. Et post de Jeroboam Re. iz. Eterna uero merces bene regnantium / est regnare cum rege regum in eternum / sicut fuit de dauid

Iniuste vero principatū: damnatio eterna. Iudicium durissimū
his qui p̄sunt fiet. Et potētes potēt tormēta padent. Sap. vij.

Distinctio Quarta. De informatione eorum qui sunt presi
des prouinciarum et iudices.

Axpeditis cū dei adiutorio occasiōib⁹ alloquēdi p̄ci
apem: qui est ad modum capitis in republica. Con
sequenter de informatiōib⁹ eorū qui se habent ad
modum mēbroꝝ in republica dicendū est / vt enim
tadum est supra: presides prouinciarum et iudices / ac legis p̄ci
vendicant sibi officium aurū oculorum et lingue. Et loquēdo p̄
approbationem / presides prouinciarum siue potestates ciuitatum / si
ue prepositi populoz siue ballni villarum: habent se ad modū au
rum. Suscipiunt enim precepta p̄ncipis. Et ideo auribus assi
milantur. Iudices vero qui recta vident et iudicant: oculis assi
milantur. Sed lingue cuius vsus est eloqui / possunt comparari
iuris periti et patrom.

Capitulum primum. Q presides non ambiant illa officia.

Primi autē scilicet p̄sides ⁊ p̄positi sunt admonendi et in
struendi: ne sint cupidi et ambiosi talium dignitatum
propter easdem rationes / propter quas p̄ncipis non
debet ambire p̄ncipatum de quibus sup̄. Si enim latrocinia sunt
regna quedam parua s̄m Mug⁹. ⁊ Cullium supra. Multoma
gis tales dignitates sunt quidam p̄ncipatus. Unde et vtentes
eis: vocātur potestates: non ergo ex ambitione vel cupiditate lu
cri temporalis. nec ex cupiditate transitorij honoris: debent assu
mere huiusmodi officia: vel vt verius dicam: onera et pericula: s̄
debent assumere intuitu obediēcie superioris p̄ncipis et iniungē
tis / et affectu commodi reipublice: et desiderio subueniēdi indigē
tibus suo auxilio et patrocinio. Ecclesiastici octauo. Noli quere
re ab homine ducatum: nec a rege cathedram honoris. Noli que
rere fieri iudex nisi valeas virtute irrumpere iniquitates: s̄ valde
difficile est irrumpere iniquitates diebus istis: quia multi iniqui
et infideles sunt regno / pauci vero boni. ait enim Matius. sicut

recitat Tullius tercio de officijs. capitulo deimono. ubi ait ad vulgi opinionem: que maior utilitas quæ regendi esse potest nichil tamen inutilius ei: qui iniuste consecutus sit inuenio. pos sunt enim cuiusmodi viles esse angores et languores et sollicitudines diurni et nocturni metus: vita insidiarum et periculorum plenissima. hęc ille. Et vere ille qui ex ambitione et libidine presidiendi consequitur dignitatem prefature iniuste consequitur: indigni ergo non sunt a principibus presidendi in dictis officijs. Prout ait Valerius libro sexto capitulo octauo. Narrans de illo qui consuluit neutrum mitti in hispaniam consulem a senatu de duobus: quorum alter nichil habuit / alter nichil erat satis: eque malam Imperij magistram iudicans / inopiam et auariciam. Quam enim prefatus egenus est: multa extorquet a subiecto populo ut sustentetur et ditetur. Quando auarus est prefatus / multa rapit: ut eius inexplebilis auaricia satietur. Tales enim sunt excludendi. et amouendi a talibus officijs. unde in historijs super actus apostolorum narratur. de Tyberio: quod erat in negotijs morosus et segnis: et vix aut nunquam mutabat procuratores / et querentibus causam respondit: parcere se plebicole / scientes enim se habere procuracionem ad modicum tempus / emungunt usque ad sanguinem. Et tanto dominatur acuis quam to breuius / et qui recentes veniunt / dissipant quicquid inueniunt. Et dicebant exemplum de vulnerato: qui cum esset in via nec amoueret muscas de vulnere. alter superueniens putauit quod hoc dimitteret ex imbecillitate: abegit eas: ad quem ille. male fecisti: quia illas quas remouisti plene erant sanguine: et me parcius molestabant: que autem superueniunt acuis pungent / sic et procuratores vel officiales recenter substituti acuis insubditos desuiunt. hęc ille. Habentes enim maiorem famem siue ex inopia siue ex auaricia improbius rapiunt et deuorant. Non valeo. li. vi. c. ij. Narrat de vetula que orabat deos pro vita dyomisij tyrannum a quo cum ille quæreret: que merito suo id faceret redderet: quoniam ex puella et graue haberem tyrannum / carere eo cupiebam que infesto

deterior arcem eius occupauit: eius quoque finis dominationem magis omnis cupiebant Iheru. Tercium te importuniorē superioribus habere cepimus rectorem: timens itaque ne si tu fueris assumptus deterior in locum tuum succedat: caput meum pro salute tua deuoueo. Tam facetam autem audaciam punire dyomisus erubuit. Quales autem sunt assumendi et presidendi sufficienter docetur Exodi xviii. Prouide inquit dominus: de omni plebe viros potentes: alia litera sapientes: et timentes deum: in quibus est veritas et qui oderunt auariciam: et constituite ex eis tubunos et centuriones &c. Debent enim esse potentes: iusticie et aliarum virtutum firmati et stabilitate: et timentes deum: cultus diuinos amantes summa pietate. Et in eis debet esse veritas vite: et etiam iudicij in rebus diiudicatione: et debent odire auariciam detestatione: et munerum resutatione. De quibus infra. et absque subditorum excoitatione et spoliatione. Talis erat seruus abrahe: qui preerat omnibus que habebat. ut patet. Gen. 22. Talis erat Ioseph quem prefecit pharao toti terre egypti. Gen. 42. Et talis debet esse seruus fidelis et prudens: sup familiam domini sui. put diat saluator math. 22.

Capitulum Secundum. Quod presides caueant a pompa seculari

Qualis autem debet esse quilibet talis prelatus: et qualiter regere debeat populum sibi subiectum: patet supra ex dictis de principe: debet enim imitator esse boni principis: et recte se regere in officio sibi commisso sicut et princeps in suo dominio et regno. Secundum enim iudicem populi sic et ministrus eius. Eccli. x. Et sicut dux debet rectificare omnes in suo dominio recto regimine: sic et quilibet presidens sub eo. unde Eccli. x. Qualis est rector civitatis tales habitatores in ea. Nichilominus tamen cauere debet a seruorum et familia numerosa pompa: et a nimia personarum inutilium sequela ad populi subiecti grauamen: exemplo antiquorum. unde narrat Oaleus libro. x. ca. iij. De chato. Qui etiam cum bellis quilibet interesset: filium secum trahens duodecim seruos habuit. Similiter narrat ibidem. de sapione emiliano. Quod post duos inclitos consulatus: totidemque sue precipue glorie triumphos: septem seruis sequentibus officio legationis functus est. Et sequitur itaque cum per socios et exterarum gentes iter faceret: non eius mancipia sed victorie numerabantur. Nec quantum

auri et argenti: sed quantum amplitudinis secum pondus ferret estimabatur. Item cauere debet preces qui preest populis a congregatione indebita diuitiarum: et ab exorta iniuste pecunia: exemplo antiquorum. put narrat Valerius ibidem de talibus. Quod post consulatus in nullo fuerunt ditiores: sed etiam mortui sunt pauperes. Unde narrat ibidem. Quod Valerius post tres consulatus populo Romano acceptissimus: sic mortuus est: quod patrimonium ad exequiarum expensam non sufficiebat. Similiter narrat de archonemio: qui fuit arbiter salutis publice / ut ita pecunie inops discederet quod sepulture honore careret: nisi ex collecta pecunia a populo fuisset funeratus et similiter narrat de alijs: quod sic pauperes decesserunt post suos consulatus. quod non haberent. unde dicitur filios suos manducandos: nec unde possent sepeliri cum honore: et hoc ideo: quia quod libet intendebat saluti reipublice. et non comotus proprijs ut videtur est supra. ubi de principe et de consulibus bene narrat Vegetius libro quarto capitulo tercio ubi dicit. Quod Sapius post res gestas prospere in hispania in summa paupertate decessit. Nec ea quidem relicta pecunia: que sufficeret in dotez filiarum: quas ob inopiam publice dicitur senatus. Item debet cauere talis a comestratione et luxu: et luxuriarum lasciuia Unde narrat Valerius ibi supra de quodam illustri viro scilicet de Ratione. Quod tubus feruis committatus hispaniam rexit: et eodem cibo eodemque potu contentus erat: quo remiges / illum enim grata frugalitatis consuetudo: in hoc genere vite: cum summa dulcedine continebat. Similiter narrat Vegetius ubi supra. primo. Qualiter antiqui cauebant a luxurie lasciuia. ubi ait. Quod antigonus cum audisset filium diuertisse in eius domum: cuius tres filie insignes et speciose essent iussu edixit: ne quis minus quinquaginta annis natus / hospitio matrisfamilias vteretur: predicta enim multum nocent existentibus in officijs publicis: et etiam populis subiectis. Et ideo a predictis debent cauere quorum multi tamen contraria faciunt: quod tolerandum est: summe autem sic presidentes deum habere debent et ecclesiam in reuerentia et populum subiectum sub disciplina. Et nichilominus tractare pauperes cum misericordia cogitantes quod oportet eos misereri paupertati subditorum / ut deus habeat misericordiam. Unde narratur in uita beati basilij. Quod accessit quedam muliercula tanquam ad potentem apud principes regionis postulans sibi prouidentiam fieri id est misericordiam per eum qui suscepit ei.

Hec mulier dicit me posse apud te si ego possuz ostēde. Et ille rescupit ei pater sancte: volui misereri illi / si nō potui / pro eo quia tributis subiaceret. Cui basilus rescupit / siquidem volens non potuisti / bene: ut cū q̄ res se habeat / si potens non voluisti: ducat te chustus ad indigentium chorum et ad indigentia horum ut quantum volueris non possis / et sic factum est. postea enim captus est ille et intercessionem beati basilij hberat⁹ qui gratias agēs / restituit mulieri in duplū quod abstulerat. Ideo ait saluator Math. 18. Nonne oportuit te misereri cōserui tui / sicut et miseratus sum tui. Et math. xxiiij. de malo seruo. Qui māducat et bibit cum ebriosis et percutit seruos / ad quem veniet domin⁹: die qua non sperat. Prout dicitur ibidem in predictis etiam modis quibus princeps est informandus. potest et quilibet informari: qui preest populo sub eo. ut dictum est et cetera.

Caplm. 3. **Q** iudices discutiāt et diffiniāt causas cum diligentia

Iudices autem vendicant sibi locum oculorum in republica. ut dictum est. Sicut enim oculi discernunt eaque sunt ad corporis utilitatem a noxiis: quia oculi speculatores quidam sunt et ideo in alto siti sunt ad preuidēda pericula sicut Ambro. i. exam. Omel. vltima. Sic iudices in republica in alto positi sunt: ut discernant iusta ab iniustis / salubria a noxiis. Oculi inquit tui recta videant. puerbiorum. x. Unde dicitur iudex: quia si ius dicēs populo / siue quid iure disceptat. Iure autē disceptare est iuste iudicare. non ē autem iudex: si in eo non ē iusticia. xxiiij. q. ij. Et papias idem. Quales autem debent esse iudices dicitur Deutro. xiiij. Date ex vobis viros sapientes et gnatos et quorum conuersatio sit probata in tubub⁹ vestus et sequitur. Et p̄cepit eis dicēs. Audite illos: et quod iustū est iudicate. Qui enim debent esse viri: requiritur in eis virtutis constantia / viri enim p̄prie est fortitudo. Sic Cuius libro primo de questionibus tusculanis. Et vir dicitur est a virtute: vel quia maior vis in eo ait papias. Quia ad sapientes requiritur debita sapientia iuris et legū. Iudex enim dicitur dicens ius. ut dictum est: quia gnau experti in diuersa inoustrua. Gnarus est peritus / doctus / sciens / sternu⁹ gnau qui periciam pume veritatis insinuāt ait papias. Quia conuersatio probata scilicet laudabilis et redolens fama. tales enim

debent esse iudices in quantum iudices: possunt enim aliquando idē
 esse iudices & presides. Presides in presidendo / iudices in iudican-
 do. Deuteronomij secundo. Iudices et magistros constitues in om-
 nibus partibus tuis. Hi sunt admonendi ut exerceant iudicium dili-
 genter & studiose ordinabiliter et prouidenter et iuste Job de-
 amonono. Causam quam nesciebam diligentissime inuestigabam
 ubi Gregorius mora. 19. Quod proferendum sententiam iudico
 nunquam precipites esse debemus: ne temere indiscussa iudicemus:
 ne quelibet mala audita nos moueant. ne passim sine probatione
 credamus. Debet ergo esse in iudicio exquisita discussio / facilis cre-
 dulitatis exclusio propositorum examinatio / et cum deliberatione
 sententie prolatio et hoc merito: quia dei iudicium est. Deutero-
 pumo. Ita paruū audietis ut magnus: nec accipietis cuiquam
 personam: quia dei iudiciū ē. Et ideo ait dominus / Exodi vicefi-
 moterio. Nec in iudicio plurimorum acquiesces sententie et a ve-
 ro deuiando / et iniuste sententiando. Summe igitur cauere debēt
 iudices / et a predictis et ab eis que iudicium peruertunt. Simili-
 ter cauere debent et diligentes esse in causarum discussione / et in sen-
 tentiarum diffinitione: quia ut ait Gregorius ubi supra. Maiores
 cuncta cumina tarde credenda sunt / cum audiuntur / et tamen citius pu-
 nienda sunt cum veraciter cognoscuntur: facilis enim credulitas
 facit peruersum iudicium: sicut fuit de pharaone qui nimis cre-
 dulus verbis coniugis sentiauit contra Joseph / et tradidit eū car-
 ceu. Genes. xxxviii. Item de factis discussionis. accusationum
 et defensionum est occasio / vel causa iniusti iudicij: sicut fuit de
 populo condemnante susannā ad dictum senem Danielis 13. Que
 fuit liberata testibus examinatis et condemnatis. Unde et salua-
 tor liberauit adulteram: quia nō fuit qui condemnaret. Johānis
 octauo. Et enim dicit Bernhartus de gradibus humilitatis / ē iu-
 diciū quadruplex scilicet veritatis Joh. v. sicut audio sic iudico
 Et iudiciū odij sicut illud. Secundum legem debet moueri: dixerūt
 iudei de chusto. Et est iudicium terrois. Sicut illud Johānis
 vnde dicit. Si dimittimus eum sic veniunt romani et tollunt &c.
 Et est iudicium amoris scilicet carnalis. sicut fuit de dauid. Qui
 noluit quod Absolō paret. v. re. xviii. Et ideo statutū ē: nō debere
 admitti ad iudicium speciales amicos: ne fallant vel fallant / hec ille

De iudicio

Quadruplex iudicium

Et cōcordat huic dictum. *Culij* iij. de offi. capitulo x. Depone enim psonaz amici: cum induit perso:ā iudicis. Quātū dabit amicie / ut veraz amici causam esse malit et ut orandē litis tempus q̄ aliud per leges liceat acōmodet. Cum vero v̄nica sententia dicenda sit iuramento: meminevit deum se habere testem ut ego arbitro: mentem suam. hec ille Cauendum ergo iudicibus: ne ex nimia credulitate: ne ex discussionis amissione: ne ex odij immunitate ne ex timoris pusillanimitate: ne ex carnalis amouis affectione ne ex amicicie familiaritate: ne ex muneruz cupiditate iudicium p̄uertant. Quatuor modis peruertitur iudiciū timore / odio / amore cupiditate. Ut habetur xi. causa q. 6. Sed prouideant q̄ sint imitatores sumi iudicis: cui⁹ iudicium in terris exercent de quo dicit *Ysaie* xi. iudicabit in iusticia pauperes. Q̄ diligentes et cauti fuerunt antiqui in causarum discussione: et q̄ sagaces et prouidi i eandem examinatione / et q̄ constantes et inoustrij dilatione in causarum dubiarum sententiatione: et q̄ clementes et pij in quorundam etiam reorum pro exigentia causarum absoluteione patet in gestis eorum. De primo salicet discussione causarum solleteri narrat *Valerius* li. primo ca. tercio. Q̄ demostenis astucia miuifice cuidam anille succurra est: que pecuniā depositi nomine a duobus hospitiibus acceperat: ea conditione ut eam simul utriusq̄ redderet: quorū alter interiecto tempore: tanquam mortuo sodo suo squalore obitus / anille decept⁹ omnes nūmos abstulit: superuenit deince alter / et depositum petere cepit: habebat illa misera pauiter et pecunie et defensionis penuriā: iam q̄ de laqueo et suspēdio cogitauit / h̄ oportune sibi demostenes patronus affuit. Qui ut in aduocationem aduenit: mulier inquit parata est depositi fidem soluere sed nisi sodū adduxeris quod facere nō potest: Quomiam ut ipse vociferans / hec dicta est lex ne pecuniā alteri sine altero numeraret / et sic euasit mulier. De secundo salicet de examinatione causarum satis patet *Dan.* xiiij. Obi salicet daniel omnes ad iudicium reuocabat / falsos testes confutauit innocentem liberauit et datum in discussum iudicium retractauit. Unde et petrus alfonsus narrat in suo tractatu de quodam cui⁹ cognomen erat refugum pauperum eo q̄ solebat pauperes ad iuuare. Cum quidam pauper ut ibi dicitur locasset domum suam cuidam vicino diuiti: qui cogitās illum spoliare predioso suo posuit quedam colia plena oleo i domo quedā semplena: tempore elapso venit videre

de p̄ iudicibz amicitia

modi p̄ iudicibz

de p̄ iudicibz

de p̄ iudicibz

illa: et inuenies dolia semiplena imposuit pauper cumen furti, ut
 inde posset eum spoliare et cum esset vocatus ad iudicium et cum non
 restaret illi nisi damnatio. Ille qui vocabatur refugium pauperum
 vocauit eum seorsum et inquisiuit si fuerit innocens a crimine im-
 posito quo iurante quod fuerit innocens: redijt cum eo ad iudicium
 petijt quod illa dolia mensurarentur et si esset tantum de fecibus in
 semiplenis sicut in plenis dolijs: ille fuerit condemnandus: si vero
 non esset in eis que erant semiplena nisi medietas secum esset liber
 and: quia ex hoc planum esset quod nunquam fuerant plena: et sic fa-
 ctum fuit et pauper liberatus est. Et sic patet quantum valet pro-
 uida examinatio in iudicio. Similiter patet de tercio scilicet de di-
 latione iudiciorum prout narrat Valeus libro viij. capi. x. Quod
 quedam mater familias virum et filium interemit: cum ab his
 optime indolis filium iuuenem quem ex priore viro enixa fuerat
 compeisset occisum: quam rem Dolobella consul ad se delataz athe-
 nis ad auopagitarum cognitiones tanquam ad iudices grauioribus
 exercitationibus religauit: quia ipse nec libertate duabus cedibus
 contaminata: nec punire eam iusto dolore compullam sustinebat
 Sed auopagite quoque non minus sapienter inspecta causa et accu-
 satozem et ream post centum annos ad se reuerti iusserunt eodem
 affectu moti: quo Dolobella. Sed ille transferendo: hi differendo/
 questionem damnandi et absoluedi ineffabili cunctatione muta-
 bant. Similiter narrat Agellus de dilatione iudicij differendi in-
 ter prothogora vel pithogora secundum alios Ut pollicratus li. v. ca-
 xij. et discipulum suum Inter quos fuit themachus Euallus ado-
 lescens. diues eloquentie discendi gratia causas quod orandi cupi-
 ens fuit: hic in disciplina pithagore se dedit promittens pecuniam
 quantam peteret: data medietate antequam ingrederet. Daturus
 aliam qua die. puniam causam apud iudices petorasset et uisisset
 postea cum diudus auditor affectus quod pithagore fuisset: facundiam
 quod a studio promouisset / transcurso tempore longiori et causanti-
 bus patrocinium denegaret ne doctus impleter mercedem habi-
 to consilio: litem cum eo pithagoras contestatur cum ad iudices
 ergo in eundem constituendos cause uenissent gratia: pithagoras sic
 exorsus est / disce inquit stultissime adolescens utroque id modo fo-
 re uti reddas quod peto siue pro te pronudatum erit siue con-
 tra te: nam si contra te lis erit data merces michi ex sententia de-
 bebunt quia ego euinco. Si vero secundum te iudicatum erit merces mihi

Dolobella

Agellus

222

f

ex pacto debetur: quia tu vinces. Ad q̄ placde Euall⁹. opto inquit tue tam ancipiti captioni esse obuiam: si verba non ipse facerem: atq; alio patrono vterer. Sed magis in ista victoria pludum est: cum te non in causa tantū s; in argumento quoq; isto euicero. Disce ergo tu magister sapientissime utroq; modo fore: uti non reddam quod petis: siue pro me pronunciatum fuerit: siue contra me. Nā si iudices pro causa mea censerunt: nichil tibi ex sententia debetur: quia ego vinco. si cōtra me pronunciatum fuerit: nichil tibi ex pacto debeo quia non vinco: et sic ab adolecente discipulo: magister eloquentie inclitus / suo argumento confutatus est: et captōnis versute et excogitate frustrat⁹. Tūc enim iudices dubiosum sibi hoc et inexplicabile esse: qđ ab utroq; dicebat et utrūq; dicebatur ratum: ne sentētia sua in utrāq; ptē dicta ipse sese responderet rez in iudicatā reliquerunt / causaz in diez longissimū p̄telantes: nec terzuit eos phi. predicti audoutas cum fuerit Pitagoras magne autoritatis apud philosophos / siue fuerit p̄tagoras qui fuit acerrimus sophisticator. ut ait Agelli⁹ li. v. ca. primo de quibus dictum est supra parte prima. Iudicia enim festinata / penitentia sepe pauūt ut patet sup̄ de Theodosio. On et greci cum vgerentur ad sententiā aliquā: antequam de causa liquereat responderūt patres suos solem apud antepedes nō vidisse sed expectasse semper donec etiam ipsis ouatur vel ouretur. Dicunt etiā nimis perpetū esse viatozem: qui antequā lucifer ouat occasis adhuc tenebus / luce q; remota / dietam aggreditur. sicut recitat Pollicratus libro quinto vbi supra.

Capitulū Quartū. De veritate iudicij et ordinata indulgentia

DE quarto vero salicz de absolutione reoz ex indulgentia narrat Oaleu⁹. li. viij. ca. iij. Et hoc ex varijs causis. sicut ibi recitat vbi ait. Quidā infēcte sororis cum mine a rege damnat⁹ / a p̄lo est in iudicio absolutus: quoz altez atrocitas neas mouit. altez causa flexit: q̄a in maturū virginis amorem seuerē magis q̄ impie punitum estimabat salicet populus. Similiter narrat ibidem de quodam: qui erat reus homicidij nihil pro se recusans: s; paruulos suos flens cōmendare cepit salicet iudicij. Mitigata igitur contentione: qui cōsensu omnū pitu⁹ erat / pene nullum triste suffragium habuit: misericordia ergo illā

questionem non equitas rexit: quia que innocentie tubui nequi-
 uerant / absolutio resp. tu pueroꝝ data est. Similiter narrat ibi
 de alio accusato q̄ graues iniurias socijs attulisset: et cum senten-
 tie iustes de eo ferebantur: repentina vis inibi incidit. Cūq; illi
 prostratus humi pedes iudicis oscularetur / et os suum sceno re-
 pleret totam questionem a seueritate ad clementiam et mansue-
 tudinem transtulit. Similiter de quodam reo et damnato / cū cla-
 mauit se innocentē opprimi. Et iudex responderet: nichil sua in-
 teresse / an nocens an innocens periret dūmodo periret / ob uiolē-
 tiā didi ab alijs liberatus est. Similit̄ narrat de alio. quē damna-
 bat crimen libidinis. s; confessio intemperantie liberauit. Et sic de
 modis consimilibus prout narrat ibi. Erāt enim promores ad
 absoluendum q̄ ad condemnandum. ut patet ex his dictis. Et de
 hoc narrat Augustin⁹. xviii. de ci. dei ca. x. ubi loquitur de aro-
 pago. Ariopagite inquit curiales illi⁹ orbis erant scz athenaz
 et inde nomen habuerunt s; varronez q̄ mars qui dicitur ares
 cum homicidij reus haberetur. iudicantibus duodecim de his in eo
 pago: sex eorum sententijs absolut⁹ est et supple liberatus est: q̄a
 ubi paus nūmeru sententie fuerunt / preponi absolutio damnatio
 m̄ solebat. Si ergo pagani et gentiles: deum ignorantēs / fidei exp-
 tēs: diuinum iudiciū futurum non precogitantes: nec beatitudi-
 nem sperantes / ita fuerunt in suis iudicijs diligentes: quales de-
 bent esse fideles / non solum in iudicijs suis s; i iudicio quod dei est
 dei enim iudiciū est. Deutro. primo Prouidere ergo debent iu-
 dices fideles / ut iudiciū fiat: sufficienti discussione examinatum
 ut dictum est. Unde narrat Aug⁹. vi. confess. Post medium de
 alipio collega suo / q̄ apud carthaginem fuit deprehensus / tāquā
 fur: quia ibi apprehendit quandam securum / quam fur quidam di-
 miserat cui comprehenso obuiauit quidam notus sibi: et inquisi-
 uit quid acciderat cui cum intimasset factum: duxit eum ad domū
 predicti suus inquisiuit q̄ de securu cuius esset a puero qui erat
 ante hostium. qui cōfestim ait / nostra est. et deinde interrogauit
 et aperuit cetera et in domum illam causa translata est. Et nō ar-
 bito: inquit Aug⁹. ob causaz aliā deuz permisisse illum capi. nisi
 ut ille uir tantus futurus iam mēperet discere / q̄ nō facile in cog-
 noscendis causis homo ab homine dānandus esset: temeraria cru-
 delitate. Ideo iniunxit beatus Ambro. Theodosio ut ante .xxx.
 diem non damnaretur aliquis ad mortem. ut habitum est supra

Unde et dominus ait. Gen. xviii. clamor sodomorum & gamoz
 reoz venit ad me / & sequitur: descendam et videbo utrum clamore
 qui venit ad me opere compleuerunt: an non est ita. Obi dedit exē
 plum iudicibus exquisite discutiendi anteq̄ iudicent. Item pui
 cere debent / ut iudicium sit indeclinabili equitate redūz: ut non p
 uertatur affectu carnalitatē vel metu potestatis / vel inuentu cupi
 ditatis: nec malignitatis odij alicuius hominis. Iudices enim iu
 dicauerunt contra Alexandrum p militib⁹. ut habitum est sup
 Unde narrat Aug⁹. ubi supra De alipio: q̄ eius inuoles non so
 lum illecebra cupiditatis temptata est / s̄ stimulo timoris quando
 assistebat iudici: et eius erat consiliarius rome. ubi cū quidā potē
 tissim⁹: uellet sibi licere ex more potētie / qd̄ erat per leges illicituz
 restitit Nilipi⁹. promissum enim premium irusit: animo pretēte
 mine calcavit. Et licet iudex in ipm causaz transferret / asserēs se
 ab eo nō permiti: et licet codices confidēdos sibi curaret precijs
 pretorianis semper restitit / et deliberatione in meli⁹ uertit: utilio
 rem iudicās equitatez: qua phibeatur q̄ potestātē qua sinebat
 Sic enim precepit domin⁹. Exodi. xxiii. Nec in iudicio pluri
 rum aquiesces sententię. ut a uero deuias: et ibi non declinabis in
 iudicium pauperis. Leui. xix. Non iniuste iudicabis: & post: noli
 facere iniquū aliquod in iudicio scilicet in numero pondere et mē
 sura. Item iudices prouidere debent / ut iudicium iusto animo &
 iusto ordine exequantur: & etiam redā intentione: non ex ira uel
 crudelitate / sed intentione iusticie conseruande. Quod enim iustū
 est / iuste exequeris. ait dominus. Deuteronomij deimosexto. vñ
 narrat. iij. dyal. Gregorius uicesimoquinto capitulo. de quodā
 qui uidit petrum maiorem ecclesie in locis deterrimis magno pon
 dere ferri ligatum / ac depressum: a quo cum querebat: cur hoc es
 set. dictum est ei: q̄ hęc paciebatur: quia si quid ei pro facienda ul
 tione iuebatur ad inferendas plagas: plus ex crudelitatis desir
 deuo q̄ obediētia seruibat. Summe enim debet iudex cauere ab
 ira & crudelitate / ipm deū imitando / de q̄ Sap. xxiiij. Et tu cum
 tranquillitate iudicas. Ita siquidem uiri iusticiam dei nō opera
 tur Jacobi pmo. Unde narrat Beneca. de quodam iudice tycā
 nico qui ex ira dānauit tres milites innocentes: unum quia redi
 erat a uia sine suo cōmilitone. Imponens ei q̄ illum interfecerat

precepitque alteri militi ut eum duceret ad locum supplicij. Qui cum
 educus esset: venit comilito socius suus / quem videns centurio /
 cui fuerat preceptum alium occidere: reduxit ambos ad iudicem
 quos videns iudex iratus dixit. Primum te iubeo interfici: quia dā
 natus es. et te similiter ait alteri: quia causa dānationis comilito
 mi fuisti. Tercio dixit / et te iubeo occidi: quia iussus occidere im
 peratorum non paruisti. Unde Seneca Oportet solers est iracundia
 ad fingendas causas furoris: tres sunt puniti ob omnis innocentiam
 excogitavit iste quemadmodum tua cumina faceret: quia nullum
 inuenerat / habeat iracundiam hoc mali: non vult regi / irascitur ipse
 veritati: si contra voluntatem suam apparuerit. Et de hoc Vido
 rus bene de summo bono li. iij. ca. lvi. de verbosis et iracundis iu
 dicibus. Iudex iracundus iudicij examen contuei non valet: quia
 caligine furoris excecatus non videt. Item providere debet / ut
 iudicium sit liberalitate gratuitum non veniale vel venditum. prout
 ait Augustinus. xxv. epla. ante finem. Non ideo debet iudex ve
 dere iustum iudicium / vel testis verba testimonij: quia vendit ad
 uocatus iustum patrocinium. Et iuris peritus verba consilij. Illi
 enim inter utranque partem examinis adhibentur. Isti ex una p
 te consistunt. Cum autem iudicia et testimonia que nec iusta nec
 vera vendenda sunt. Iniqua venduntur et falsa multo sceleratius
 utique pecunia sumitur: quia scelerate etiam a volentibus datur
 cum ille solet tanquam male sibi ablatam pecuniam repetere: qui iustus
 iudicium emit: qui vero pro iniquo iudicio dedit. vellet quidem re
 petere / nisi puderet vel timeret emisse. hec ille. Et idem. 22. q.
 ultima. Tali enim venditione nihil inordinatius: quia iusticiam ven
 dere iniquitatis est. Injusticiam vendere rabiosa insania est: prete
 rea talis vendit iusticiam: quam non habet. In alijs enim contra
 ctibus res vendita alienatur a venditore et transit ad emptorem
 Sed in tali contractu nullam iusticiam habet venditor / licet forte
 effectus iusticie transeat ad emptorem. Unde talis / et veritatem
 ipsam inhonorat et vilificat / et quia ipsam cum sit impreciabilis expo
 nit pro precio / ipsum iudicium pervertit. Proverborum. xxiiij.
 Qui cognoscit in iudicio faciem: non facit bene: iste pro bucella pa
 nis deservit veritatem. Quibusdam enim iusticia nihil est pre cau
 tate pecunie. ait Augustinus. v. confess. Nihil ergo sordidius nil
 turpius nil iniquius tali venditione: apud antiquos enim omne quod
 ex debito officij gratuitum esse debet: si fiat in precium in sordibus

xxiiij. q. 1. d. 1.

computatur. prout dicit in pollicrato libro quinto capitulo .xi.
 Propterea iudex est famulus iusticie / que regina est virtutum
 ille ergo iudex qui vendit suam dominam et reginam: vel prostituit
 omni precio valentiorum / sicut proditor male peire debet: quia
 ut dicit Pollicratus ubi supra. predum non dicit tantum pecunia
 sed obsequium et omne munus. prout infra dicitur. Talis ergo:
 sicut seruus infidelis. dominam cui ex fide famulari tenetur: quasi
 in forum ipsam distrahit Joelis tercio. puellam venderunt pro
 vino ut biberent id est ipsam iusticiam incorruptam et sinceram. Et
 non solum ille venditor est iniquus sed etiam emptor. ut de illis ve
 rificetur illud Ezechiel . septimo. Qui emit non letetur. Emptor
 enim talis / scienter et ex intentione allicit et corrumpit peruersus
 iudicem: sicut fuit de balaach: qui corrumpit balaam muneribus et
 excecavit. Numeri vicesimosecundo. Et de hoc bene Ysidorus ter
 cio de summo bono capitulo .lv. De prauis iudicibus. Nullus pro
 do tam cupidus in alienis quam iudex iniquus in suis. latrones in la
 tebris fauibus latentes infidias ponunt: isti palam rapacitatis
 auaricia seuiunt: et sequitur eorum figura. ut ait quidam tanquam
 stilla describitur atque depingitur. Ipsa quidem est humana specie
 sed capitibus carnis accincta et circumdata. unde petronius. Quid
 faciunt leges: ubi sola pecunia regnat. aut ubi paupertas vince
 re nulla potest. Nam nunc iudicium nil est nisi publica merces. Et
 propter hoc iudices sacramento alligantur legibus iurare / quod om
 nino iudicium cum veritate et legum obseruatione disponant /
 ipsorum iure cautum est. ut factorum euangeliorum scripture terribi
 les ante sedem iudicalem deponantur. Ibiq; ab initio litium usque
 ad finem permaneant: nec amoueant: nisi sententia reatata: quo to
 tius consistorij latitudo ipsius dei repleta presentia omnibus me
 tum incudat / et ad sacrosantas scripturas reuerentiam et ob in
 quisionem veritatis: omnis iniquitas propulsetur: omnis quo
 que carnis et sanguinis religio iudicialia propellat affectus: euacuans
 iram et odium metum et auariciam: quia ut ait Julius cesar
 aut facile animus verum prouidet: ubi ista proficiunt. prout dicitur
 In pollicrato libro quinto capitulo .xij. Et de iuramento iu
 didis Cuius de officio libro tercio ca. ij. Ista regia frustra ponit
 dicitur in Pollicrato libro quinto ca. xij. Et de iuramento iudi
 cis Cuius de officio .li. tercio ca. xi. Quod neque contra rempubli
 cam: neque contra iurandum: ac fidem amicie: vir bonus faciet.

Et ideo ut ait ibidem. preclatum a maioribus accepimus morem
 rogandi iudices: si eum morem teneremus: quem salua fide faceze
 posset. hec rogatio ad ea pertinet que paulo ante dixi: honesto ami
 co a iudice posse concedi. Nam si omnia fadenda sunt: que amici
 volunt non amicitie tales sed contractiones putande sunt. unde ad
 describendum qualis debet esse iudex: induit Agellius li. v. de yma
 gine iusticie Cusippus inquit os et oculos iusticie vultuzque seuerus
 ac venerandis verborum coloribus depinxit. Et sequitur: forma
 virginali: aspectu vehementi: et formidabili: luminibus oculorum
 acerbis: nec humilibus nec atrocibus: sed reuerende cuiusdam tristis
 die dignitate. Et per huius ymaginis significationem intelligi vo
 lunt iudicem: qui iusticie antistes est: oportere est graueque siue seue
 rum incorruptum in adulatione id est cui non possit adulari: contra
 improbos immiscuoruz. atque inexorabile: electumque arduum ac
 potentem vi et maiestate equitatis veritatisque teneficium. De instructioe
 iudicium. ij. q. i. per totum et c. iij. q. iij. de pena vero mali iudicis
 Valeus li. vi. ca. iij. Cambises mali cuiusdam iudicis e corpore
 pellem detractam: selle iudiciarie tetedit et in ea filium eius iudica
 turum consedere iussit. Unde dicitur. Sit tibi lucerna lux lex pellisque
 paterna. Ceterum rex barbarus atrocis ac noua pena iudicis ne
 quis postea iudex corrumpti posset prouidit. Solent ergo prouideant
 iudices: ne peruertant iudicium dei: ut non a deo eternaliter punia
 tur. Ex quo tanta pena puniuit rex barbarus iudicem iniquum.

Distindio Quinta. Capitulum primum de informatione adu
 uocatorum. Quales debent esse et a quibus cauere.

Qonsequenter admonendi sunt oratores siue aduo
 cati vel legiste: qui vendicant sibi locum et officium lin
 gue in republica: pronuntiant enim causas expediens
 das pro reipublice utilitate et necessitate: sicut et lin
 gua enundiat corporis utilitates et necessitates: proprium enim est
 oratoris a parte distinde et ornate dicere. ait Cullius libro pr
 mo de officijs ca. primo. Et hi sunt informandi: ut utantur scien
 tia sua et eloquentia ad reipublice utilitates et salutem: non permi
 diam prout ait Cullius libro. iij. capi. xvi. Quid tam inhuma
 num est quam eloquentiam a natura ad salutem hominum et ad con
 seruationem datam: ad bonorum pestem perniciemque conuertere

S. Oratorum
 791
 797

veruntamen ut hoc fugiendum est: ita est horrendum religioni in-
 nocentem aliquem impugnare: sicut aliquem nephauū impiuz
 q̄ defendere. Ex his patet: q̄ tales cauere debent: ne ip̄az verita-
 tē / causasq̄ ei⁹ oppumāt et destruāt: ne inocētes & iustos impug-
 nent / et damnificent ne falsitates vel fallaces causas defendendas
 summāt: et impios v̄similibus rationibus iustificent. Qui enī
 iustificat impium: et condemnat iustum: abhominabilis v̄terq̄ ē
 ante deum. prouerbiorum. xvij. Talia enī consueuerunt perpetra-
 re predicti in foris litigiosis. prout ait Aug⁹. tercio confessio-
 num post principium. foris inquit litigiosa et in eis hoc ip̄so lauda-
 bilior: quo fraudulentior. Et quod periculosius est ad huiusmodi
 officia aliqui seip̄os vendunt. prout ait Aug⁹. ix. confess⁹ post p̄-
 cipium. loquens de seip̄o: placuit michi subtrahere ministeriū lin-
 gue mee mundane loquacitatis: ne v̄terius per me mendaces nō
 legē tuā: non pacem tuaz sed insāmas mendaces et bella forensia
 mercarent ex ore meo arma furou suo. Sic enī est de talibus: q̄
 predicta faciunt / licet enim iura sint iusta et leges recte / conuerte-
 re tamen illa ad veritatis oppressionem et falsitatis promotionē
 est eis abuti / quod faciunt multi: et vt magis hec possint facere /
 dilatant philacteria sua. et magnificāt fimbrias suas / taz ornatib⁹
 vestium q̄ pompa gestuuz q̄ arrogantia verborum. Prout dicitur
 in quadā tragedia de quodaz qui vidit infernum: et vidit ibi
 turbaz aduocatorum / et dixit. Deu venale genus hominum / ac-
 cedite et mecum in hoc vase balmiamini superest enim adhuc loc⁹
 s̄ nobilis animus indignatur querere honorem ab exterioribus
 ornamētis. Prout dicitur de demostene In pollicato libro octa-
 uo capitulo tredecimo Demostenes inquit anteq̄ virtus eloquij
 eius innotuisset: cultus operosior dicitur appetisse intorscens
 q̄ purpura caudicū vendit: et postquaz noticiam et famam as-
 secutus est: eloquentie toga contentus est: dicens velle sibi a se
 potius quaz a mitore vestium: aut cultu exquisito constare glori-
 am: omnis Mustipum decuit color status et res: quilibet meuz
 tus celeberrima per loca vadit. Quem enī proprius attollit
 honor / vilitas non depumit. Emendicatum laudis videtur esse
 suffragium quod ab exintunseco pendet / profecto vnus egre-
 gie virtutis titulo quisq̄ magis clarescat: q̄ splendidissimo luxu
 ue instrumēto / et omni lenocinio vanitatis. De ista mata reperit
 hos versus. Nemo sua veste probus est demostene teste.

Nam mendicatum decus a foris est reprobatum / clarescas ex te solo non diuite veste. Cum ergo virtute omnis aīa polleat / iusticia clarius emitescit. Adomo ergo sapiens et virtuosus / dedignari debet / ostentare se ab exterioribus ornamentis / et sic quasi vendere se. Et non solum etiam aliquando se tales vendunt vel suū patrimonium: s; quod mirabilius est / vendunt suum silentium. Et cū silentium sit prauatio locutionis: vendendas exponunt ipsas prauationes. et sic que nullius sunt precij: venalia sunt apud eos. put narratur de demostene: qui cum Mustodemū auctorē fabularum interrogasset: quid mercedis vel quātā mercedem accepisset in causa et ille respondit / mille nūmos. plus inquit demostenes accepi ego ut tacerem: planum est. Igitur tales esse miserabiles venditores qui nō solum se et sua vendunt s; rerum prauationes. ut dictum ē. Et lingua talis venditoris multum damnificata est in republica. Prout ait Pollicratus libro .v. ca. ix. Quod causidicorum siquē lingua est damnifica: nisi eam ut dicitur solet: fimbria argenteis vinctas. sic etiam non solum vendunt se et sua s; etiam aliquando causas protrahunt: ut plus lucrentur / vel veritatem excludunt / vel quod nequius est interuunt: et hoc ut fiat peruersum iudicium. ut de illis verificetur illud Ysa. lx. Cōuersum est retro: sum iudicium: et iusticia longe stetit: quia corruit in plateis veritas / et equitas non potuit ingredi. Tot enim repagula fallaciarum / et tot obstacula astuciarum adducunt: q̄ non habet veritas ingressum. Et quod grauius est: eam falsitatibus interuunt / et propinant quandoq; vinum erroris. sicut dicit Augustin⁹ primo confessionum ante mediū. loquens de poetis. nō accuso verba quasi vasa electa: s; vasa erroris vinum quod ī eis propinatur ab illis doctōribus. Et libro sermonum. Quid valet eloquentia pagani: qui tāquam pocula predaiosa mortiferos propinant errores et facit linguā frameam et gladium bis accutum / potest enim dici de talibus lingua eorum gladius accutus. Sed sciant tales / q̄ omnes tenentur ad restitutionem omnium que lucrati sunt iniuste. Prout ait Augustinus. xxxvi. Epistola ante finem. loquens de zacheo qui ait. Si cui quid abstuli in quadruplum reddo. Luce. xix. Verū tamen ait Augustinus. Si iusticia sincerius consulatur iustius dicitur aduocata vel aduocatio. Redde quod accepisti / quando cōtra veritatē fecisti / iniquitati astitisti: iudicē fefellisti / iustā causā

oppressisti / de falsitate vidisti / quia vides multos honestissimos et
 disertissimos viros / non solum impune verum etiam gloriose sibi
 videri committere. Et non solum tenet ad restitutionem eorum que
 accepit / sed etiam eorum que per iniustam aduocationem suam ius-
 ti amiserunt. Unde ibi Aug⁹. Quis tandem aduocat⁹ facile re-
 peitur. qui dicat suscepto suo / redde quod michi cum male adesse
 cepisti / et redde aduersario tuo quod me iniuste agente abstulisti
 Et sequitur Nisi forte restituendum est alienum quod furti clam-
 culo offertur / et restituendum non est / quod in ipso foro ubi pecca-
 ta puniuntur / decepto iudice / et circumuentis legibus obtinetur
 quasi diceret. Si illud est restituendum iuste magis illud etc.

Capitulum Secundum. De informatione actorum in iudicio.

Item solum aduocatus est admonend⁹ his modis / sed om-
 nis etiam actor in iudicio / ne cum lite et iurgio petat non
 sua. nec querat aliena / nec per falsitates procedat nec
 causam iniustam aduocatis committat / nec iudices corumpat / nec
 pauperiores opprimat / quia et si lucretur his modis / et si sic lucra-
 tum in archa sit damnum in conscientia eut. Et de hoc Cuius li-
 bro tercio capitulo .xxiij. ubi ait. Si vir bonus habeat hanc vim
 ut si digitis conreperit scilicet per digitorum percussione / sicut
 fuit mos apud antiquos / possit intestamento suo nomen suum locu-
 pletum irupere id est fieri heres / hac vi non utatur / et sequitur cau-
 sa. Intelligit enim nihil expedire nec utile esse / quod sit iniustum
 hoc qui non didicerit bonus esse non poterit / et ponit exemplum
 ibi de illis / qui subplantauerunt alios iniuste. et sequitur c. xix.
 cadit ne in vicum bonum emolimenti sui causa cuminali aliquem
 preuere / scilicet alicui sua fallere / nichil profecto minus. Est et
 ergo vlla res tanti aut commodum vllum tam expetendum / ut boni
 viri splendorem et nomen amittas quasi diceret / non / et reddit
 rationem / quia utilitas ista non potest tantum afferre / quantum
 auferre si viri bonum nomen euereit / fidemque et iusticiam de-
 traxerit. Et ibi bene de hoc. Exemplum tercij Re. xxi. de achab
 qui per falsum testimonium et iudicium ad suggestionem Je-
 zabel euertit vineam ipsi naboch / ideo dictum est regi occidisti et
 possedisti. Et sequitur in loco in quo iuxerunt canes sanguines
 Naboch lambent sanguinem tuum / carnes vero Jezabel come-

rent canes. Similiter amon: qui voluit opprimere iudeos / et dam-
nare coram rege / damnatus et suspensus est Dester. vij.

Capitulum Tertium. De informatione testium.

Similiter testis in iudicio est admonend⁹: ne falsitati te-
stimoniū pethibeat: ne veritatem denegat: qñ debet: ne
falsum testimonium vendat: ne etiam alijs noceat. put
precepit dominus. Exodi. xix. Non falsum testimonium dices
Unde ysidorus libro tercio de summo bono. ca. lix. Testis falsio-
cus est obnoxius tubus: deo quē contemnit: iudici quez dēpit:
innocēti quē ledit. Et Aug⁹. s̄mone de plagis ait. Q̄ octava pla-
ga fuit de locustis: quia locusta animal noxiū: significat falsuz te-
stē: quid enim vult: nisi nocere mordendo: et consumere mendēdo
Ideo admonet Ap̄l⁹. ne nos falsis cumim⁹ opprimam⁹: si mor-
detis inquit adinuicem et comedetis: videte ne consumamini. ad
Galatas. ij. Tales enī veritatē intermunt: et sic ip̄m chustum
qui veritas est. On̄ et contra ip̄m insurrexerunt. Math. lxxvij.
Et de hoc Ambro. in sermone de passione. ait chustus pax veri-
tas et iusticia: qui relinquit p̄ falsitate veritatē. qui p̄ tempora-
li p̄cio relinquit iusticiā: q̄ odiunt et sandūt pacē: xp̄m odiunt et
occidūt. Ideo merito falsus testis nō erit impunit⁹. puer. xix. ⁊
xxxi. Testis mēdax pibit: dēt enī reddi ei sicut cogitavit facere
fratri suo. On̄ narrat li. vi. Ecc̄i. historie ca. ix. Q̄ tres testes
falsi: insurrexerūt cōtra narassuz ep̄m Ierosolimitanū cōfirmā-
do sub sacramēto iuramētū: quoz vn⁹ dixit ita esse: cōfirmās vt si
ita non esset / igne cosumeret. Ali⁹ dixit ita esse: q̄ si ita non esset
morbo regio corrumperetur. Terc⁹ dixit ita esse q̄ si ita non es-
set luminibus orbaretur. Sand⁹ vero cuius vita et pudicia ab
omnibus noscebatur in locis desertis / annis pluribus delucescit / s̄
oculis diuina prouidentie non quiescit: s̄ impios vltione molitur
Unde primus a parua santilla ignis / domo accensa. cum omni fa-
milia omniq̄ pecore cōflagratur. Secundus a pede vsq̄ ad verti-
cem: morbo regio: quo fuerat imprecatus: repletur: atq̄ consu-
mit. Tercius videns eorum exidum non se potuisse latuisse diuino
oculo cū dis audientib⁹ sera vel seua p̄nia vniuersuz scelesis ordinē
pandit / et in lacrimas prorūpēs luminib⁹ ē orbat⁹. Et narassuz
q̄ de celo rediuius eximproviso redijt / ⁊ multo magis erga eū

amor hominum creuit: sancto igitur multum isti profuerunt / & si
 bi confusibilis nocuerunt. Ille autē cui in iudicio falsa imponū
 cum sit innocens / paciēter sustineat: & absq; falsitate innocentia
 ostendat. Exemplo Joseph: qui innocens in lacum missus est.
 Gen. xl. Et exemplo Susanne. Dan. iij. Et exemplo beati ste-
 phani. Actū. vij. Et exēplo ihesu chusti qui quasi agnus dud⁹
 est ad victimam. Math. xxiiij. Tales enim de⁹ defendit aliqñ in
 presenti / vel si pmittit pumū hoc facit ad cumulū meriti et pmi-
 put narrat. Jeronim⁹ Ep̄la. xxxiiij. De sancta muliere / sp̄ies
 p̄cussa cui imponebatur cumen adulterij: et viro confitēte qui di-
 cebatur adulter: ut compendio mortis longos cruciatu euaderet
 ait illa. Testis est de⁹ non ideo me negare velle ne peream: s; ideo
 mēti nolle ne peccem. Et ad pumū idum spiculatoris / caput
 viu abscisum est. Secundo fibulam auri ex collo excussit. Tercio
 in percussorem gladius est reflex⁹ / et se ferre non posse cōfetur
 Alius percussor eligitur: et semel p̄cussa concutitur. Secundo p̄-
 cussa quassatur ab eo. Tercio vulnerata p̄sternitur. Quarto p̄-
 cussa visa est moui: et ducta a cleuis reuixit dicens: dñs mihi ad-
 iutor: et licet postea seuiret leges / nihilomin⁹ reddita est libertati
 Euidēs est ergo misericordia dei in p̄tione & liberatione inno-
 centis. Si vero sit reus ille cui imponūtur cumina in iudicio. In-
 struend⁹ est: ut non peccata augeat vel cumulet se purgādo per
 mendacia et periura ac p̄ compurgatorum falsa testimonia: s; ut
 se dignum penis et obprobrijs intelligat / culpas suas et reatus
 suos agnoscat: veraciter peniteat. Exemplo filioꝝ Jacob dicen-
 tiū. Gen. xl. Merito. hec patimur: q̄a peccauim⁹ in frat̄e nostrū
 Item instruendus est ut penam vel mortem paciēter p̄ peniten-
 tia sustineat / et ut recognoscat sibi melius esse finire vitam in peni-
 tentia: q̄ viuere in malicia / et ut supplicat misericordiaz dei implo-
 ret: ac confidenter in verū saluatore speret / exēplo latromis dicē-
 tis. Luce. xxiiij. Et nos quidē iuste cōdigna factis recipim⁹. Et
 sequit̄. Memento mei dñe dū ueneris in regnum tuum.

Capitulum Quartum. De informatione actoris in causis.

Tres instruendi sunt actores: q̄ agūt contra reos. ut nō
 cogāt eos ad piurū ne incurrāt delictū p̄ut dicit Aug⁹
 De beati Johis decollatioe. Ille inquit: qui hominem

prouocat ad iurationem: et scit eum false esse iuraturum vindic-
 hominaz: quia homicida corp⁹ occidit. Iste animaz: ymo duas
 animas: eius quem iurare prouocat et suaz. Unde narrat ibi de
 quodaz qui alium prouocauerat ad iurandum q^o nocte in visio-
 ne fuit adductus ad iudicem excessum: et admirabilez: a quo int^r
 rogatus cur prouocauerat hominem ad periuratiōē: respondit
 quia negavit michi rem meā cui iudex: nonne melius esset rez tuā
 perdere q̄ illius animam falsa periuratiōe perimere. At ille pro-
 stratus est et iussus est cedi: et cesus est taz grauitet: ut in dorso
 eius euigilatis/plagaruz vestigia apparerent. Dictumq^o est sibi de
 cetero caueas ne sic facias: cum magna enim compassione debent
 fideles agere contra tales: dolentes plus de damnatione animaz
 q̄ rerū. prout ait Gregor⁹ in orat. xxxi. super illud Job. xxxix.
 frustra laborauit nullo timore cogente / plus inquit raptoribus
 ipsis debem⁹ metuere: q̄ rebus irrationalibus defendendis inhija-
 re. Et ibidem: per se datus chustianus quomō debet res suas iurgā-
 do defendere: quas precipitur non possidere: et post si caritatis vi-
 scera erga raptorem chustianum non habemus: nos ipsos plus ip-
 so raptoze persequimur: grauiusq^o nos q̄ alter poterat deuasta-
 mus: quia dilectionis bonum sponte deserentes a nobis ipsis: int^r
 est quod amittimus: quomā ab alio soluz exteuzora perdebamus.
 Et ibi bene de hoc. Et. i. cori. vi. Jam quidem omnino delictum
 est in vobis: quia iudicia habetis inter vos: quate nō magis frau-
 dem patimini si ergo iudicia litigiosa et iurgiosa in rebus repeten-
 dis reprehendit apostolus multo magis reprehendit Apostolus.
 Quando fiunt adiones in iudicijs / absq^o cautate vsq^o ad damna-
 tionem mortis. Ideo sancti dabant etiam res suas latronibus: ne
 furando peccarent. prout narrat Gregorius Dyall. p. mo. De
 illo ortulano: qui precepit serpenti vt custodiret aditum orti et
 cum fur esset in terra detentus. veniens ille ait. Cur toties in labore
 monachorum furtum facere presumpstisti: et soluens pedes eius
 ait illi cum magna dulcedine / amplius non facias furtuz: s̄ cum
 necesse habes / huc ad me ingredere et que cum peccato labora-
 bas tollere: ego tibi deuotus dabo. Et ne ille animaz perderet fu-
 rando: dabat ei gratis de labore proprio.

Capitulum Quintum. De informatione accusantiū.

Quia in alijs iudicijs accusatores falsi multa mala faciunt. Ideo sunt fideles instruendi: ne false alios accusent vel falsa fingendo: vel facta aggrauando siue augmentando. ut enim dicit Cullius libro. iij. ca. xvi. Duri enim hominis est vel non hominis: periculum capitis multis inferre. Ideoq; periculosus est et sordidum ad famam. ut accusator nomineus: et sequitur. hoc enim preceptum officij diligenter tenendum est ut nunquam innocentem iudicio capitis accuses. De falsis enim accusatoribus verificatur. Illud Iere. ix. Extenderunt linguam suam / quasi arcum mendacij et non veritatis et sequitur / sagitta vulnerans lingua eorum: sicut enim sagitta subito vulnerat et cum hoc: quis non suspicatur. Sic lingua falsi accusatoris sepe ledit innocentes ex insperato / et talis arcus est maledictus / quia emittit sagittas false accusationis usque ad existentes in partibus remotis. Ideo separandus est falsus acusator a populo: ne multos ledat / sicut canis rabiosus ne homines mordeat. Philippien. iij. Orate canes. Glosa. Canis enim natura est: ut non latrat ad eos cum quibus habet consuetudinem. Sed conuerso est de talibus quae frequenter mordeant notos et viduos. Ideo cuilibet tali competit: quod dicitur de capite scilicet Bathana. Apocolip. xv. Proiectus est accusator fratrum nostrorum / et non peccatorum: quia innocentes accusat.

Capitulum Sextum de informatione intercessorum.

Quomodo in iudicio sunt quatuor persone necessarie scilicet accusatoris / defensoris / intercessoris / et iudicis. prout ait Aug. xxxv. Epistola ad macedonium: sed non solum sunt instruendi predicti in iudicio: ut visum est: sed etiam intercessor instruendus est / ut modo debito intercedat: inductus pietate et misericordia. non ut faueat peccatis vel cum iudicibus: prout ibi docet Beatus Aug. respondens obiectioni macedonij sibi obijactis / quod id approbam / quod impunitum esse volumus. et sic videtur intercessor approbare reum pro quo intercedit / cui respondit Aug. quod nullo modo culpas quas corrigi volumus approbam: nec quod propter committit in eo volumus impunitum esse: quia placet sed hominibus miseretibus / facinus siue flagitium detestantes. Quanto enim magis nobis displicet vitium tanto minus volumus memendatum interire vitiosum. Et sequitur ad hanc penitentiam adduci volumus pro quibus interuenimus: non eorum peccatis

parimus vel fauimus. Ne ergo in mendati intereant: sed ut peniteant veraciter: iusti intercedant pro reis iudices. Unde sequitur Defensor ab intercessore plurimum distat: nam ille diluendis / ille vero obtegendis cummibus omnibus maxime intendit. Intercesso: autem cum de culpa sibi constet: pro pena temperanda vel remouenda curam gerit. Unde et dominus apud omnes intercessit ne lapidaretur adultera Joh. viij. Malis ergo parce vir bone quanto melior tanto esto mitior: et quanto sis celsior potestate: tanto humilior flectere pietate. Ut enim ait ibidem Augustinus. iusti ergo est intercedere recta intentione. Nichilominus iudicis est iudicare recto ordine. Unde et modus rogandi iudices est: ut faciat quod salua fide facere possit. Sicut enim Tullium libro tertio ca. xvi. Iudicis est semper in causis sequi verum. patroni autem nonnunquam verusimile. ait Tullius tertio de officijs capitulo. xvi.

Sexta Distinctio Capitulum Primum. De informatione senatus et consulum de eorum institutione.

PRe habitis occasiombus informandi iudices / qui sunt ad modum oculorum in republica: nec non et informandi alias personas illis assistentes. Sequitur de modis informandi senatum id est collectione consiliario. Qui quod est senatus obtinet locum cordis in republica sicut plutarco. Senatus enim nomen officij est dictum a senectute: quia fundauit vel auxit Romam ut ait papianus hi a Romulo electi sunt: qui ob etatem senatores ob similitudinem cure patres appellati sunt. Et senatus officium est consilio ciuitatem iuuare ut idem papianus ait. Et de hoc in principio historie romanorum. Quod Romulus condita ciuitate quam ex nomine suo Romam vocauit centum elegit ex senioribus quorum consilio omnia ageret: quos senatores ob senectutem patres ob curam similitudinem nominauit. Similiter apud Athenas fuit Nuopagus in quo sapientes erant consules siue curiales urbis Atheniensis De quo Augustinus xvij. de ciuitate dei ca. x. Quod Nuopagus et quos Nuopagas constituit Solon. ut ait Tullius. i. de officijs ca. xxij. ubi ait. quod illius consilium semper prouidet ciuitati: et illo consilio leges Atheniensium et maiorum instituta seruantur: et de hoc habetur in pollicato li. v. capi. iij. ubi ait. Cum inquit Atheniensis Nuopagum dicebant / eo quod in illis totius populi virtus consisteret: et cum ab eis preclara plurima inuenta sint: nihil salubrius nihil gloriosius constitutum est quam senatus

ut enim dicitur in vita sancti dyomisij: ibi exercebantur iudicia: et
ducebant foras ingenij: ibique omnis solertia. Quid enim nobilius
cetu senum. Ut dicit Pollicrat⁹. l. v. ca. ix. Qui emeriti vel enu-
tuti e vulgari⁹ officijs ad consilij et regiminis officium transeunt &
inualido corpore reterunt mentis vires / eo sapientie magis apti
negotijs quo in exercitijs corporis minus possunt: eorum utique ta-
tus honor extitit apud grecos ut reipublice. duces nunquam pro-
cedere n^o: nec egregium aliquid ageretur / quod senes instituti non in-
ducerent aut approbaret. et quod magis est. ab initio urbis con-
te. nomina eorum aureis literis sunt conscripta. Ipsi quoque pa-
tres conscripti ab omnibus appellati: qui alios sapientie etate & af-
fectu pate: no precedebant: penes istos consiliarios consiliorum erat
auctoritas: et omnium publice gerendorum. hęc ille. Et de eorum au-
doutate Culi⁹ ut sup. Quod etiam bellum atheniensium gestum consi-
lio senatus: quia a solone erat constitutus / parua inquit sunt for-
tus arma nisi consilium sit domi. multo magis omnia alia gerenda
consilio sapientum institutorum consulendum in republica. Et
merito senatus id est collectio talium cordi comparatur: quia sicut
in corde in corpore naturali est vita vigor & regiminis origo: sic a-
talibus in republica proportionabiliter preedita: ut vere dicat reipubli-
ce puerbio. x. Omni custodia serua cor tuum: quoniam ab ipso vi-
ta procedit / scilicet ad agendum et mouendum &c.

Capitulum. ij. De consiliarij debent esse iusticie vite approbati. &c.

Notandum ergo quales debent esse consiliarij: debent enim
esse vite sancti et probati. prout ait Ambrosius libro
tercio de officijs. Quod in acquirendis consilijs plurimum
adiungit vite probitas. virtutum prerogativa: beniuolentie vsque
facilitatis gratia vel facultatis. Et ponit exempla quis in sceno som-
nem requirat: quis ex aqua turbida potum petat. Vbi luxuria vbi
in temperantia: vbi viduorum confusio: quis non horrendam estimet
quis non despiciat morum coluionem: quis vtilem aliene cause iudi-
cet / quem videt inutilem sue vite. hęc ille. Ex his patet: quales de-
bent esse consules siue consiliarij scilicet a vicijs immaculati: et vir-
tutibus preediti: moribus probati et experientia inuolstrij. Unde ibi
dem Ambrosius prestantior est a quo consilium petitur quam ille qui
petit. et sequitur: qualis debet esse consiliarius scilicet ut ex emplo

et usu sit paratio: / presentia pericula soluat / imminetia denunci-
et / et expediat: ac remedium ferat / et paratus sit non tantum ad
soluenduz: s; etiam ad subueniendum. Et quia raro tales inueni-
unt dicitur Eccī . sexto / Consiliarius sit tibi vn⁹ de mille Ideo
antiqui senes eligebant consiliarios vt dictum est.

Capitulum Tertium. Q. cons-
iliarij debent esse veridici.

Etem consiliarij debent esse veritate preediti siue veridici
vt in veritate consulant illis quibus sunt consiliarij vel
cōsules: siue sit princeps / siue ciuitas / vel respublica nō
ad placitum eorum quibus consulunt s; s; rei veritatem. prout
ait Seneca sexto de beneficijs capitulo xxiiij. Mit illis q; nolunt
audire plenas aures adulationibus / aliquādo vox vera intret / dei
cōsiliū vtile. Quæris quid felix potius efficere: ne felicitati sue
credat. Unde dicitur in tractatu: qui dicit moralium dogma phi-
losophoz. Falsi amici pro cōsilio adulationē afferūt et vna ē eoz
contentio: q; quis blandissime fallat. Ut iuuenalis: nichil est q; ce-
dere de se non possit cuius laudatur dijs equa potestas. Et sequi-
tur exemplum adulantium blandē fallentium Xerxes dux medozū
grecis bellum indixit. Cui familiaris illius dicebat / grecos imi-
um belli non expectaturos. Sed ad primam aduentus famaz ter-
ga versuros. Alius dicebat: greciam non vna s; mole exercitus
obruī. Alius dicebat / timenduz esse ne vrbes desertas et vacuas
inuenirent. Alius dicebat vix illi naturam rerum sufficere / angu-
sta esse classibus maria militibus castra explicandis copijs eque-
stribus campestrua vix telum patere sagittis. Dum in hunc mo-
dum regem nimia exaltatione furentem conitarent. dixit Dama-
zatus. multitudo ista que tibi placet: metuenda est: verū enim ē
in modico nunquam posse regi: nec diu durare potest qd regi nō
potest: nichil tam magnum quod perire non possit. Acciderunt
autem que dixerat Damazatus. Ex quo apparet plus prouis-
entia messe senum consultationibus: quaz vana vulgi assertioni-
bz. De cōfusa reuidē p̄ci regis narrat trog⁹ pōpey⁹. li. iij. vbi
dicitur / q; Xerxes octoginta milia e regno Arab armauerat /
et tucenta milia de auxilijs / et c. milia nauium habuisse legitur.

et flumina siccata ab exercitu eius. Et greciam vix capere omnē eius exercitum potuisse. Sed ipse pumus in fuga: postrem⁹ in p̄lio / in periculis timidus: licet metu esset inflatus / et ideo merito vidus. ut dictum est. Consimiliter narrat Vegecius li. iij. de ei⁹ confusibili deuidione. vnde et in huius exercitu equa peperit leporem: quod est fugax animal. ait Valeus libro primo ca. x. Patet igitur quantum nocet adulatio in consilijs et quantum prodest ex alia parte veritas consilij.

Capitulū Quartum. De consiliarij debent esse experti.

Item consiliarij debent esse ex multiplici experientia industrij et perspicui. Ideo merito senes eliguntur consiliarij. ut dictum est / ut enim dicit Ambro. in examerō omelia puma. Benedictus est in consilijs vtilior: propt̄ qđ Eccl̄. xxv. Quam speciosum carniciei iudicium et a patribus cognoscere consilium: q̄ speciosa de veteranis sapiētia / et glouosus introitus cōsiliū. Ideo precepit dominus Moyse vocare seniores ad consilium: ut audirent mandata dei. Exo. iij. Vade congrega seniores israhel ꝛc. Et numeru. x. Congrega de seniorib⁹ quos noscis esse senes populi ꝛc. Roboam qui dereliquit senū consilium: adherēs consilio iuuenum a populo derelictus est. iij. Re. xij.

Capitulum Quintum. De consiliarij debent esse stabilitate solidi

Item consiliarij debent esse stabilitate solidi: ut non moueantur timore vel amore vel cupiditate: in consilijs dādis. Eccl̄. xxxvi. Ante omnem adum consilium stabile et maxime requiritur q̄ sint stabiles in iusticia diuina ab ea nulla tenus declinātes. Vñ narrat de cōstantio patre Cōstantinū libro i. Historie tuperite ca. vij. Cum ecclesie paterentur persecutiones in toto orbe terrarum concessit chustianis libere in sua religione consistere / s; probare voluit quosdam in suo palladio chustianos si essent solidi p̄cepit q̄ si q̄ uerēt ad sacrificanduz dijs suis hij cum eo in pallatio essent: si qui autem nolent sacrificare de pallatio exirent: et cum quidam fuissent proponētes religionem suā chustianam promissis regis / alij vero essent prompti ad sacrificandum dijs sperantes amicitiam regis: de liberauit rex eorum vñ

consilij: qui in meliorib⁹ fideles constantesq; essent. Alios vero ut effeminatos expulit: credens nūquam eos circa principes esse fideles: qui fuerant sui dei peritissimi portores. Illi enim sunt stabiles consilij hominis: qui sunt veri amatores veritatis Eccī. xxxvij. A malo consiliauo conserva animam tuā. Ille est mal⁹ consiliauus: qui preponit cōmodum temporale et p̄pū utilitati cōmuni: vel factum hominis factō dei: et talis semp̄ ē instabilis in consilij dandis. fm quod variatur comode que intendit.

Capitulum Sextum. Q̄ consilia debent esse examinata.

Qualia vero esse debeant consilia. Notādū q̄ debent esse examinata / et cum deliberatione discussa. Consiliū enim est appetitus faciendi vel non faciendi. vera excogitata ratio. ait Tullius prima rethorica libro primo. Vel consiliū est appetitus in quisiu⁹ de his que nobis uti libet. ait Damascen⁹ li. ij. ca. xxij. Prudentis enī est bene consiliau. Ethicorū. vi. Obi comentator / bona cōsiliatio est habitus coiecturatus operabiliū fm rationationez optimi: et bonus consiliator est cui adest talis habitus. Et post omnis consiliatio meditatio et intellectio hoc ē perscrutatio p̄ longuz tempus generationem recipit: et ibi bñ de hoc. vñ dicitur in tractatu qui dicitur dogma phoz. Duplex est capiēdi consilij deliberatio. Prima est de honesto rātum. Secūda de utili. Tercia de conflictu vtriusq;. Dubitam⁹ enī utz honestū an turpe sit factū: deinde de duob⁹ honestis qd̄ est honesti⁹: de duob⁹ utilib⁹ quod est utili⁹. Similit̄ de pugna utilis et honesti. in qua examinatione honestū ē p̄ponēdū utili: et bonū cōmune p̄pū et summe qd̄ est ad honorem dei cōmodo humano. Semp̄ enī honestum preponendum est utili fm doctrinam Tullij. x. de officijs ca. xv. Et post nec vnquā est utile quod est crudele. ait enim ca. xi. Ponēs exemplum. de atheniensibus qui p̄sacerunt pollices remigibus vel egmerijs: qui classe valebāt / ne postea valerēt. Similiter nec quod est inhumanum faciendum est vel consulendum scilicet expellere peregrinos de ciuitate. Et ait ibidē capitulo xij. Et breuiter concludendo: nihil consulendum est quod est iniustū prout Valeus libro sexto ca. v. Loquens de themistode. dicē te se habere salubre consilium / petijtq; sibi dari vnum sapientem ad examinandū: cui dat⁹ est Aristides. Qui redijt ad populū dicens Themistodem utile cōsiliū tamē minime iustū voluere animo

*Duplex capiendi consilij
deliberatio*

At vero vniuersa conio proclamauit q̄ equum nō videtur nec expedire. Et ideo ad examinanda cōsilia debet esse deliberatiua discussio et exquisita examinatio. Duo ergo sunt cōtraria consilio festinatio et ira ait Seneca in puerbijs. et ibidem deliberādū est diu quicquid statuēdum est semel. Ideo Seneca epla. x. capi. ij. Quicquid consilio prospici potest prospice. Item consilia debēt esse stabilia. Ut prius dictum: quia sapiens non mutat consiliuz omnib⁹ illis manentibus que erant ut ait Seneca iij. de beneficijs ca. xxxvi. Item debent esse consilia iusta et ordmata preponendo iusticiam vtilitati et honestum comode ut dictum est / et talia consilia sunt audienda. homo enim est natura cōsiliatiuus Ethicoꝝ vi. Ideo hortatur sapientia diuina ad audiendum consilium pro uerbiorum xix. Audi consilium et suscipe disciplinā Et Eccl. vi. Audi fili et accipe consilium et hoc a sapiente consiliario ut dictuz est. A sapiente perquire cōsiliū Tobie. x. Non ab insapiente Eccl. viij. Cū fatuis consilium non habeas: nec ab extraneis ibidem. Cum extraneis non habebis consilium nec ab emulo Eccl. xxxvij. A zelantib⁹ te absconde consilium. Ideo sapientes facta sua regunt consilijs. puerbiorum xxxvi. A stutus omnia agit cū consilio. Siue ergo sit p̄ncipes reipublice siue ipsa cōmunitas siue etiam quelibet p̄sona p̄sicens vel priuata prudenter et p̄uidentia debet cōsiliari de agēdis / put ait Seneca in tractatu de uirtutibus. Si prudens esse cupis in futura p̄spectum intende. Et q̄ possunt cōtingere animo tuo cuncta prospice / nichil tibi subitum sit / s̄ totum ante conspicias. Qui enim prudens est non dicit putari hoc fieri; quia nō dubitat s̄ expectat: nō suspicatur s̄ cauet cui⁹ q̄ fāi causas inq̄re cū inicia iueneris exitū cogita et ibi d̄ hoc

Capitulum .v. Quia in cōsilijs capiendis sunt audiende multoꝝ sentēcie

Quia in cōsilijs capiendis p̄ncipis est aliorum audire sentēcias licet sit sapiētia p̄ditus / dum tamen sint consilia salubria et vtilia exemplo Moyse qui audiuit consilium ietro qui erat et inferior dignitate: et minus illustratus lumine sapientie Exo. xvij. Et ysaie iij. Consiliarius nō ē tibi. sup̄ quod Jeronimus i originali. Greci poete laudabilis sentētia. p̄mum esse beatum qui per se sapiat. Secundum qui sapientem audiatur: qui autem utroq̄ caret hunc inutilem esse tam sibi q̄ alijs.

Et sequitur Romani principes consules appellati sunt vel a cōsulendo ciuitatibus vel regendo cuncta cū consilio. vnde senatus a cōsultu dicuntur. Nō enim fatuis credendū est in cōsilijs vt dictum est supra: sed sapientibus. Vnde seneca ad elbiam. Sapientibus vix me tradidi: nō dum validus in auxiliū meum ī aliena castra confugi. Nec est cōsiliū inquirendū ab hominib⁹ malis Eccli. xxxvii. In consilio malo serua animā tuam. Nō ambigij de officijs. Quō potest stare vtile cōsiliū nisi habeat iusticiā & mouat constantiā. quō putabo eum ydoneum vt det mihi consiliū suum qui non dat sibi Job. xviiij. Precipitabit eū consiliū suum. Vnde gregori⁹ moralium. xviiij ca. ix. habet consiliū suū omnis iniquus / presentia appetere / eterna deserere / iniusta agere / iusta deridere. Et sicut hec consulit sibi iniquus ita & alijs. Nec ē cōsiliū pquirendum ab emulis & a diligentibus bona hominis / non ipm hominem. s̄m illud Eccli. xxxvii. In zelantibus te absconde consiliū. Vnde gregorius p̄mo registri. Nullus tibi fidelior potest esse ad cōsiliū q̄ qui non tua sed te diligit. Et sicut non est credendū malis consiliarijs exteriorib⁹ sic nec malis consiliarijs interioribus. Vnde & cōmentator ethicoꝝ. vi. Duo sunt cōsiliarij insipientes: delectatio & iusticia. hec enim multos p̄cipitant. Cū enim cōsiliū sit p̄les mentis & filius cordis: quem mens parat & post quod sequitur opus. vt ait Aug⁹ sup Joh. omelia puma Corda sequentium delectationem indebitam & fugientium iusticiam debitam sepe seducuntur. In omnibus cōsulendus est magni consilij angelus & ab eo consiliū inquirendum qui est admirabilis cōsiliarius. Vsaie. ix. Sicut faciebat dauid qui consulebat dñm ante q̄ aggredere ardua facta. p̄mi Re. xxiiij. Consuluit dauid dñm: nunquid vadaz & p̄cutiam philisteos. Et de hoc Aug⁹ in tractatu de lapsu mundi vbi ait. Quis ē consiliarius prudentior xp̄o. Et sequitur Querimus consiliū habemus copiam: non sapientis sed sapiētie que est xp̄us. Audi sapientiā fons redi consilij dicit Thesaurizate vobis thesauros ī celo. Math. vi. Vnde iste est ille vnus consiliarius d̄ quo Eccli. vi. Sic tibi consiliarius vnus ex mille. Nisi enim ab isto consilio emanent consilia sicut a fonte sapientiē. et nisi tendant sentēcialiter ad eius consilia adimplenda / instabilia & erronea sunt. Vnde Seneca epistola. lxxiiij. Errant consilia nostra / quia nō habent quo dirigantur. Et ponit exempla bona. Scire debet qd

petat ille: qui vult sagittam mittere: & tunc dirigere ac moderari manu tela. Similiter ignoranti/ quem portum petat nullus ventus est suus id est sibi conueniens. Et quia iustus querit a deo consilium: & nititur adimplere consiliū sibi datum. De ipso dicit ecclesiasticus xxxix. Ipse dirigit consilium eius & disciplinam: & in absconditis suis consiliabit. Prouer. viij. Meum est consilium ait diuina sapientia. Et ibidem ego sapientia in consilijs habito: dans autem consilium/ debet soletter prouidere ne temerarie presumat dare consilia sapientibus. Job. xxxvi. Cui dediti consilia. Vbi Gregorius moralium tricesimo sexto. Dare stulto consilium caritatis est: dare sapienti ostentationis est: dare vero ipsi sapientie peruersitatis est. Nec mirum grauis enim impericia est: velle docere meliorem moraliū. vi. in fine. Ideo ecclesiasticus xxij. In medio magistrorum loqui non presumas. Et sequitur vbi sunt seues non multum loquas sed temerarie consulendo: & ad ostentationem docendo: & arroganter increpando. Unde & saluator: cum esset iuuenis/ inuentus est in medio doctorum/ audiens & interrogans. Luce primo

Capitulum Octauum. Princeps debet esse in consilijs magnificentior.

Quamuis princeps debeat audire consilia sapientium ut dictum est: tamen ipse debet esse magnificentior in consilijs/ detestando contemptibilia & vilia: & iustior: siue equior/ abhominando iniqua & iniusta/ & clementior horrendo crudelia & munificentior erogando dona: cor enim suum debet esse magnificentius & diuine equitati conformius/ clementius & munificentius cordibus suorum qui sunt eo inferiores. Unde narrat Valerius de Alexandro libro sexto capitulo quarto. Quod Davo victo: & victute Alexandri experta/ cum ei partem regni & filiam in uxorem cum decem centum milibus talentorum obtulisset. Et eundem de hoc Alexander consilium requireret: respondit Permemus. Si ipse esset Alexander vsurum se hac conditione. Cui Alexander & ego inquit vterer: si essem Permemus quasi diceret. Cor meum regale est & magnificentius: & ideo magis magnifica me decet. Similiter princeps debet esse clementior: iustior & magnificentior: ut habitum est supra. Ipse enim est vicarius et ymago dei in teris. Ideo deo conformior debet esse & cetera.

Unde rex apum sine aculeo est sicut dictum est super a seneca li. i. de clementia. Nullum enim decet magis clementia quam regem vel principem ut ait ibidem. Licet autem aliqui aliter accedat quam consuetum est: nihilominus consilium potest esse datum rationabiliter: quia potest mutari consilium ex contingentibus: prout narrat valeus lib. 3. cap. vi. de quodam nomine phistion arhemensi qui ait in contentione cum res aliter accidisset quam quod consulerat et prospere/asseruit tamen suum consilium esse melius: nec damnauit quod recte acciderat: quia alius bene gesserat scilicet que male consulerat: felidus illius consilium estimans / suum vero sapientius: plerumque enim temeritatem iuuat casus ait ibidem. Sempiternam tamen debet homo de rebus agendis consilium capere modis dictis / licet aliter accidat aliquando. ut enim dicit commentator Ethi. vi. Demosthenes accusatus quia consilio futuro non est potuit. ait. Nullus firmiter de futuro consiliat / futuro instabilitatem ostentans vitupatione dignum. quasi dicitur. Futurum instabilitate potest impediri quod consultum est. Homo tamen faciat quod in se est / nihil omittens de his que debet facere.

Capitulum. ix. De secreta consilio sunt occultanda.

De consilijs vero occultandis in rebus arduis vel periculosis Vegecius libro primo de re militari ca. i. ait. Quod metellius interrogatus quod postera die facturum esset. tumca inquit mea si eloqui posset coererem scilicet ne diceret alijs. Item valeus li. primo ca. x. narrat sub alijs verbis. nam inquit si huiusmodi consilij interuorem tumca conscientiaz esse sensero vel presumptero: continuo eam cremaui iubeo. Ideo ut dictum est super / ait ecclesiasticus in absconditis suis consiliabitur. Unde valeus lib. iij. cap. iij. Ideo magna patrum cautate tenebant: ut archana patrum conscripta multis seculis nemo senatorum enunciauerit. Et sequitur. Numquid taciturnitatis optimum et tutissimum reum administrandorum vinculum labefactum vel labefieri volebant. Et post ponit exemplum. Cum rex asie bellum a perse aduersus populum romanum comparari nundasset: non ante scire potuit quid aut ille locutus esset / an patres respondissent / quam persam captam cognitum est.

Distinctio septima. Capitulum primum. De informatione thesaurorum et informatione camerariorum principis

Quemadmodum senatus siue collectio sapientum
consiliatorum in republica cordi comparatur, ut didicimus
est. Sic ministri principis siue camerarii et cubicularii
possunt aptari lateri siue costis in corpore naturali. Unde
Bernardus in omelia. v. ad Eugenum circa medium alloquens summum
pontificem ait. Quemadmodum inquit ad collaterales et coadiutores tuos
hij seculi hij intus tibi sunt. Quomodo si boni sunt: tibi potissimi
sunt: si mali sunt eque plus tibi: ne dixeris te sanum: dolentem latera
hoc est ne dixeris te bonum malis imitentem. Consimile potest dici principi
seculari. Et ideo ammonendum est: ut eligat et assolet sibi tales colla-
terales et ministros: qui sunt ad sui honorem et reipublice utilitatem. Et
uideat quod sint a sordibus vicioꝝ immaculati: et ne sint dei inimici.
Nam si tales sunt: non est securus viuere inter eos: amulās enim in via im-
maculata: hic mihi ministrabat: ait Dauid rex. Item uideat quod
sint ueritatis potissimi: inuoluta ueritatis potissimi: et in ministerijs
expositi: tales enim erant ministri Salomonis. iij. regum. v. Dicens regi
na saba sapientiam Salomonis: habitacula seruorum: et ordines mini-
strantium: vestesque eorum: non habebat ultra spiritum. iij. regum. x. Can-
ticorum. iij. En lectulum Salomonis. lx. fortes ambiunt ex fortissimis
israhel: omnes te. gloria. et ad bella uictissimis. Et ut tales sint principes
dant sollicitate seruare: sicut enim iudicem populi: sic et minister eius. Eccle-
x. Et nisi uoluerint esse tales: deos eos de palatio eijcere: tanquam in-
imicos dei: precipitatis quod non erunt multum fideles hominum: qui tanquam fideles
sunt deo suo creatori. Et hoc faciat exemplo Constantini impa-
toris: ut habitum est supra. Illi debent dominum suum ueraciter ama-
re: fidelitatem sibi sinceram seruare: honorem eius in omnibus que-
rere: uiam suam sollicitate custodire. i. regum. xxvi. Ait Dauid ad
abner. quare non custodisti dominum tuum regem. Et sequitur ui-
uit dominus quia filius mortis es. Et de fidelitate seruorum et
ministerorum erga dominos: infra parte secunda

Cap. ij. De custodes et thesaurarij principis stomacho operantur

Quoniam simili modo custodes et thesaurarij siue erarij / siue prin-
cipis siue ciuitatis aut reipublice possunt adaptari stoma-
cho in corpore naturali: ut ei stomachus recipit alimenta neces-
saria corpori: quod tamen refudit et ualuit et effectualiter in membra: sic expensa
tum subiecta infundunt in erarium principis uel ciuitatis

que tamen effunduntur ad eiusdem principis vel cōmunitatis vtilitatem. Et de huiusmodi adaptōne Pollicratus li. x. ca. xx ubi recitat fidam fabulam Esopi: de allegatōne mēbroꝝ cōtra stomachum: eo q̄ deorabat omnes labores eorū. Ecclesi. vi. Omnis labor hominis in ore eius. Et cū venisset ad iudicium cordis vel rationis: et illa ratio adiudicasset: nihil dare stomacho membra debilitata sunt: et illis oquerentibus: adiudicauit eadem ratio ut alimenta stomacho ministrarent: quo factō membra sunt res foillata: et pax omnino reformata. Ideo concludit ibi: q̄ magister carus non tam sibi q̄ alijs coaceruat. Si enim exinanitus fuerit stomachus nihil quidem mēbris valet imptū. Stomachi enī et principis iuxta illud Quintilianum. Qui stomachū regem totius corporis esse contendunt: vera vti ratione videntur: eius enī validus tenor omnia confirmat: et omnia eius membra econtra eiusdem franguntur dolore: quāq̄ enim nisi cura iuuet viciare cerebrum fert: et in regros illos auertere sensus. Quā igitur princeps bonus ea que accipit a populo: expendit propter populi vtilitatem: non debet de eo populus cōqueri: sicut nec membrū de stomacho. Et d̄ tali potest verificari illud. Canticoꝝ. vi. venter tuus sicut aceruus turticū. Turticū enī in aceruo colligitur ut p̄ cōmuni vtilitate expendatur. Tales fuerunt romani quorū erarū erat opulentū: et ipsi pauperes in domibus suis s̄m Salustii et Muḡ ubi sup̄. Quā vero de fidebant expense: siue in eorū obsequijs: siue in filiabus maritandis administrabant eis de erario cōmuni siue collecta s̄m Valeū lib. x. c. iij. sicut habitum est sup̄. Similit̄ econtrario stomachus est pestifer qui multa recipit: et recepta nō refundit virtualit̄ in membra p̄ eorum vtilitate: sic princeps recipiens multa a populo et non elargiens nec expendens p̄ vtilitate eius: pestifer est generaliter multos malos humores et inducēs multos graues morbos et mores perversos in corpe reipublice. Et de tali potest verificari illud Jeremie. iij. Ventrem meum doleo. Et illud Ysaie. xlvij. trāsgressorem ex ventre vacuavi te.

Octava Distinctio **Capitulum Primum De cauēdis septem vicijs ciuialium de ambitione cauēda et cetera.**

Quod predicti omnes aulici sunt & curiales: p̄ncipi assistentes & ministrantes siue consulentes: ammonendi sunt cōiter: ut p̄caueāt sibi a vicijis q̄ sunt cōmunia talib⁹: & specialit̄ a septē Quoz̄ p̄mū ē auida dignitas at um & honoz̄ ambicio: ut enī ait Cui⁹ li. i. de offi. c. xxx. Difficile ē potestate cupiētū seruare eq̄tatē Et seq̄t̄ facillē impellitur ad res iniustas: q̄ gl̄e cupio⁹ ē: loc⁹ enī iudic⁹ ē. Nō antiq̄ nobiles: noluerūt p̄esse in republica nisi q̄ diu respublica eorum misterio indigebat: put̄ narrat Valeu⁹ li. vi. c. v. Q̄ piscasius millenus: tā diu impiū sustinuit: q̄ diu cū atheniensib⁹ bellū gerē dū fuit: postq̄ vō pax & victoria pacta ē deposuit impiū: ne vltra q̄ reipublice necessitas exegerat: dñs diuū p̄maneret. Et li. iij. ca. iij. narrat de illo q̄ egit gr̄as: q̄n̄ consulatū amisit: & de hoc habitum est supra in admōtione p̄ncipis: & dicet̄ infra p̄te secunda.

Capitulum Secundum De cauenda adulatione.

Ecū dū vidū aulicis omne: ē seductoria & mēdosa adulatio: q̄a blādiunt̄ superiorib⁹ ut osequant̄ dignitates et honores: nec nō & alijs: ut eis faueāt & omēdant̄ ab eis. Et d̄ hoc vido loq̄t̄ polycrat⁹ multū li. iij. c. x. Vbi ait adulator omis v̄tutis inimic⁹ ē: & q̄n̄ clauū figit̄ ī oculo illi⁹ cū q̄ oserit: eo q̄ magis cauēt⁹ ē q̄ sub amātis sp̄e nocere cupit: & seq̄t̄. Comites h̄z adulator odiū & fraudē: p̄ditionē & notā mēdacijs seq̄laz: s̄uitutis excecationē p̄x: & extimū totū honestatis. Oleo inq̄t p̄dōus si impugnet caput meū. Vere enī laudat̄ p̄dō: ī deficijs aie sue: sup̄ qd̄ aug⁹: lique adulatiū alligāt̄ hōiez ī p̄dis: & sic trahūt secū oēs aias ī p̄ditionē. Nō antiq̄ sapiētes n̄ p̄mittebāt tales loq̄ cū p̄ncipib⁹: ymo inficiēbāt: put̄ dicit valeu⁹ li. v. c. iij. Q̄ atheniēses Chimogorā int̄ officiū salutadōis Davū regē more gētis adulantē: capitali supplicō affecerūt. Et de hoc polycrat⁹ li. iij. c. xij. Egrege inq̄t ceali⁹ balo⁹ impator̄ auguste cū ī multis appareas tñ ī eo maxie elucet prudētia tua: q̄ isti. i. adultores non dum te insanū omnino reddiderunt: qui ut applaudāt tibi: non modo dijs sed tibi ipsi & populo iniuriam faciūt: deorum siquidem minuunt reuerentiā quos tibi parificant: te arguūt in se ipsis dum conditionis tue repugnante natura: parē te numimb⁹ esse persuadere presumunt: nota superstitionis murunt populum cum mortales res p̄ immortalibus: persuadent esse colendos sane aliq̄o in eo diuinū tibi iesse mōstrabis: si omēs istos qui deitati tue

fraudulenter applaudunt: rapi feceris ad tormenta / quis enim
 deo ei parcat a quo se deceptum intelligat: quis in eum non ir-
 ruat: qui aureos iouis oculos eruit: aut argento gemmasque subla-
 tis nitit excecatur: quis de martis capite ad amantinum lumem impu-
 ne temerarijs effodit unguibus: nempe deos inuisibiles et immor-
 tales circumuenire: et eis fallacie pare insidias grauioris culpe est
 eo quod ab hijs visibilibus deorum fabrica sustentat et regit: et hono-
 rem aut contemptum qui istis exhibet: illi reuertunt: si sapias er-
 go auguste in deorum hostes insurgas: et te non deum quod nequaquam
 es: sed te deorum docebis esse cultorem: si deceptores istos exter-
 minaueis excecatores tuorum deorum contemptores et utrorumque
 iniurias punias. **De cæliis.** Similit narrat Seneca epla. lxx.
 de Alexandro: qui cum in obsidione cuiusdam urbis in Asia circu-
 itet muros imbecillia mentium ouerteret vel quereeret sagitta / percus-
 sus diu pcedit ire et incepta perficere: deinde cum repissa sanie ficti
 vulneus dolor cresceret: et crus eque suspensum paulatim obstu-
 puisset coactus abistere: omnes inquit iurant me esse filium Iouis
 sed vulnus hoc me hominem esse clamat: adulatorem me deo pe vo-
 lunt sed nullus veritatem ostendit et vere adulatorem sunt decepto-
 res seductores et inimici veritatis. **Adulator est blandus inimicus**
ait Hieronimus. lxxxiij. epistola. **Idij enim sunt scorpiones facie**
blandientes / cauda percutientes. **Ezechielis. iij.** Cum scorpionibus
 habitas. **Omni greg. li. i. omelia. ix.** **Adulator scorpio est / palpans**
do incedit. sed cauda fevit: similit apis quod mel in ore gerit sed in
cauda vulnus. **Omni adulatorem sunt sicut sacerdotes infernales: di-**
cunt enim placetia et sic incipiunt sicut vespe mortuorum quod incipiunt.
Non placebo sed in fine sepeliunt in peccatis. **Sepulcrum patens est gut-**
tur eorum scilicet adulatorum: quia quos ad peccata illectant quasi ce-
uorant et in eorum vitam ouertunt. **Math. viij.** **Dimitte mortuos**
sepe mor. s. sup. quod Greg. moralium. iij. **Mortui sepeliunt mortu-**
os cum peccatores peccatorem fauoribus premunt. **Itē nutrices sathane**
sunt: nutriunt enim homines in peccatis. **Job. iij.** **Cur lactat uberibus**
Omni moralium. iij. **Adulatores lactant illos quos laudant quasi premio lau-**
dis. puer. i. **Si te lactauerit peccatores / non accrescas eis.** **Ysaie. iij.**
Popule meum quod te beatum dicunt ipsi te seducunt. **Omni Hieronimus**
in originali. **Adulatores sunt hostes et stille et fume dyaboli.** **Itē**
sunt ppmatores demoniad: ppmant enim pocula mortis: quasi melle
adulatores circumlita: sicut loquitur Alexander nequam de nata tecum

S. Hieronimus Adulatoribus

dicens. Adulatio est venenum mellicum: aut mel venenatum. Et
 id Hieronimus de coniugio adulatorum assertiones et noxia blandi-
 menta fallacie. velut quasdam pestes fuge. Isti ergo adula-
 tores abundant in curijs: et per blanda mendacia sua alios seducunt.
 Non Iuuenalis loquens de roma ait: quod faciam roma metui nescio
 librum si falsus est laudare neque quasi diceret fuge urbem adulatorum ve-
 neficio toxicatam: et eam adulatoribus derelinquere. Et idem aures sunt clau-
 dende adulatoribus: ait seneca. liiij. epistola. Surodum inquit te adulatori-
 bus preta exempla de vlix: qui claucebat aures sibi: et epistola. xlvj.
 Venit ad me per amico blandus mimus: vicia nobis sub virtutum no-
 mine subrepunt: et ibi bene de hoc. Et quia contraria sunt virtuti: dicunt
 sathan. prout ait Gregorius moralium. iij. Male inquit suadentes dicunt
 sathan: quia blandis verbis ad illicita trahunt. iij. regum. xxix. Cur mi-
 hi hodie effraim in sathan. Et de ista peste et de eius documento in
 tractatu de vicijs. Sed nihilominus libenter audiunt in curijs tales
 qui loquuntur mendacia predicantibus veritatis: eo quod veritas per odium
 ait Salustius: et qui male agit odit lucem. Ioh. iij. Sed sic non faciunt
 sapientes: dicit enim phibeu ne loquantur cum regibus. Non narrat trogus
 pompeius li. vi. quod canon atheniensis vocatur a rege psaz: contra ia-
 cedomocum: phibetur est colloquio regis: quia cum more psaz adulari vel-
 let: et hoc meuro: quia adulatio infatuat assentientem sibi: ut ait sene-
 ca. Quod adulatio quencumque pro sua potione non fatuat: dicamus ergo:
 vos quidem prudentem dicitis me esse: ego autem vobis deo quod multa in-
 utilia cupiditate nocturna optare vel appetere: ait Retho: plus
 alijs de te quam tu tibi credere noli: quod enim prodest: si te omnes laudant
 conscientia tua accuset: aut quod obesse poterit: si omnes de te rogant et con-
 scientia defendat: ait Gregorius supra. Ezech. elz li. i. omnia. ix.

Capitulum Tertium. De improba munerum acceptione

Tertium peccatum curialium est: improba munerum acceptio: quod ex-
 ceccant prudentes. Exodi. xxiiij. Nec accipias munera quod
 etiam exceccant prudentes et mutant verba iustorum: absque enim
 talibus vix potest aliquis ingredi curias vix cum aliquo loqui: vix ab aliquo
 exaudiri: multi curiales sunt sicut canis acus qui obiedo dabo man-
 suescat: ait seneca li. de constantia sapientis: sic est ad literam de talibus: accedunt
 enim sunt et aspi anteque videant munera: quibus tamen visis mansuescunt:
 econtra vero est de nobilibus romanis: de quibus narrat Trogus pompeius

peius li. xviii. **Q** Eneas missus a piteo romã ad pacẽ cõfirmã-
 dam: cum ingentibus donis: neminem inuenit cui⁹ domus mune-
 ribus pateret: q̄bus enim munera deferebat / omnes clauerunt ho-
 stia: ne cum muneribus intraret. Idem narrat **Valeu⁹** li. x. ca-
 iij. Obi ponit exẽpla: de mulis: q̄ refutauerunt munera: & etiam
 exẽmia de q̄bus in breuiloq̄o de v̄tutibus. Et sic accipiẽtes mu-
 nera minuunt gloriã suã nec nõ & meritũ. Unde narrat **Vale-
 rius** de pistrato milieno: q̄ cum ager ps de sensu omnũ sibi of-
 ferretur / auertit animum ab eo munere / deforme iudicã v̄tutis
 gloriã & magnitudinẽ p̄tere mnuere. Si sic igitur pagan⁹ refu-
 tauit mun⁹ publicũ & oblatum sensu omnũ / q̄nto magis fidelis
 debet refutare munus puatum. exceptis hijs q̄ recipere licitum est.
 s̄m leges. q̄lia sunt esculentum & potulentum q̄ accipere licitum est
 mō debito & in debita q̄ntitate. Nō epla diui seueri & impatoris
Antonij de hijs deimnat. cuius v̄ba sunt hæc q̄ntum ad exẽmia
 vel dona p̄tinet audi q̄o sentim⁹. vet⁹ puerbium est. nec omnia
 nec semp̄ nec ab omnib⁹. nã valde inhumanũ est a nemine accipere
 sed passim vilissimũ & p̄ omnia auarissimum. Qd̄ autẽ mandatum
 continetur: ne donum vel mun⁹ ipse p̄consul vel q̄ in aliquo officio
 euit. accipiat a nemine. nisi vid⁹ quotidiana cã. qd̄ ad exẽmia nõ
 p̄tinet sed ad ea q̄ edulũ excedat vsũ. sed nec p̄ducenda sũt ad
 munerũ q̄ntitatẽ. Et de hoc i polycrato li. v. c. xiiij. Obi ait q̄ s̄m
Pliniũ q̄dam hoies i africa dicunt effasinate voce & lingua. q̄rũ
 fastinatio ẽ exicialis q̄n aliqd̄ laudat. Et similit̄ ait i illirias nasci
 hoies q̄ intemunt hoies i vidẽdo. q̄s diutius irati vidẽt. Similit̄
Apolo. nœs phibet in stithia nasci feminas. & eas habere in oculis
 bmas pupillas. & perimere visu si quẽ visu irate inspexerunt. Ta-
 les sunt curiales irati cum non vident munera sibi oblata vt ait
Seneca epistola. xviii. Reges parthos non poterit quis saluta-
 re sine munere. habentes enim oculos maculosos sunt promores
 ad nequiciã s̄m philosophos. Alios phizonomos sapiẽtes. sic
 hñtes oculos cordis maculosos sunt p̄mores ad nequiciã in acce-
 ptõẽ munerũ. sed sic accipiẽtes sunt mali mercatores. quia talib⁹
 muneribus excecantur & p̄uuantur oculis cordis. Unde sapiẽs
Ecclesiastica vicesimo. Exẽmia & dona excecant oculos iudicum.
 Nolentes dona accipere commendat psalmista. munera inquit
 super innocentẽ non accepit. **Isaie** tricesimo tercio. Qui excutit
 man⁹ suas ab omni munere super quod **Gregorius** moralũ. ix.

munit }
 p. ore
 Ab ore
 p. manu

Ante medium tres sunt acceptiones munerum / ad quas ex frau-
 de festinat. Munus namq; ex corde est captata gratia cogitatio-
 nis ab ore gloria p̄ fauorem. Mun⁹ ex manu p̄mum p̄ datio-
 nem a quibus omnibus iust⁹ excutit man⁹. Et idē Greg⁹ super
 euāgelistas li. i. omelia. i. ij. ubi ait de t̄plia munere. Munus tri-
 plex est / scz ab obsequio id est subuentio debite impensa: ⁊ munus
 a manu scz pecunia: ⁊ mun⁹ a lingua scz fauor. On̄ dicit polica-
 rus li. iij. nō est despandū de suffragio eius / quem munit⁹ pa-
 scis. Minuentum vmbraclis gratie munuscula sunt: ⁊ nisi fuerint
 frequentata amicitie nomē intemunt: ⁊ qđ crudeli⁹ est / tales ac-
 cipiunt a paupibus ab afflictis / ab iniuste vexatis: cuius oratū
 cōmendat Greg⁹ li. v. registri dicēs. Exema vestre sanctitatis
 accipe nolueram: quia valde incongruū: ⁊ ut a p̄datis ⁊ afflictis
 fratib⁹ p̄cepisse munera videamur. Similit̄ recipiunt ab infami-
 bus qđ deignati sunt facere antiq̄ gentiles. Prout ait Seneca
 li. v. de beneficijs ca. xvij. loquens de Gufemo iulio: qđ cum esset
 sibi missa pecunia a Sabiano p̄fico nō accepit. Et oburgantib⁹
 hjs qui nō estimant mittētes sed missa: qđ repudiasset: ait. Ego
 ab eo bñficiū accipiā a qđ p̄mationē n̄ sū acceptus: si qđ infamis
 est. Et cū ab alio consulat esset sibi summa maior oblata noluit re-
 cipere pecuniam ab eo missam / qđ eiusdē infame vicio laborabat.

Capitulum quartum De impudenti officiorum venditione

Quartum peccatum curialium est impudēs venditio officio-
 rum vel cōmodoz: vix enī sine p̄cio vel eius spe aliquo
 faciunt. On̄ Iuuenalis loquēs de roma: ait / omnia ro-
 me cum p̄cio qui das ut ceisum id est illum diuitem aliqui salu-
 tes: ut te respiciat clauso nexo vel neyco labello. Once ⁊ vetez
 venalem vocat eam Salustius. Si emptorem inueniunt ⁊ cito pe-
 rituram. Et idē Augustinus epistola quinta: ut habitum est
 supra. Et de hoc pollicitatus libro. v. ca. ix. ubi ait. Improbital
 curialium eo vsq; innotuit ut de testimonio conscientie de venus-
 tate morum de odore opiniois de sinceritate cause / de torrente
 eloquentia: nā p̄cio interueniente: quis frustra confidat. Sim-
 iliter Quidij de arte amādi. Ipse licet venias multis cōditatus ho-
 mere: n̄ nil attulevis ibis homere foris. Nec enim ingredi potest
 sine p̄cio: nec mulcere aures p̄missio: nisi fuerit p̄cis datū aut spe

Unde Polycratus ubi supra: non modo leones & tigres eloquentie iemisse dicitur est Orpheus sicut fabulas sono athare sue: sed apud ipsum diuites vox dulcor poravit canemque euapitez exoravit ca fauorabilior. Item Arion sicut fabulas solo testudinis sono saxa molliuit. Sic apud curiales nihil efficitur inquit: nisi plura eorum corda malleo aureo vel argenteo emollias apud mferos vnde tereber: sed que sunt diuerticula curialium tot sunt tereber: tales enim nec instrumenta nec literas nec sigilla: sine pao dat nec vbum: & quod magis puerum est: nec silentium: ut habitus est. Et hoc idem quia omnia munus agit & cautus est exclusa. Et sicut legitur de Ydua: cui si vnum caput abscondit per abscondit crescunt alia tria. Est enim spes serpentis multorum capitum sicut Hieronimus epla. lviij. Sic est de poidis: quod quoniam vni satis factum est & vni vora citas: quasi interclusa acut petunt alij: quibus oportet dari. sicut ait seneca li. de constantia sapientis: ubi inquit nunquam sapiens accedet ad fores quas durus iamitor obsidet: & repudiet tanquam canem acre obiedo cibo lemet: nec indignabitur aliquid impendere ut limen transcat: cogit & in pontibus quibusdam per transitu aliquid dare: patet ergo talium impudens improbitas & ceca cupiditas

Capitulum quintum. De simulata amicidarum fideione

Quintum peccatum curialium est exterius amicidarum fideio: fingunt enim curiales se esse amicos: donec veniat ad amicitie experimentum: & tunc non appetit esse amicos veros: vere ipsi sunt amici mese de quorum quilibet Eccle. vi. Est amicus socius mese: & non permanebit in die necessitatis: ex quo omnia sunt venalia ut dictum est apud poidos: & per acceptionem munerum patet non vera esse amicitia hominum: sed numerorum sicut quod ait Iuuenalis: quantumque sua vel munera suat in archa: tantum habet fidei. Et idem nulla vera amicitia ut ait tullius. iij. de officiis. In malis fideio est in bonis vero amicitia vera. Et quod poidi apud quos omnia venalia sunt & quos fledunt munera: mali sunt. idem in eis fideio est non amicitia sicut autem Aristotele. viij. ethicorum: tres sunt species amicitie equales amabilibus: sunt enim amantes bona: & sunt propter utile amantes adinuenientem: & sunt quidam amantes propter delectationem: & hee due ultime amicitie sunt sicut accidens & facile sunt solubiles. Dissoluto ergo propter quod sunt amici: dissoluitur amicitia idem est quando non consequitur aliquod velle vel delectabile

¶ Ite ecclesiasticus .xij. non agnoscitur in bonis amicus / nec in malis inimicus. Ut enim ait Ethicus vel Ethnicus cum fortuna manet multi seruant amicitiam / cum ceciderit turpi vertitis ora fuga ut enim ait Aug⁹. viij. confess. post principium non est vera amicitia nisi cum eam cōglutinas in herentes tibi caritate / loquitur ad domitianum / talis caritas raro est in predictis. Iteo Tullius de amicitia c. x. Vere amicitie difficilime reperitur in eis / qui in honoribus re q̄ publica versant & Seneca li. epistola. Erat qui in atriis quevit amicum / & hoc ideo quia quilibet intendit suum commodum / propter quod non est amicitia vera / putat Tullius in li. de natura deorum in fine / carum est ipsum verbis amoris. Ex quo amicitie nomen ipsum est dictum. Quia si ad fructum nostrum referremus / non ad illius commoda que diligimus non erit ista amicitia / sed mercatura que dam utilitatem suam / propterea & arua & pecudum greges diligimus hoc modo quia fructum ex eis capimus / hominum caritas & amicitia gratuita est ideo debet esse / & quia non est sic in predictis. Iteo non est vera amicitia / ymo verificat de multis illud Jeremie .ix. Omnis amicus fraudulenter incedit / & de hoc infra secunda parte de amicitia huic concordat Quidius de ponto qui ait / illud amicitie quondam venerabile nomen prestat / & in questum pro meretuce secat. Diligit nemo nisi cui fortuna secunda est. Turpe quidem dicta / sed si modo vera fatemur / vulgus amicitias valitate probat.

¶ Cap. sextum. De sophistica machinatione calumniarum

Sextum peccatum curialium est astuta siue sophistica machinatio ad calumniandum vel illaqueandum / & ex consequenti ad excoriandum & spoliandum populorum / iniquas leges statuendo vel eis fauendo pueras consuetudines allegando varias vias calumniandi ad inueniendum. Non de talibus Ysaie .x. De qui condunt leges iniquas & scubentes iniustitiam / scupserunt ut opprimerent in iudicio pauperes. Et de quolibet tali verificat ps. Sedet in insidiis cum diuitibus in occultis ut interficiat innocentem / quod contingit maxime quando princeps vel dominus est minus iustus / minus cupidus / quia secundum iudicium populi sic & minister eius / Ecclesiasticus .x. Et qui libenter audit verba mendacium / omnes ministros habebit impios. Prover. xix. Et sicut dixit Dindimus rex bragmanoꝝ ad Alexandrum. detractorum officium est fallacibus sermo.

Distindio

Octava

inibus mendacia pigmentare: ut enim placeant tali & ut assequantur preter lucu machinant ad spoliandum pauperes: & ab eis laudantur propter in desiderijs anime sue. Tales etiam assulant cambus latrantibus siue lupis deuorantibus oues: siue accipitribus colubas & plumantibus. Math. 23. Sicut oues in medio luporum. Vbi Crisostomus omelia xxxiiij. Quid ouis in medio tot luporum: quod coluba in medio accipitrum: ipius enim iudex siue dominus est ut leo rugiens: & ursus esuriens. Prouerbio 27. Leo rugiens & ursus esuriens. princeps ipius super populum pauperum: tales enim scilicet ipsi principes siue consiliarij sunt quasi canes latrantes: cogentes scilicet pauperes ad iudicium in quo spoliant. Ysaie. 1. Omnes diligunt munera: sequuntur retributores: & ideo sequitur pupillo non iudicat: & causa vidue non ingreditur ad eos. Et tales aliquando sunt inducati: ita in impietate quod nec pauperum innocentia mouet eos ad pietatem. Eccle. 10. Vidi calumnias que sub celo geruntur: lacrimas innocentium. Vbi sunt filii lupi: de quibus ait propheta. viij. de animalibus. Quod lupi cum venatores piscium dant eis aliquid: non nocent eis: sed cum non dant corrumpunt retia cum extendunt ad siccandum: sic de talibus nisi muneribus prouentur: nocent causas hominibus & negocia. Imo etiam sunt crudeliores lupis: quia legitur de lupibus quod nutruunt infantes expositos bestiis: sicut fuit de romulo quem nutruuit lupa. put dicitur in historia romano: predicti autem excouant pupillos & infantes: & sicut est de lupo: quod si videtur prius homines quasi eripit sibi vocem. Ut ait ambrosius in examerone omel. vi. Sic tales prius si viderit homines: nisi muneribus prouentur: eripiunt ei vocem ne possit loqui in iudicio. Vbi etiam sunt filii castori. De quo ait Solomon li. c. iij. xxxv. Quod cum homines inuaserunt onerum dentibus non prius relaxat quam crepent ossa sub dentibus eius: sic tales non cessant donec defungantur pauperes. Michae. iij. desuper excouauerunt & ossa eorum defregerunt & ceciderunt. Vbi etiam sunt crudeliores leonibus: de quibus ait Hieronimus epistola. lxxv. Quod licet ore rapido deuorent: tam diu tamen memouam habent predandi quam diu venter est vacuus. Vbi enim sanguine pasta est sitis cum saturitate succedit obliuio predandi donec memoria renouauerit esurire: predicti vero satii spolijs pauperum: non cessant alios spoliare: tales enim sunt crudeliores leonibus esurentibus. Ut enim ait Solinus libro de animalibus capitulo octauo. Clementie sunt multa iudicia in leonibus: prostratis parcunt: in viros plusquam in feminas leuiunt: infantes non nisi in magna fame permunt. Predicti vero nulli parcunt: ut dictum est. Et sicut est de lupis: quod quando habent multos filios peiores sunt ut ait Iobus. vi. de animalibus

Sic et tales quanto plures habent: tanto plus sunt rapaces
 Et talibus eveniet quod contingit aibus & plumantibus bubonem. ut
 enim ait phis de anima. iij. viij. Mues volant & depumant ipsum
 & propter hoc venatores deprendunt multas aues cum illo. quod eue
 met predictis. dum enim iniuste ipsi spoliant pauperes. ipsi iuste spoli
 liantur a superioribus. vel dum ipsi spoliant alios bonis temporalibus
 ipsi prouent bonis spiritualibus. ut Ysaie. xxxij. *De qui predatus
 nonne ipse predaberis. Et hi sunt miserabiles: quia cum ipsi sint
 diuites nihilominus expoliant pauperes. put dicit Amb. bene primo
 de officijs: alloquens tales. Diues eras qua causa aliena rapies
 bas: egestas non copulit. ideo te feci diuitem: ut excusatoz non habe
 res: cur non affuisti inuicem patientibus. ideo te feci potentem: non ut infer
 res violentiam sed repelleres. Cupite magis pauperem & egenum de ma
 nu peccatoris liberate. et sequit. Dum enim augere opes occu
 pare terras cupimus: iusticie formam exuimus: beneficentiam com
 munem amissimus. vere enim ubi lucrum in archa: damnum in consci
 tia ut ait Aug. de innocentibus in sermone. Sed damna spiritu
 alia predicti non cogitant: quia excecati malicia & rapidi auaritia.
 Sicut enim est d. cane qui dum pietatem sibi a domino suo deuorat
 ad spem tamen futuri inhiat: sic et tales dum deuorant quod for
 tuna pijat ac rapinam nihilominus sunt erecti ut ait Seneca d.
 raptoribus. lxx. epistola. Et quod irrationalis creature non fa
 cerent: isti non abhorrent. ut enim ait philosophus. vi. de anima
 libus. Non est modus auium vniuersi speciei quod vna aliam comedat
 & tamen isti confratres spiritualiter deuorant. Michae. iij. Qui
 comederunt carnem populi mei. Unde narratur de tyteuo i cro
 nicis breuibus: quod cum suaderetur sibi tubuta augenda esse pro
 uincijs: dixit. boni pastoris non esse pecus de glutire. Nec isti co
 gitant quod erit eis ducum iudicium: quia multi contra ipsos clama
 bunt et de eis conquerentur: et quasi multi aduocati aduocabunt
 & iudex erit seuerus. Quot enim bona iniuste abstulerunt: tot con
 tra eos clamabunt: quot lacrimae pauperum quot suspiria quasi tot
 legiste contra eos aduocabunt. Eccli. xxxv. Lacrimae vidue ad
 maxillas descendunt & sequit. A maxilla ascendunt usque ad celum
 & deus exauditor non sedabitur in illis Job. xxxv. propter
 multitudinem calumniatoz clamabunt. Abacuc. ij. *De qui con
 gregant auaritia malam domui sue: sequit. Quia lapis de pa
 uete clamabit. Unde narrat petrus damascenus in tractatu suo**

de quodam infirmo ad mortem et clamante et vllulante quia
sex nummos a paupercula vidua acceperat / verberabatur de ma-
nibus sanctorum / Andree et Gregorij ut videbatur ei. Et q̄
inquit passus illa fecerat in laborando: ut illos a me requireret / tot
idus sanctorum pertuli. Nec mirum si supernus iudex talib⁹ sit
seuerus: quia dicitur ecclesiastici. xxxviij. Qui offert sacrificium
ex substantia pauperum / quasi qui vidimat filium in cōspectu pa-
tris / si talis ē dū sacrificiū offert / q̄lis ē dū spoliat. Qui ergo sunt
p̄ncipes p̄sides cōsiliarij vel mistri siue collaterales / caueāt ne sint
raptores aut spoliatores paup̄ siue cōsiliatores alijs ad spoliandū

Capitulum septimū De comestationū voluptate et noxia vacatōe.

Septimum vicium curualium / est de comestationibus
siue ocijs siue voluptatibus et vanis ludis / noxia vaca-
tio: ut enim patet ad sensum curuales predictis inouls-
gent et vacant: et etiam in talibus student. Sic enim improperat
eis p̄pheta Amos. viij. Optimates capita populorū ingredienti-
bus pompaticis domū israhel: et sequit̄ / qui dormitis in lectis eburneis
et lasciuitis in stratis vris: et Ysaie. v. De q̄ potētes estis ad bi-
bendū vinū: et qd̄ puer sius ē / de die faciūt noctē et ecōuerso: dor-
miunt enim de die et vigilant de nocte: sicut dicit Seneca de q̄daz
potēte epla. lxxxviij. Qui maiore p̄tem noctis ī conuiuiis exigebat
et vsq̄ ad horā sextā fere dormiebat: hoc enī erat ei⁹ matutinum
Similit̄ narrat epla. C. xxv. c. xxv. de q̄dam fabulatore elegāte
q̄ ait: si hitasset sup̄ domū Papini: q̄ erat ex hac t̄ba lucifugarū
et circa horā sextā noctis audiebat clamorē: et tūc vocabant̄ cele-
rarij et coā tumultuabāt: et q̄nt inq̄t ille q̄si ierudēdo qd̄ sit. dicit̄
aliqui illū a balneo exisse et multū poposisse / valde inq̄t frugali ē vi-
uebat / nihil cōseruabat nisi noctē: qd̄ ait ierufoue. Vñ talib⁹ ope-
tunt q̄ ait Virgili⁹ fuisse ī conuiuiis Didonis li. v. Vbi dicit̄ p̄ q̄
p̄ma q̄es epulis mēses remotis. Crateres magnos statuērūt: et
vina coronant / Sit strepit⁹ tectis / vocesq̄ per ampla volutant
Atua dependent lichmi laqueaubus aureis incensi: et noctem flā-
mis fumalia vincunt. Et quia a libero patre proximus est in
temperantie gradus: ait Valerius libro quinto capitulo primo
Et ventrem distentum cibo / sequitur voluptas genitalium: et
ait Hieronim⁹ epistola. xxxviij. Ideo in conuiuiis Didonis

p̄dicōz quos ante fuit dictum. de quo virgili⁹ ubi supra. Infe-
 lix dydo longumq; bitebat amorem. De talibus ait seneca epi-
 stola. lviij. ad elbiam: viuunt vt edant. O miserabiles quoz pa-
 latus non nisi ad precoslas excitatur escas. & hi non viuūt rede-
 put ait seneca. Non viuit qui libidini & somno viuūt. Et de his
 Ysaie. v. De qui consurgitis mane ad ebrietatē sectandā: et ses-
 quit Cithara & lyra tympanum & tubia & vinum in cōuiujs ve-
 stus & opus dei nō respiciatis ob ista vicia & cōsimilia que cōsues-
 uerunt regnare in cutijs: que non sunt regulate legibus dei nec
 moderamine tempantie ordinate. Etiam phi fugiebant illas: p̄-
 ut dicit in prologo pollicrati de socrate. Cū enim ab eo querere-
 tur quare nō in forensibus negocijs versaretur. respondit Que-
 locus hic callet ego nescio: et que ego calleo locus hic nescit. ego
 enim cōtemno que illi aulici ambiunt. et que ego ambio illi con-
 temnunt. Et p̄pter hoc Iohes salobiciensis intulauit librū suū
 qui vocatur pollicratus de nugis curialiu phoz quia illas p̄ par-
 te continet. put ait ipse in prologo libri sui. Et cōsimiliter viu-
 sancti declinant tales curias nisi quantū necessitas cogit vel ania-
 rum valtas exigit. vnde dauid nō venit ad kalēdas saulis: p̄m
 Re. xx. Conuiuū etiam herodis nō intrauit iohānes s; in eo fu-
 is decapitatus Marci. vi. Quia melius est ire ad domū ludus q̄
 ad domum cōuiujs. Eccli. vi. Ideo dicit in tractatu de duodecim
 abusioib⁹. Q̄ quinta abusio ē monachus curialis quia vt dicit
 ibi. ordo claustralis & ordo curie sūt diuersi: ibi sedes i m̄sioijs cū
 diuitib⁹. hic audeo dicere: nō sedi cū cōsilio vanitatis: ibi m̄sioia
 us vt rapias paupes: hic dicit: odiui eccliaz malignantiū. ibi de-
 xtera tua replet munerib⁹. hic lauas m̄ nocētes mā⁹ tuas. Que-
 tū sunt curie p̄ncipū secularū quozdā scz q̄ ecclesias instruūt: q̄
 randa q̄ destruūt. Alia enī cura dauid alia absolō. put ibi disti-
 guit bernh. Et i vtrāq; p̄ualebat cōsiliū chusi nō achitofel. chu-
 si silentiū m̄terptat. achitofel ruina fratris. ad vtrāq; vero ē vu-
 lis accessus bonoz scz vt bonū pmoueat & malū impediāt: malo-
 tū aut ad vtrāq; mutis: put ibi determinat bernh. vñ seq̄t ibi.
 Sexta abusio est monachus cauidicus scz qui amat plus esse d̄
 discumbentibus cum herode q̄ in claustrali carcere cum iohan-
 ne. Ibi enim puellam saltantem: & caput truncatum iohannis:
 Iohannes m̄terpretatur in quo est gratia xpi. Sed duo am-
 putāt caput iohis id ē sepant xpm a corde: curiofitas & vanitas

Abusio a monachis
curialis

Abusio monachis
cauidicus

Unde ait ibi. licet nō videt in disco caput iohānis videt tamen que effuso sanguine acquiruntur. vaccam vidue videt & porcum paupis. In carcere pncipis pauper moritur: & tñ de substantia paupis comedens monachus pncipi blanditur. Cōsiliarij ergo pncipis vel domi terre / qui obtinent locū cordis in republica sint tales vt descriptum est. Et quia eoz collectio est senat⁹ studeant vt tales sint quales erant illi de senatu romano. Ut enim ait Tullius .v. de officijs. Regnū populoz nationū port⁹ erat & refugium senatus. Similiter collectio cōsiliarioz pncipis fit in refugiuū tribulatis & pauperibus

Inapit Distindio nona. Capitulum primū. De informate matōe militum qualiter per manus significantur.

Qonsequēter psequendum est de illis qui se habent ad modum manuum in republica que sunt milites. Man⁹ enim reipublice sunt homiēs militares qui cōueniēter p man⁹ significant. Manus enim parate sunt ad adiuuandū de nature imperio. & quantū utilitatis habent nulli scire licet. ait seneca epla. xxix. Opus enī man⁹ est tan gere attrahere & impellere. Mit enim cōmentator ethicoz pmo Et ideo man⁹ ē talis dispositōis q̄ possit talia facere ait algazel h. iij. Et manus est organoz organū. tercio de ania. et non est vnum instrumentū sed multa. de animalib⁹. xiiij. Sicut ergo manus sunt in corpe naturali ad repellenda noxia: ad pcutiēda in festantia: ad attrahenda necessaria: ad cōseruāda omnia alia mēbra & defendenda. sic sunt milites ad ista efficienda in republica. Et quēadmodum manus se specialiter ad caput opponūt protegēdū ne ledatur: sic sunt milites in republica ad custodiendam vitam pncipis q̄ est caput vt dictū est supra. Unde ait saluator math. x. Estote prudentes sicut serpentes. Super qd Aug⁹ de doctrina xpiana cap. v. Prudentia serpentis est q̄ corpus ponit p capite defendendo. ad quod hortabatur ipse discipulos. Ideo de illis potest dicere reipublica siue ecclesia que est ipi fideles: illud ps. Qui docet man⁹ meas ad preliū &c. His militibus debz p̄dicator euāgelicus exprumere militie instructōz & dignitatem: antiquoz militū p̄bitatē: militaris discipline seueritatē: apud illos officij qualitates: et huius fructū siue utilitatem. et de talib⁹

conferre cum illis ad eorum edificationem

Capitulum Secundum De institutione militum

Primo est videndū de militie institutione sine militis effe-
ctōe: & nūcupatōe: ut enī dicit in pncipio hystorie ro-
manoz. Cōdita civitate a romulo / quā ex nomine suo
romam vocavit: mille pugnatores d̄ illis elegit: q̄ a numero mi-
lites vocavit. Miles enī dicit̄ q̄si vñ ex mille elect̄: ait papias
Romul⁹ p̄sus milites de populo sumpsit & appellavit: & sic miles
ē nomē laboris & honoris: ita dicit polycrat⁹ li. v. c. vij. Secōdo vi-
dendū ē de hijs q̄ militē faciūt. Et d̄ hoc i polycrato li. vi. c. v. bñ
ubi ait: q̄ duo sunt p̄cipue / q̄ militē faciūt: electio & sacramentū.
Nō veget⁹ renat⁹ bñ de electōe militū: i hoc inqt̄ tot⁹ reipubli-
ce sal⁹ v̄t̄: ut tyrones n̄ tāū corpib⁹ s̄ anis p̄stātissimi eligant̄
ad vices regni & romāi nois fundamētū. In p̄sona d̄ electōe. i.
electōis examinatōe consistūt / nec leue hoc putet̄ officiū / aut passim
q̄bulcūq̄ cōmendāū / qd̄ apud veteres int̄ tā varia genera v̄tutū
p̄cipue cōstat eē laudatū. Juvent⁹ enī ē: cui defensio p̄māz imi-
net: & movb⁹ excellere & v̄tutib⁹ & v̄vub⁹ dz. honestas enī yoo-
neū militē reddit: & verecūdia dū phibz fugere / sepe facit eē vi-
ctorē: & seq̄t̄ a magnis ergo vius magnaq̄ diligētia venit eligi
iuniores. Cū v̄o diligēs electio i iudicio fuit app̄bata / significā
di sūt & ascubēdi milite / q̄ ad eā iuveniunt ydonei: nā & velocitas
regrēda ē & n̄ robur: & v̄tz armoz disciplina q̄s ediscere valeat
& an hēat cōfidentia militare: & h̄mōi pluraz enī quāvis n̄ i p̄ba-
biles videāt. in sp̄e tñ exp̄mētis p̄bant̄ ioigm / repellēdi sūt er-
go min⁹ v̄tutes: & in locū ei⁹ strēnuissimi subrogādi: in omi cōfli-
ctū n̄ tā p̄est multitudo q̄ v̄tus / in q̄ explorāda formāda & p̄-
mouenda ducis v̄tūtē tā opa q̄ iudiciū. Nec ibi. Cū magna er-
go examinatione & diligētia ab antiquis milites eligebantur.

Capitulum Tertium De
sacramenti militaris qualitate

De sacramēto militari legit̄ in polycrato ubi sup̄ c. vij.
& apud Juliū frontinum: q̄ Lucio Stacio & Gajo
Marrone vel Marone cōsulib⁹, milites p̄mo iureiurā-
do facti sunt. Antea enim sine sacramēto tantummodo a t̄bunīs
rogabantur / ceterum ipsi inter se coniurabant: se fugē atq̄ for-
midinis causam non habituros: neq̄ ex ordine recessuros.

nisi zeli petendi hostes ve feruendi causa / aut diues conseruandi aut
 animo seruiendi. et hoc dicebatur militie sacramentū: quod et xpi
 amissimoz pncipum auctoritate firmatur et usu. Conceptio iu-
 ramenti huius est ut dicit in pollicrato ubi supra. Et idem vege-
 tius li. x. ca. primo. Jurant quidez milites p deum et xpm et spi-
 ritum sanctum et p maiestatem pncipis: que sm deum humano
 generi diligenda est et colenda. iurant inqz strenue se facturos om-
 nia que pnceps precipit. Cum enim quis legitimū acceperit
 pncipatum tanqz presente deo fidelis est ei pstanda deuotio: im-
 penxndus puigil famulatus. Jurant etiā nunqz deserturos mili-
 tiaz vel recusaturos p republica / cuius sunt cōscripti militie. Cū
 qz hoc prestiterint iusiurandū / angulo militau donant et priuile-
 gijs. Et adeo ergo illud obtinuit et electio et sacramentū militez
 facerent: ut sine electione nemo cōscrberetur: aut sine sacra-
 mento nemo nomen militis aut officium sortiretur. Non tullius libro
 primo de officijs cap. xl. refert de pompilione impatore: in cuius
 exercitu filius cathonis tyro militabat: quod cū pompilio vide-
 ret vnam legionem dimittere: cathonis filium qui in eadem legio-
 ne militabat dimisit: et cum ille amore pugnandi māssisset in exer-
 citu: catho ad pompilionem scripsit. ut si pateretur eū in exerci-
 tu remanere: eum scdo obligat et sacramento: quia puore amis-
 so iure cum hostibus pugnare non poterat. Similiter marci cas-
 thonis semis epistola est ad marcum filium: in qua scripsit se au-
 disse eum dimissum a cōsule cum in macedonia bello perfico miles
 esset: non t ergo ut caueat: ne bellū ineat. negat enim ius esse cū
 hostibz pugnare q miles si sit qā militē non credebatur nisi eū q sa-
 cramento ad militiam cōsecraretur. Patet ergo et militū digni-
 tas et fidei firmitas / et iuramentū obligabilitas. cuius forma ē ut
 deo pimum fides debita / deinde pncipi et reipublice seruetur in
 columis: et ideo magna pericula militum. si tales non sint / et nisi
 fidem et iuramentum seruauerint. Et licet sint forte qui sibi non
 teneu videantur ecclesie ex sacramento solenni: quia plerūqz ex
 consuetudine non prestat. Nullus tamen est qui sacramento
 tacto vel expresso ecclesie non teneatur obnoxius. et forte ideo
 cessat apud aliquos solēmitas iuramēti: quia ad hoc omēs inuitat
 et coartat necessitas officij et sinceritas fidei. inoleuit enim consue-
 tudo solennis: ut ipsa die qua quis militau angulo decorat / ecc-
 lesiā solenniter adeat: gladioqz super altari oblato quasi celebri-

Juramentum militum

professione seipsum obsequio altaris deuocat: et gladij id est officij sui iugē deo spondeat famulatum: neq; necesse est: ut hoc uerbo p̄fiteantur: cum legitima p̄fessio militie facte eius uideat̄ inserta. In homine enim illiterato et qui magis arma debet noscere: q̄ literas: non oportet p̄fessionem exigere literatā semp̄: sicut in hominibus literatis: quales sunt episcopi et abbates: ut dicit pollicatus ubi supra

Capitulū quartum De militum uirtuositate et cetera.

Quales autem debent esse milites scz strenui audaces impauidi/experti/prouidi: et motibus p̄diti et uenusti patet de predictis. Unde in exhortatione Bernardi ad milites templi/loquens de militia et militib⁹ ait tua necessaria esse p̄lianti: scz ut sit strenuus inuictosusq; miles: et circumsp̄ctus ad seruandum/expeditus ad discurrendum: et p̄mptus ad feruendum. Unde ut essent tales instruebant̄ a p̄ncipibus. Pro ut narrat Salustius de Pompeio cum alacribus saltu/cum velocibus cursu/cum validis recte certabat neq; enim ille aliter potuisset par esse fertorio: nisi et se milites suos: frequentibus exercitijs ad prelia preparasset/recedendi assaultandi aut suscitandi insidientiq; ars: non mediocritas est: cuius beneficio cautela illa seruatur: ut miles ad inferendum uinus: sic insurgat in hostem: ut eidem nec ex aliqua parte non parcat exercitium uacandi per cōmodum est insidiam: huius est maximus usus: quibus hostis enim leditur aut terretur: et eorum exercitio lacertis robur accersit: et iaculandi peritia atq; huiusmodi acquirit̄. Non enim effeminati vel delicati vel trepidi debent esse milites: sed tales ut descriptum est: optima enim militibus sunt hostem ferre p̄sua agitate nihil metuere nisi turpem famam/ yemem et estatem ultro pati humi requiescere: eodē tpe labore et inopiā tolerare. Adis ergo p̄datis milites hortaberis. De hoc similit̄ veget⁹ tenat⁹ testat̄: addidit̄ inutile esse milite tenere nutritū in delicijs assuetum p̄ferens tāquā aptiore plebē rusticā: q̄ sub diuo et i labore nutritur calorem solis patiens/ymbrem negligens: balnearum nescia delicia cum ignara simplicis animi: paruo cibo contenta: moratis ad omnium laborum tolerantia membris: cui gestare ferrum fossam tucere: onus ferre: consuetudo de iure est. et cetera

Dicitur etiā in pollicato li. vi. ca. vi. Quod georon sicut habet Iu-
 dicum. vij. vidit innumerabiles hostiū copias / in expedita pauci-
 tate viroz fortium: quos non facile credendū est in delicijs vebi-
 um aut regalibus epulis quodiamsq; cōuiujs didicisse vt aqm
 lamberent: eos tamen dñs p̄ ceteris censuit eligendos: si tamē in-
 terdum necessitas exigit / vt banos deliciaresq; ad arma com-
 pelli. Ex quo p̄num nomen redpere militie laborare: discurre-
 re pondus portare: & solem pulueremq; ferre discant: parco vi-
 du vtantur & rustico / interdum sub diuo / interdum sub papilio-
 nibus cōmorentur. tunc demde ad vsum erudiantur armoz. et si
 longior expeditio emergat in angarijs / pluuiūq; detinēdi sunt /
 p̄cul habendi ab illecebus ciuitatis vt eo modo corpoub⁹ eorū
 accedat & animis. Nec mirum si tales eligebantur ad militiam:
 quia ab aratro vocabantur ad consulatum & p̄ncipatū vt didū
 est supra p̄m valeuum lib. viij. ca. iij. Sed quia hodie multi mi-
 lites vacant lasciujs / ocijs / aleis & aucupijs: ideo sunt effeminati
 & in milita inexpecti. Contrauo de romanis militibus in quoz
 precomū ait lucanus. hircani membra sup̄ romam more quiritis
 induxisse togam. Sed hodie plus student multi p̄dicis & orna-
 mentis vestimentoz & armoz q̄ exercicijs & moustrijs belloruz
 & tolerantijs laborum cum oporteat milites mitiores esse ar-
 mis militibus q̄ vestibus. Onde legitur de hambale cuz apud
 regem antiochum causa refugij moraretur: & rex ostentaret ex-
 ercitum insignibus aureis & argenteis florentem: frenis & falle-
 us prefulgentem: & cum rex gloriabundus respexisset hambalē
 ait. putas ne inquit romanis satis esse hec omnia. ille lepide & a-
 cerbe illudens ignauiam militū p̄dicose armatoz ait. plane satis
 esse credo: et si romani auarissimi sint p̄pter predā acius pugna-
 bunt Rex quesierat de numero exercitus & de estimatione equis
 paranda: ipse vero de preda respondit. Non tñ vitupanda sunt
 ornata arma & aurea: dūmodo non acquirantur ex vanitate et
 ostentatōe Cū legatur machabeus clipeos deauratos habuisse p̄
 mi mach. vi. Sed hi habuerūt talia arma ad eoz magnificentiā
 & p̄bitatē & instigatōz & imitatōem mutuam & ad terrores ad-
 uersarioz. Ex fulgore enim illoz clipeoz fortitudo gentiū dif-
 sipata est. Sed inaurare arma ex ostentatōe & pompositate et
 vanitate femneū est. put ait bernh. vbi sup̄. Cooperitis equos
 sedis: de pingitis hastas / clipeos / sella / frena / calcaua / auto et

argento gemmisq; circumarmatis & sequitur: militaria sunt hec insignia an muliebria potius ornamenta. Nunquid forte hostilis mucro aurum reuerabit: aut gemmis parat & secura penetrare non poterit. Ideo narrat Vegetius li. iij. c. i. Quid Scipio Africanus cum ornatum scutum elegantius vidisset: non mirari se inquit: si tanta cura ornauit illud in quo plus habebat ofugij quam in gladio. Alia tamen ratione Julius cesar habuit comitones tanz cultos: ut auro & argento pollitis armis ornaret simul & qui o ad speciem & qui tenaces essent in proprio metu damm: ut dicit in libro de vita cesar. De fortitudine vero militum & armis factis Valeus li. iij. c. ij. p. totum ubi ait de quodam qui hortatus alacu animo suos ad prolium ait: prandente comitones tanquaz apud inferos tenatur id est post hanc vitam: mors enim erat eis denudata & victoria promissa: ac ductoru intrepide paruerunt.

Capitulum quintum. De disciplina militum: & exercitatione virtuali: & eorum utilitate.

Quia milites efficiunt virtuosos modis predictis in militum disciplina. Miro modo: antiqui erant seueri in exercitio militum discipline: & mirabili modo erant milites obediens principibus & consulis: ipsos disciplinantes. putat ait valeus li. i. ca. ij. & hoc multipliciter vigeat enim apud eos disciplina militum in abdicacione voluptatis carnis quo ad fetores luxurie. Unde narrat ibi ut tactum est supra. Quid cornelius Scipio eodem momento quo castra intrauit: edixit ut omnia que voluptatis causa erant: auferrentur & submouerentur: & tunc constat maximus institutorum & luxuriam numero cum duobus milibus scortorum abisse: & sic exercitus qui de formi mortis metu se scelesti idu maculauerat recreata virtute: mimandam animositas nis prostrata solo equit: ut enim dicit In pollicrato li. vi. c. xij. Gens prothorum sepiissime superat: eo quod luxuriosissima est. Similiter regna assuorum legunt fuisse subuersa impulsi luxurie. Similiter & impium romanum exhaustum & diuulsu est Nerone imperatore. Cuius gula fecit omnia deuorauit: maculauit libido: exhausta auaricia: fregit ignavia luxuria cum superbia eximauit: ut dictum est super. Non ibidem ait: ducit in re militum precauendum est: ne uenenum & uinum pugnatia peccora frangant. Similiter disciplina militum viguit in eis in cohibicione comestacionum & ebrietatum: & omnium pertinentium ad gulam: prout narrat valeus ubi super de Metellio qui ex castus cocos & lixas submouit: & dicit uenale propter uetuit. De quo vegetius li. iij. ca. i.

Quod milites prohibuit uti alia carne quam assa vel elixa. Unde de militibus iulij cesaris narratur in libro de vita cesaris quod famem et ceteras necessitates non tantum cum obsiderent sed etiam cum ipsi alios obsiderent tanto tempore tolerarent: ut tyrachina munitione viso genere panis ex herbis quo sustinebant vel sustentabantur cum feus rem esse agendam dixit scilicet pompeii. Item viguit apud eos disciplina in cohibitione depraedationis et rapinarum. Unde fertur hoc edictum iulij cesaris comperuisse milites suos quando urbes ingressus est non licere homines spoliare vel templa deorum. Et de hoc vegetius ubi supra quod catho memorie tradidit etiam furto comprehensis inter comilitones dexteras esse passas. et ibi dicitur quod liliardum quendam e via egressum castigabat: qui dicenti ob nullius rei rapinam se ab agmine recessisse. cui respondit. non sperare quidem rapturam prebeas. Valeuius cap. iij. Item erat mira disciplina militum apud antiquos in ocij exclusione et laboris exercitatione. prout narrat valeuius ubi supra de metellio: qui vetuit neminem militum ministerio seruorum iumentorumque uti: sed ut ipsi sibi arma ferrent et alimenta. Similiter vegetius ubi supra quod affucam quibus usus classis non esset necessaria: ne tamen miles desidia corrumperetur: aut pro ocij licentiam socijs iniuriam inferret naues edificare instituit. De admirabili militum disciplina in seuera castigatione excessuum: narrat valeuius ubi supra: ponens multa exempla: sicut de mamulio torquato qui filium eoque ipso ignorante ad dimiticandum descendit madatu iussit: iudicans certius esse patrem forti filio: quam patriam militum disciplina carere. Et alia multa ibi exempla de castigatione militum permittentium capi se cum essent armati: quos noluit senatus redimere. vel fugientium de adde quorum erat castigatio: vel quod nudi virgis cederentur: vel quod quasi hostes reputarentur et interficerentur: vel quod eis terra et donaua denegarentur. Et de similibus narrat vegetius multum ubi supra ubi narrat quod legionibus que punico bello pugnam id est militiam detraxerant in siliam velut relegatis per septem annos decreuit senatus: dandi ordeum. et hoc ideo fecerunt antiqui: quia ut ait idem ubi supra: eneruos animos odisse solet virtus. et quia humane imbecillitatis efficacissimum duramentum est necessitas. quia ut ait ibi: compressi seueritate milites vite de spatio implicata multitudinem hostium superauerunt. loquitur enim de illis qui cogebant tenere locum in acibus de quibus prius fugerant. ut enim ait

*Lucius aut adst. pla
vino*

ibidem Gelareus dux lacedaemorum egregio dido disciplinam militie dñebat in oculando auub⁹ sui exercit⁹ ac militib⁹ impatorem pot⁹ q̄ hostē metui debere. Tē vegea⁹ ubi sup⁹ significas scz i hoc q̄ in p̄lio mortē dubiā timuisset si deseruisset scz adē imminēs manere supplicū. Et de hac disciplina bñ p̄dicā auctores: ubi sup⁹ De utilitate autē discipline ⁊ cōt̄ntia militū patet ex p̄dicāis. On̄ valeu⁹ ubi sup⁹. Disciplina militaris acutē retēta / p̄ndis patū yralie romano impio pepit n̄ ultaz urbium / magnoz regū validissimaz gentū / regimē largita ē. Et de hoc polierat⁹ li. vi. ca. i. Q̄ romanos gentū oīm victores fecerūt esse scia exercitadō ⁊ fidel / quā electi reipublice impendebāt. Tero p̄ualuerūt aduersus multitudinē galloz / p̄cutates germanoz / vires hispanoz / dolos afucoz / put ait ibidē. Similit̄ ait Crog⁹ Pompei⁹ li. xi. Q̄ Alexāder exiguā manuz militare suscepit a patre sed doctā / q̄ assuefāā militie / orbē terrarum aggressus innumeras copias hostium fudit. Et de hoc polierat⁹ li. vi. ca. xiiij. de causis discipline suepene. Sile aggell⁹ li. viij. ubi ait puniēdis p̄ctis tres esse causas existimatū ē / vna cū adhibet pena / castigādō atq̄ emendāvi grā / vt is q̄ delinq̄t attentior fiat correctiorq̄. Alia ē cū dignitas eius auctoritasq̄ in quē p̄ctō: tuēda ē / ne p̄termissa an̄ aduersio contemptū eiuspiat. Tercia p̄pter exēplū vt metu pene ceteri terereant. Et has tres scupsit thaur⁹ i p̄mo cōmētarioz sup⁹ gor grā Platonis. Quas vero posuit Plato / vn̄ al̄cz propter corrigēdum scz peccantem. Aliam propter exempli metum.

Capitulum sextum. De iure militum ⁊ privilegio eorum

Et de iure militū decretoz d. i. Jus militare ē belli m̄ferēdi sollemnitas / fedus faciēdi nex⁹ signo dato egressio i hostē aggressio pugne / p̄uilegia vō militaria q̄ erāt ex iure antiq̄ lat⁹ patēt. Nā ⁊ liberos sunt / ⁊ plurib⁹ emuitatib⁹ gaudēt / intātū q̄ ab āgarijs ⁊ p̄garijs ⁊ sordidis munitib⁹ essent alieni / ⁊ q̄ iura licent̄ ignorāt / ⁊ licz i p̄tate p̄tis sint i castrēh peculio testau p̄nt / ⁊ q̄ ex publica sollicitudinē qd̄ maxū ē n̄ p̄mittant̄ agere / put dicit i polierato li. vi. c. viij. Q̄ autē militate licitū sit fidelib⁹ / sub p̄ncipib⁹ legitime institutis / ⁊ de eorū disciplina / patet ex doct̄na Beati Johannis ibidē luce. iij. ubi ait ad milites / neminem concutiatis neq̄ calumniā faciatis / ⁊ cōtēti estote stipendijs vestris. Similit̄ Aug⁹ epistola. v. Quib⁹ p̄uuz stipendiū sufficere debere p̄cipit militare vtiq̄ nō p̄hibuit

Et de hoc Polycratus ubi supra: prelo: veritatis & domini precursor: mouerat manum militarem pmpiaz ad iniurias / rapinis assuetam: & cui nunq̄ aut raro sua sufficiunt / quim appetat aliena concupiscere phibuit / exclusit iniurias rapinas exterminauit ex clusa calumnia / auaricia damnauit: dum pcepit vnumquemq̄ contentum esse stipendijs suis. Q̄ autē disciplina militaris omnia cōseruat: habetur. 22. q. 4. Item q̄ fideles possunt militare sub infidelibus in defensione reipublice / salua iusticia & fide. patet de sanctis militib⁹ / qui militauit sub impijs impatorib⁹ / sicut de Mauuao sancto & socijs eius. On. i. peru. v. Subiecti estote in omni timore dñis / non tantum bonis & modestis & honestis / sed etiā di scolis. Sed quia sepe peccata concomitantē militātes / nisi sollicita diligentia p̄caueant: vidēt in vita beati Augustini. Q̄ in instituta beati Ambrosij vnus erat / q̄ volebat militare volentē / neq̄ ad hoc cōmendare / ne si milicie cōmendatus & male agens / eius culpa suffragatoru tubueret. Et ideo ait Cyr⁹ / sicut dicit Ege sippus li. v. Q̄ in exercitu romano / oportet nō solū v̄tutem corp̄is: sed etiā industuam mentis requiri / nec fortitudinem in hostem / sed etiā discipline normam spectare / nec crudelia impi⁹ nec insolens miles nec potius prede q̄ victorie intentus

*Supra militibus in
p̄uar p̄cipij q̄
de fideles p̄m milib⁹
sub infidelibus*

Capitulum Septimū **Q̄ milites debent ecclesiā defendere**
et de pena militum qui officia sua bene non faciunt

Et quia miles accipit gladiū de altari: ut dictū ē sup̄: & gladiū offert: & quasi p̄micias officij sui redimit ab altari: ad honorē ecclesie & ad populi Catholici vtilitate: & militare debet: & ad mandatū p̄ncipis si fuerit edictus: ut dicit in polycrato li. vi. c. vij. Mōsus milicie ordinate / ē tuere ecclesiā / p̄fidiam ipugnare. Sacerdotiū venerari: paupum ppulsare iniurias pacate puniriā / p̄ fratub⁹ vt sacramēti docet cōceptio fundere sanguinē. Et si op⁹ ē aīaz ponere: vt de hijs v̄sificet / gladij accipites in manib⁹ eoz. Et hoc nō ad rapienduz & p̄oandū qd̄ alienū ē / vel ad multū tellū inferendū: sed vt faciāt iudiciū cōscriptū id est exerceāt officiū suū p̄m eq̄tatē iudicij. Nō antiq̄z militū mos fuit / spolia hostiū cōsecrare dijs suis / q̄a a publica religōe cōsecrata: v̄tus nulla laudatōe p̄uata idiget: put ait valeu⁹ ponēs multa exēpla li. iij. c. ij. Nō & Jul⁹ cesar phibuit spoliari tēpla: vt dictū ē. Et exercit⁹ biēnij māsit inuid⁹ donec ausus ē insurgere

in deos apollinis / delphicum inuadens templum: ut dicitur in po-
 licrato li. vi. c. xvij. Et Pompei⁹ non permisit spoliare templum
 ait Egesippus li. i. Et ei pepit Alexander: ut dicit in hystorijis
 Multo ergo magis milites chustiam / de bent ecclesiā honorate ⁊
 defendere. Milites enī nō exercentes officū suum mō debito: vel
 strauum facientes / puniebant redigendo eos ad ordinem peditiū
 put narrat Oaleus ubi sup / ponens exemplum de Murelio / q̄
 filium virgis cesum: militie munere puatum / int pedites fungi co-
 egit / eo q̄ ei⁹ culpa / castra essent capta / vel puniebant postea pe-
 na mortis ut didum ē. On uegecus ubi sup. Q̄ uatilius cōsul /
 ex duabus legiombus qui loco cesserant sorte / ductos in aspectu
 militum secum percussit. Et ibi de pena talium multiplia. Contra
 ua p̄didtorum omnium / inueniunt in multis militibus / q̄ non p̄nt
 vocari milites glouosi / q̄ Crassonem comtem: vita ⁊ moribus
 representant: ⁊ int mulieres narrant de bellis: de q̄bus uerificat il-
 lud Ennij. Tunc exhausta canunt plia in arte graui. Illic ca-
 chides / illic tenebat Achilles. Et pingunt fluido pergama tota
 mero. Qui fm qd̄ dicit in pelicrato lib. vi. ca. viij. in eo militie
 sue glouā ostare credunt / si otempibile sit sacerdotiuz: si uilesat
 ecclesie auctoritas / si ita dilatauerunt regnum hoīs: ut chusti im-
 perium strahatur. Si laudes suas p̄dicēt: ⁊ seipso falsis p̄conijs
 mulceant ⁊ extollant: cum irusione audientium / mitantes militē
 glouosum: horum utus in eo anxie elucescit: si clez inermē xp̄i
 militiā: aut telis aut linguis ofodiant: latent deupiat ⁊ traudēt
 Tales tñ nec artē hnt bellandi: nec usum belli: q̄a intendūt poti⁹
 lasciujs q̄ militibus exercitijs. Ideo nō ē tutū eos ducere ad
 bellū. exēplo Geceonis iudicū. vij. Qui cū tucētis uis: q̄ nō bi-
 berūt aquā curuatis genub⁹: ommissis formidolosis ⁊ timidis: ob-
 tinuit uictoriam.

Capitulum sextum. De multiplia militia

Et quia parum p̄dest militib⁹: q̄ sint exercitati discipli-
 nati / uictoriosi / in militia regia / si fuerint deuidi in mili-
 tia xp̄iana. Est enim q̄duplex militia: scz humana sub
 p̄nape homine: q̄s monuit bt̄s Johs baptista: nō facere calum-
 maz. Luce. iij. ut didū ē. Et hij dnt esse electi disciplinati uirib⁹
 p̄ditū: ⁊ dure nututi ut habitū ē. put ait Seneca epla. liij. Sor

tior miles ex confragrosa urbana cauerna confragroso venit. segnis est urbanus et uerna: nullum laborem recusant manus. que ab aratro ad arma transferuntur. effeminat animos amentitas nimia. Et ponit exemplum iumenta quorum ungula in aspero indurata est. uiam quamlibet patiuntur: in molli uero palustri pascua saginata: citius substernuntur. In primo puluere deficiunt et mitius iuuenis sed miles senior loca disciplina firmat in genium aptumque magis conatibus reddit. Et ideo ait ibidem Indurandus est animus: et a blandimentis voluptatum procul abstrahendus: vna hambalem ybernia soluerunt: et indomitum miibus atque alpibus uirum enuauerunt fomenta camparie: et qui armis multos vicerat: vicis est victus: et de his militibus supra habitum est. Est alia militia christiana. aduersus principes et potestates. aduersus carnem et sanguinem Ephes. vi. de quo iob viij. Militia est uita hominis super terram. ubi gregorius moral. viij. In principio: sufficienter de hac militia et hostibus Contra quos est militandum: in qua militia militans fidelis debet esse deo industria prouidus: disciplina exercitatus. uirtute positus. constantia animosus: plus est enim vincere dyabolum quam pharaonem cum exercitu. ait Bernhardus super cantica omelia xxxix. Est et alia militia uotiuu: in qua militat homo contra hostes fidei ad ipsius defensionem quales sunt milites templi: et alij milites cruciferi. quos hortatur Bernhardus et monet ut dictum est supra. Sunt alij milites qui ex diuino amore: et fidei deuotione deouent se: et contra hostes fidei se exponunt. unde Bernhardus ibi procedite milites intrepido animo: inimicos crucis christi propellite. Et sequitur. Quam gloriose reuertuntur uictores de prelio quam beate moriuntur martires in prelio. Et post impauidus proficiatur miles: qui ut corpus feru: sic et animum fidei lorica induit. et ibi bene de hoc. Est alia militia uirtuosa siue ecclesiastica: in qua militant prelati et predicator ecclesie. contra hostes illius: et contra heresim et errorum inuectores. prima Thimo. primo. Labora sicut bonus miles christi. Et hi milites informandi sunt omnibus modis dictis: et si militantes in prima militia debent esse preediti uirtutibus: multo magis in alijs militibus. Et de talibus uirtutibus que eis competunt debet predicator euangelicus conferte cum eisdem

Distinctio decima Cap. primū De informatione populi
laborantis p̄ pedes designatur populares ꝛc.

Pedem sicut p̄ manus milites signant̄ in corpe reipublice. sic p̄ pedes populus inferior ouementer signat̄ siue deputati ad humiliora officia ꝛ obsequia reipublice s̄m instructionem plutarchi ut dictū est quasi soccos pedibus fadam⁹. ut non offendant ar lapidis obices. ne illum multiplex ingerat casus. Illis enim tanto magis est necessaria prudentia: quo plura inueniūt offendicula duz in obsequio corpis in terra gradiunt̄. eisq̄ iustius tegumentoꝝ d̄t esse suffragiū. qui totius corpis eugunt ꝛ sustinent molem. pedū ammicula robustissimo corpi tolli suis viribus nō p̄cedet s̄ scz ut turpiter mutiliter et moleste manibus repter/ aut brutoꝝ animaluz ope mouebit̄. Magna ergo utilitas horū pedum/ et magna cura sunt p̄tegendi custodiendi ꝛ dirigendi. opus enim pedū est corpus sustentare. ait omentator ethicoꝝ p̄mo. Sic populi inferioris opus ē ad modū pedum reipublicā sustentare. supportare necessaria vite scz p̄parando et obsequendo. Et de his pedibus Job iij. pedes meos subuertunt. vñ gregoꝝ moral' xx. Quid per pedes ecclesie nisi extrema illius membra signant̄ que ad opera terrena deseruiunt que tanto celerius ab aduersario falli possunt quanto sublimina minus intelligunt

Capitulum secūduz. Q̄ laborant fideliter et de numero vij. artium Mechanicarum

Et quia in reipublica sunt diuersa membra sic ꝛ diuersa officia quēadmodū est in corpe naturali Roma. xij. Sicut ergo in vno corpe. multa mēbra hēmus p̄me corun. xij. idēz Sicut ergo p̄dicti p̄ncipes ꝛ alij sunt admonendi ut exerceāt officia sua fidelit̄ quia descripta sunt. sic ꝛ isti admonendi sunt. ut exerceāt officia sua ad q̄ deputati sunt q̄ scz laborent fideliter ꝛ religiose siue sincerit̄ ꝛ fructuose siue utiliter cogitantes q̄ hō ad laborem nascit̄ Job v. Et q̄ bt̄us ē et bene erit ei labores manuū suaz manducabit. ut ait p̄pheta Labor autem istoꝝ est in opibus artū mechanicaz q̄ sunt septem p̄ut ait hūgo in didascalicon parte vi. q̄ scz mechanica cōtinet septem sc̄ias

lanificium . armaturam . navigaturā . agruculturam . venationem .
 medicinam **C**heatucam

Capitulu tertium **Q** laborantes a p̄dictis caueant

In primo ergo hoies laborātes sunt admonēdi . q̄ sint a peccatis immaculati : scz a fraudib⁹ . furtis . mēdacijs . voluptatib⁹ / et alijs q̄ solēt tales cōcomitari / et ut ordinata mētōne laborēt : scz ut maluit maib⁹ laborare q̄ ociose uiuere vel mēdicare / et ut in laborādo dēū orēt et inuocēt / et ut eccie decias et oblatōes soluāt / et elemosinas faciāt sicut p̄nt / et si hec fecerit sp̄are p̄nt de mia dei / et vere tales sūt dō accepti . vñ narrat de q̄dā li . vij . collatōnū . collatōne ij . **Q** cū ad ordēz et ad p̄ceptū abbat̄is Johis demō exire nollet de demoniaco . aduēnēte seculau q̄ ei p̄midas detulit . discessit a q̄ q̄reret abbas ordimē vite n̄dit se nulli⁹ eē d̄cū : cū manib⁹ q̄reret victū / et q̄ nunq̄ mane ad cura ibat . vel vespe rediebat : nisi p̄us in eccia largitorū grāf ageret : nec de fructib⁹ aliq̄o vsurparer : nisi decias et p̄mitias daret : nunq̄ si boues p̄ aliene messis d̄mū duxisse : nisi eoz ora clausis : ne d̄nū mfererēt . Similit̄ addidit se opulsū añ . xij . ānos pen tū impio : cū vellz p̄fiteu monachatū duxisse sp̄sā . quā adhuc v̄gnē noie sororis custodiebat : q̄d audiēs abbas dixit : nō im merito demonē ab eo expulsuz hic apparz norma et regula laborātū in orādo dēū mane et vespe / et licz nō vacet eis . ut ad ecciaz gresuz corpis hēant saltē oret̄ affectū mētis . **I**tē ptz forma eoz in soluēdo decias eccie / et in cauēdo d̄nū alijs / et ut viuāt i d̄nētia coniugali v̄l viduali si nolūt viuere i v̄gnali : et talib⁹ dē⁹ auget et lucz et res t̄pales eo q̄ mereāt b̄n̄d̄ctōz d̄i et hoim : s̄ b̄n̄d̄ctio d̄i diuites facit . p̄uer . x . vñ narrat i vita iohis elarij añ finē de duob⁹ fr̄ib⁹ caluamēta faciētib⁹ : q̄z vn⁹ hēbat magnā familiā vxo rē p̄rēz m̄rēz et . q̄s alebat arte sua p̄p̄t dēū / et vacabat eccie sine int̄missiōe . **A**li⁹ dō erat illo ditior : nec i eccia p̄manebat : s̄ domi māf dieb⁹ etiā laborabat : nec tñ seipm nutre valebat muidēs aut alt̄i dixit cū itz . vñ tu sic diues fact⁹ es ego dō pl⁹ acti mee vacāsm paup̄tatē deuem . cui ille inuēni pecumā in t̄ra / et inoe fact⁹ suz diues : et si vis . vem mecū et q̄c̄qt inuenēum⁹ accipe dimidiū . q̄ cū acq̄sceret et se q̄ret̄ eū euntē ad ecciaz sine int̄missiōe bene dixit eū d̄⁹ et diuitē feat . cui alt̄ dixit nihil inuenēbā i t̄ra existi matū grā p̄cij : s̄ q̄mā d̄⁹ dixit : q̄ute p̄ . re . d̄i / et hec oia adijuent̄ vob⁹ : idō dixi t̄ . euidēt ergo instruit̄ laborān̄ qlit̄ oēant laborare

Cap. quartus. De informatione singulorum: prout congruit sue arti

Et non solum generaliter debet predicator euangelic⁹
instruere laborantes / sed specialiter unumquemque laborā
tem in arte sua: ut sicut laborat artificialiter exteri⁹: ita
laborat spiritualiter ad anime salutem ⁊ utilitatem. Sicut cum
videt laborantes in lamfido que acies prius numerata est: ⁊ conti
net omnia texendi ⁊ uendi ⁊ retorqueendi genera: que fiunt ma
nu. acu. fuso. rota. subula: siue alijs instrumentis: ut ait hugo ubi
supra. Tunc debet predicator tales mouere: ut faciant sibi spiu
tualem vestem: exemplo scz fortis mulieus: que que fuit lanam
⁊ linum: ⁊ operata est consilio manuum suarum: ⁊ stragulatam
vestem fecit sibi. Proouer. ultimo. Et ut sic laborans in dote ve
ste nuptiali / ingrediatur regnum: hec vestis est caritas. Prout
ait Gregorius super euangelia li. ij. omelia. xliij. Que textit duo
bus preceptis: ut ibidem ait: ut dilectio dei sit ad modum stamis
dilectio proximi sit ad modum subtegumis. Similiter qñ pōica
tor / videt laborantes in arte armature: que fiunt ut ptegamur
aut ne pcutiam⁹ / dōz monere eos: ut habeāt arma spūalia. eph. 6.
Accipe armaturā dei / stulti sūt si remanētes nudi extra tela hostis
spūalia: pparent arma mareaualia alijs. Similit̄ qñ videt nauigā
tes: ⁊ laborātes in illa arte / debet pōicator monere eos: ut faciāt
sibi nauē penitētiē: q̄ ē scda tabula miferōz post naufragiū. Ut
Dionysius ait lxxxix. epistola. Et apprehendant crucem chu
sti / que est nauis: ait Aug⁹ super Iohannem omelia. ij. In sinu
et insup eis q̄ mare est mundus / qui tumultibus cauarum ⁊ vns
darum se allidit: ut ait Gregori⁹ sup euangelia li. ij. omelia. iij.
Q̄ huius maris picula: ⁊ q̄t in eo sunt repalia / quorum non est
numer⁹: ⁊ q̄ non est possibile illud transire: sine naue crucis ⁊ pe
nitentiē: ⁊ sic de alijs. Similit̄ qñ videt laborantes in agucultura
siue in agro / q̄ satom̄ deputant siue dñtū / q̄ arborib⁹ vacāt siue
pascuoz siue florib⁹: ut ait Hugo ubi sup / debet eos monere
ut bñ colant agrū siue ortū cordis. i. ad cor. iij. Dei aguculta
estis. Ne scz alicui taliū dicat illud. Proouer. xvij. p agrū homi
nis pigri trāsiui: ⁊ p vineā viu stula: ⁊ ecce totum repleuerāt
ortice / magna ergo dementia est / cum magno labore colere agrū
exteriorem pro fructu temporalī: ⁊ non colere interuorem pro
eterno ⁊ cetera.

Capitulum quintum De informatione venatorum.

Similiter quoniam videtur predicator laborant in venatione: quod dicitur
videtur in ferina aucupium / et piscatoriaz. Quare utraque
fit multis modis. ut ait hugo ubi super intumare dicitur eis
quod venatio est licita: et quod illicita. Nam licet piscatoria etiam cleuico
vel monacho putetur dicitur de consecra. di. vltia. Nunquam de manu tua
et c. Quia illa que est ferina vel aucupium non omni persone: nec omni
tempore licita est di. lxxxvi. Qui venatoribus Et sequitur qui venatoribus
donat: non homini donat: sed arti nequissime Et per esau venator
erat: quod peccator erat: et penitus non inuenimus in scripturis
tuus sanctis sanctum aliquem venatorem sed piscatores sanctos
inuenimus. Et sequitur: quid prodest ieiunare visceribus plenis: et
luxuriam venatibus. Et distinguit ibi appat. quod est venatio oppres
siva: et hec illicita: et est arena cum bestia dentata: et qui hanc exer
cet peccat mortaliter. et est saltuosa in siluis et saltibus: et licet
sit licita tamen ex tempore fit illicita ut xxxiiij. q. viij. Si nulla bestia
est illicita ex persona. sicut episcopo non est licita di. 23. Quorundam
layco vero licita est pro pellibus et carnibus: non ob volupta
tem: et hoc de ea que est cum clamore et strepitu. Ponete tamen
aliquem vel rete: sine strepitu et clamore et carnibus: licitum
est cleuico. ut dicit ibi Appatus. predicator ergo debet expungere
venationum varietates. cursuum peruitates: tempus amissiones
inutiles occupationes: fructuum modicitates: que se concomitant venato
res et venationes: quoniam post unam bestiolam: sicut per lepuleculum tim
iduz: tot currunt milites: tot cursores: tot cornuum clangores.
tot vllulatum vociferationes: et in fine utilitatis pauidates: et
laborum vtilium omissiones: et sic de multis alijs. ut patet consideranti
Iste autem venationes que fiunt ad exterminium noxiarum ferarum: quales
sunt lupi vulpes et similia licite sunt et modo debito faciende: et
tempore congruo: et alijs venationibus sunt periligende que ad utilitatem
vnde narrat pollicratus libro primo capitulo quarto. Quod va
tes mantuanus fertur interrogasse marcellum: cum de popula
tionem auium vehementius opera daret an auem instrui mallet in
capturam auium an muscam exterminationem muscarum informari
Cunquam ille questionum ad auunculum augustum retulisset consilio
illius elegit. ut fieret musca que a neapoli muscas abigeret: et ciui
tatem a peste insanabili liberaret que optio est impleta. Et de
modo impletionis narrat Alexander nequam libro de nativitate rex

illos exhaureret nunquā intermissa fecunditas: ita animorum impetus / assiduus labor frangeret: nisi vires reciperent paulatim resoluti & emissi vel remissi. Similiter ponit exemplum quod somnus refectio est necessarius / si tamen continuus mors est. Similiter de ludo honesto: & ideo inquit / legum conditores festos instituerunt dies: ut ad hilaritatem publice homines congregent / tanquam necessarium laboribus inponentes temperamentum. Et sequitur ibidem / indulgendum est animo dandumque sibi otium / quod alacritas ac vivum loco fit. Et ibidem Valerius lib. x. c. ix. de societate. Omnia & Hugo ubi supra. Ludos idcirco inter latinas actiones connumerabat / quia proprio motu color naturalis nutrit in corpore: & letitia mentis reparat / viri tamen ecclesiastica sobrie & temperate debent uti ludo aliquo: putat ait Ambrosius li. i. de officiis. Quod licet interdum honesta sine ioca ac suavia / tamen ab ecclesiastica abhorrent regula / non solum profanos sed etiam omnes iocos declinandos arbitror / nisi forte plerumque gravitatis & gratie sermonem esse non indecoret. Omnia dicit beatus Johannes apostolus narrat Cassiodorus li. vii. collationum. Quod cum mollit procerem demulceret / vidit eum quodam iuvenis: & miratus est tantum virum sic facere / cui sanctus Johannes ait. quid gestas in manu. At ille arcum / qui ait / cur non speras arcum fers tentum. at ille ne iugi curvatoe fortitudo moleste est & depreat. sic ait sanctus non te offendet hec pua laxatio / quia nisi remissione quodam vigorem quis relaxet / non potest obsecundare siue iugiter fecundare / viri vero cetera quales sunt ecclesiastica religiosi / ludos primo modo dictos caueant / & si aliquo ludo utant debita sit causa / debitus modus / tempus debitum. & religiose persone. quia ait Seneca epistola. xviii. Quid mihi lusoria ista componis. non est iocunda laus / ad miserum vocatus es. opem te latitum naufragatis. capitis egus / egentibus pollicitus es. quid ergo agis hic: cum quod ludis tui est succurrere. omnes undique manus ad te tendunt perditae vite pituitateque aliquod auxilium implorant. & ibi beatus de hoc. Vir enim ecclesiasticus & doctor evangelicus qui sunt vocati ad dandum consilium talibus & auxilium. non debent intercedere ludis variis in quibus demones delectant. unde in somnis dictum fuit illi romano ut ludi instaurarent. sicut recitat Augustinus. vii. de civitate dei c. xxvi. De ludo vero aleae: & eius periculo in summa de casibus li. ij. ubi dicit. Quod illi qui ludunt ad aleam vel taxillos. vel qui ludo inter sunt: vel sunt participes vel inspectores peccant: & ibi de peccatis committantibus tale ludum. quia sunt desiderium lucra di. vo

luntas spoliandi / usura / mendacia / odiosa vba blasphemia vt enim
 videt in pollicrato li. i. mendacioz et puiuoꝝ mater e alea vnde et
 chylon lacedemomius iugente societatis ca missus choruntū duces
 & seniores populi ludentes inuenit in alea infecto q̄ ita negotio re
 uersus est / dicens se nolle gloriā spartoz quoz ostudū bislandio
 fama clarescebat hac maculare infamia. vt dicerent cū aleatoris
 bus decessisse societatem. Consimilit demetrio regi in obpbuuz
 pueulis leuitatis vel vanitatis / tali aurei a rege spartorum dati
 sunt / eo siquidez munere exhonozanda visa est adolecentia semilis
 q̄a in maiestate regia leuia cōmittere mime verebat. Contra
 uo est de magnatib⁹ multis hodie : gloriānt enim si venaticā no
 uerunt vanitatē. si in alea sunt instructi. si in vanis ludis experti
 cum tñ dicat seneca in puerbijs Aleator q̄nto in arte doctior
 tanto nequior. Magna est ergo vesania arte tali insudure / & nō
 soluz nobiles intēdentes talibus sibi nocent : sed etiā multis alijs
 quib⁹ dant audaciā / & exemplum talibus vacandi / & etiā liberos
 suos & heredes exēplo suo ad talia puocāt s̄m illud. Si damno sa
 senem iuuat alea. ludit & heres bullatus. paruoz eadem mouet
 arma fertillo : quia vt ait Sarrticus citius nos corrupūt dome
 sticoꝝ exempla. domestica magnis tñ subeunt animos audoub⁹
 Et ideo p̄clare fert dixisse Cix mistodes magistrat⁹ a ludis & a
 quibuscunq̄ leuioribus esse atcendos : ne respública ludere videa
 tur defectumq̄ sui relicta grauitate pronulsiē.

Capitulū octauū De amonitōe hñtis curā reipublice

Laborantes in p̄dicis artibus mehamis / & opib⁹ ad
 iilas p̄tinentibus : siue in quibuscūq̄ alijs p̄tinentibus
 ad rempublicam sunt q̄si p̄ces ip̄i⁹ / & obsequunt ei / et
 eam sustentant. de quibus p̄dibus custodiendis monendis diu
 gendis statuendis. debent habere curam magistratus. vnde pol
 licratus. eadem dicit in omnibus exequenda : que humilioribus
 id est multitudini competunt siue prosunt. Nam pauetas semp
 pluribus ledit / et ea causa sunt institui magistratus. vt a suboi
 tis inuue ppullentur : ipsaq̄ respública quasi illorum opifido
 calidetur. Est enim quasi discalciata quando iniurijs exponitur
 quo nihil potest ignominiosius esse gerentibus magistratus.
 Afflictus nanq̄ populus : q̄si p̄ncipis podagraz arguit & quindat

Et sicut ait. Apostolus prima ad Corintios. xij. Omnia mēbra sunt vnū corpus: que tamen membra habent diuersa officia: & quodlibet indiget officio alterius: & tunc est quodlibet membrū perfectum cum potest perficere suum opus propriū: vnumquodq; enim est perfectum cum attingit propriam virtutē. vij. phisicorum & .iiij. methaphisice. Hoc est singulum horum quod potest facere suum opus: & equiuoce est illud quod non potest suum opus facere: vt terra lignea equiuoce est terra: sic est in corpore reipublice: q̄ sunt diuersa membra proportionabiliter. vt dictum est habentia diuersa officia. quorum quodlibet indiget officio alterius. Et tunc ipsa est in statu debito: quando neutrū vsurpat officium alterius: & quodlibet exercet suum veraciter. Nec debet quis mirari. De coaptatione membrorum: reipublice membris naturalibus: cum dominus ostendit Nabuchor statuam: cuius caput ex auro optimo: pedes & brachia ex argēto &c. Ad significandū varium statum regnorum diuersorum s̄m sanctos ibidem. Consimili rōne in vno regno diuersę persone in republica: possūt adaptari diuersis membris in corpore naturali. Unde & in tractatu qui dicitur liber phie. dicitur q̄ in ciuitate ymaginaria Socratis: caput est ad modum arcis ipsius palladis: brachia tanq̄ prudentes & fortes viri: iuxta arcem ad ipsam euendam locata: vent̄ & genitalia opifices ciuitatis & mulieres. Uoxe vero & crura negotiatores. Illucq; discurrentes: pedes vero sunt agucole. Unde & negotiatores possunt significari per pedes: quia calcāt terras & sub navigatione continentur: ars mercandi: s̄m Dugonē ubi supra. vel possunt significari per crura. Unde sustentant rē publicam suis mercaturis: mercature enim multum iuuant rem publicam ait Dugo ubi supra. Duius studium gerendum generes conciliat: bella sedat: pacem firmat: & priuata bona ad comunem omnium vsum immutat. Et de deorum informatione infra parte secunda. Et in hoc finis partis prime huius collectionis

Inipit Pars Secunda. Distinctio Prima de colligatione membrorum adinuicē. De colligatione ordinali vel legali: q̄ est dñoz ad seruos & e contra.